

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους (02. Dhammapada-
aṭṭhakathā)

2. Το κεφάλαιο για τη προσεκτικότητα (2. Appamādaṅga)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους

2. Appamādavaggo

1. Sāmāvatīvattu

21-23. Appamādo amatapadanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kosambim upanissāya ghoṣitārāme viharanto sāmāvatippamukhānaṃ pañcannaṃ itthisatānaṃ, māgaṇḍiyappamukhānañca etissā pañcannaṃ ñātisatānaṃ maraṇabyasanaṃ ārabha kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbikathā - atīte allakapparattṭhe allakapparājā nāma, veṭṭhadīpakarattṭhe veṭṭhadīpakarājā nāmāti ime dve daharakālato paṭṭhāya sahāyakā hutvā ekācariyakule sippaṃ uggaṇhitvā attano attano pitūnaṃ accayena chattaṃ ussāpetvā āyāmena dasadasayojanike rattṭhe rājāno ahesuṃ. Te kālana kālaṃ samāgantvā ekato tiṭṭhantā nisīdantā nipajjantā mahājanaṃ jāyamānañca jīyamānañca mīyamānañca disvā “paralokaṃ gacchantaṃ anugacchanto nāma natthi, antamaso attano sarīrampi nānugacchatī, sabbaṃ pahāya gantabbaṃ, kiṃ no gharāvāsena, pabbajissāmā”ti mantetvā rajjāni puttadārānaṃ niyyādetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā himavantappadese vasantā mantayimṣu - “mayaṃ rajjaṃ pahāya pabbajitā, na jīvituṃ asakkontā. Te mayaṃ ekaṭṭhāne vasantā apabbajitasadisāyeva homa, tasmā visuṃ vasissāma. Tvaṃ etasmiṃ pabbate vasa, ahaṃ imasmiṃ pabbate vasissāmi. Anvaḍḍhamāsaṃ pana uposathadivase ekato bhavissāmā”ti. Atha kho nesaṃ etadahosi - “evampi no gaṇasaṅgaṇikāva bhavissati, tvaṃ pana tava pabbate aggim jāleyyāsi, ahaṃ mama pabbate aggim jālessāmi, tāya saññāya atthibhāvaṃ jānissāmā”ti. Te tathā karimṣu.

Atha aparabhāge veṭṭhadīpakatāpaso kālaṃ katvā mahesakkho devarājā hutvā nibbatto. Tato aḍḍhamāse sampatte aggim adisvāva itaro “sahāyako me kālakato”ti aññāsi. Itaropi nibbattakkhaṇeyeva attano devasirim oloketvā kammaṃ upadhārento nikkhamanato paṭṭhāya attano tapacariyaṃ disvā “gantvā mama sahāyakaṃ passissāmī”ti taṃ attabhāvaṃ vijahitvā maggikapuriso viya tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ so āha - “kuto āgatosī”ti? “Maggikapuriso ahaṃ, bhante, dūratova āgatomhi. Kiṃ pana, bhante, ayyo imasmiṃ ṭhāne ekakova vasati, aññopi koci atthī”ti? “Atthi me eko sahāyako”ti. “Kuhim so”ti? “Etasmiṃ pabbate vasati, uposathadivase pana aggim na jāleti, mato nūna bhavissatī”ti. “Evaṃ, bhante”ti? “Evamāvuso”ti. “Ahaṃ so, bhante”ti. “Kuhim nibbattosī”ti? “Devaloke mahesakkho devarājā hutvā nibbattosmi, bhante, ‘ayyaṃ passissāmī’ti puna āgatomhi. Api nu kho ayyānaṃ imasmiṃ ṭhāne vasantānaṃ koci upaddavo atthī”ti? “Āma, āvuso, hatthī nissāya kilamāmī”ti. “Kiṃ vo, bhante, hatthī karontī”ti? “Sammajjanaṭṭhāne laṇḍaṃ pātentī, pādehi bhūmiyaṃ paharitvā paṃsuṃ uddharanti, svāhaṃ laṇḍaṃ chaḍḍento paṃsuṃ samaṃ karonto kilamāmī”ti. “Kiṃ pana tesaṃ anāgamaṃ icchathā”ti? “Āmāvuso”ti. “Tena hi tesaṃ anāgamaṃ karissāmī”ti tāpasassa hatthikantavīṇaṇceva hatthikantamantañca adāsi. Dadanto ca pana vīṇāya tisso tantiyo dassetvā tayo mante uggaṇhāpetvā “imaṃ tantim

paharivā imasmiṃ mante vutte nivattitvā oloketumpi asakkontā hatthī palāyanti, imaṃ tantim paharivā imasmiṃ mante vutte nivattitvā pacchato oloketā oloketā palāyanti, imaṃ tantim paharivā imasmiṃ mante vutte hatthiyūthapati piṭṭhim upanāmento āgacchatī”ti ācikkhitvā, “yaṃ vo ruccati, taṃ kareyyāthā”ti vatvā tāpasam vanditvā pakkāmi. Tāpaso palāyanamantaṃ vatvā palāyanatantim paharivā hatthī palāpetvā vasi.

Tasmiṃ samaye kosambiyam pūrantappo nāma rājā hoti. So ekadivasam gabbhiniyā deviyā saddhim bālasūriyatapaṃ tappamāno abbhokāsatale nisīdi. Devī rañño pārupanam satahassagghanikaṃ rattakambalam pārupitvā nisinnā rañña saddhim samullapamānā rañño aṅgulito satahassagghanikaṃ rājamuddikaṃ nīharitvā attano aṅguliyaṃ pilandhi. Tasmiṃ samaye hatthiliṅgasakuṇo ākāsenā gacchanto dūrato rattakambalapārupanam devim disvā “maṃsapesī”ti saññāya pakkhe vissajjetvā otari. Rājā tassa otaraṇasaddena bhūto uttāya antonivesanam pāvisi. Devī garugabbhatāya ceva bhīrukajātikatāya ca vegena gantum nāsakki. Atha naṃ so sakuṇo ajjhappatto nakhapañjare nisīdāpetvā ākāsam pakkhandi. Te kira sakuṇā pañcannaṃ hatthīnam balaṃ dhārenti. Tasmā ākāsenā netvā yathāruccitattāne nisīditvā maṃsam khādanti. Sāpi tena nīyamānā maraṇabhayaabhītā cintesi - “sacāham viravissāmi, manussasaddo nāma tiracchānagatānam ubbejanīyo, taṃ sutvā maṃ chaḍḍessati. Evaṃ sante saha gabbhena jīvitakkhayaṃ pāpuṇissāmi, yasmiṃ pana tthāne nisīditvā maṃ khāditum ārabhissati, tatra naṃ saddaṃ katvā palāpessāmī”ti. Sā attano paṇḍitatāya adhvāsesi.

Tadā ca himavantapadese thokaṃ vaḍḍhitvā maṇḍapākārena tthito eko mahānigrodho hoti. So sakuṇo migarūpādīni tattha netvā khādati, tasmā tampi tattheva netvā viṭapabbhantare tthapetvā āgatamaggaṃ olokesi. Āgatamaggolokanam kira tesam dhammatā. Tasmiṃ khaṇe devī, “idāni imaṃ palāpetum vaṭṭatī”ti cintetvā ubho hatthe ukkhipitvā pañisaddaṃceva mukhasaddaṃ katvā taṃ palāpesi. Athassā sūriyatthaṅgamanakāle gabbhe kammajavātā calīsu. Sabbadisāsu gajjanto mahāmegho uttāhi. Sukhedhitāya rājamahesiyā “mā bhāyi, ayye”ti vacanamattampi alabhamānāya dukkhaparetāya sabbarattim niddā nāma nāhosi. Vibhātāya pana rattiyā valāhakavigamo ca aruṇuggamanaṃ tassā gabbhavuttānaṃ ekakkhaṇeyeva ahosi. Sā meghautuṃca pabbatautuṃca aruṇautuṃca gahetvā jātattā puttassa utenoti nāmaṃ akāsi.

Allakappatāpasassapi kho tato avidūre vasanaṭṭhānam hoti. So pakatiyāva vassadivase sītabhayena phalāphalatthāya vanaṃ na pavisati, taṃ rukkhamaṃ gantvā sakuṇehi khāditamaṃsānam aṭṭhim āharitvā koṭṭetvā rasaṃ katvā pivati. Tasmā taṃ divasaṃ “aṭṭhim āharissāmī”ti tattha gantvā rukkhamaṃ aṭṭhim pariyesento upari dāraśaddaṃ sutvā ullokento devim disvā “kāsi tva”nti vatvā “mānusiṭṭhimhī”ti. “Kathaṃ āgatāsī”ti? “Hatthiliṅgasakuṇenānītāmhī”ti vutte “otarāhī”ti āha. “Jāṭisambhedato bhāyāmi, ayyā”ti. “Kāsi tva”nti? “Khattiyāmhī”ti. “Ahampi khattiyoyevā”ti. “Tena hi khattiyamāyaṃ kathehī”ti. So khattiyamāyaṃ kathesi. “Tena hi āruya puttaṃ me otārehī”ti. So ekena passena abhiruhanamaggaṃ katvā abhiruhitvā dāraṃ gaṇhi. “Mā maṃ hatthena chupī”ti ca vutte taṃ achupitvāva dāraṃ otāresi. Devīpi otari. Atha naṃ assamapadaṃ netvā sīlabhedaṃ akatvāva anukampāya paṭijaggi, nimmakkhikamadhuṃ āharitvā sayamjātasālim āharitvā yāguṃ pacitvā adāsi. Evaṃ tasmiṃ paṭijaggante sā aparabhāge cintesi - “ahaṃ neva āgatamaggaṃ jānāmi, na gamanamaggaṃ jānāmi,

imināpi me saddhiṃ vissāsamattampi natthi. Sace panāyaṃ amhe pahāya katthaci gamissati, ubhopi idheva maraṇaṃ pāpuṇissāma, yaṃkiñci katvā imassa sīlaṃ bhinditvā yathā maṃ na muñcati, tathā taṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Atha naṃ dunnivatthaduppārutadassanena palobhetvā sīlavināsaṃ pāpesi. Tato paṭṭhāya dvepi samaggavāsaṃ vasiṃsu.

Athekadivasāṃ tāpaso nakkhattayogaṃ ullokento pūrantappassa nakkhattamilāyanaṃ disvā “bhadde kosambiyaṃ pūrantapparājā mato”ti āha. “Kasmā, ayya, evaṃ vadesi? Kiṃ te tena saddhiṃ āghāto atthī”ti? “Natthi, bhadde, nakkhattamilāyanamassa disvā evaṃ vadāmi”ti, sā parodi. Atha naṃ “kasmā rodasī”ti pucchitvā tāya tassa attano sāmikabhāve akkhāte āha - “mā, bhadde, rodi, jātassa nāma niyato maccū”ti. “Jānāmi, ayyā”ti vutte “atha kasmā rodasī”ti? “Putto me kulasantakassa rajjassa anucchaviko, ‘sace tatra abhaviṣsa, setacchattaṃ ussāpayiṣsa. Idāni mahājāniko vata jāto’ti sokena rodāmi, ayyā”ti. “Hotu, bhadde, mā cintayi, sacassa rajjaṃ patthesi, ahamassa rajjalabhanākāraṃ karissāmi”ti. Athassa hatthikantaviṇaṇṇeva hatthikantamante ca adāsi. Tadā anekāni hatthisahassāni āgantvā vaṭarukkhamūle nisīdanti. Atha naṃ āha - “hatthīsu anāgatesuyeva rukkhāṃ abhiruhitvā tesu āgatesu imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantīṃ pahara, sabbe nivattitvā oloketumpi asakkontā palāyissanti, atha otaritvā āgaccheyyāsi”ti. So tathā katvā āgantvā taṃ pavattīṃ ārocesi. Atha naṃ dutiyadivase āha - “ajja imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantīṃ pahareyyāsi, sabbe nivattitvā oloketā palāyissanti”ti. Tadāpi tathā katvā āgantvā ārocesi. Atha naṃ tatiyadivase āha - “ajja imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantīṃ pahareyyāsi, yūthapati piṭṭhiṃ upanāmento āgamissati”ti. Tadāpi tathā katvā ārocesi.

Athassa mātaraṃ āmantetvā, “bhadde, puttassa te sāsanaṃ vadehi, ettova gantvā rājā bhavissati”ti āha. Sā puttaṃ āmantetvā, “tāta, tvaṃ kosambiyaṃ pūrantapparaṇṇo putto, maṃ sagabbhaṃ hatthiliṅgasakuṇo ānesī”ti vatvā senāpatiādīnaṃ nāmāni ācikkhitvā “asaddahantānaṃ imaṃ pitu pārupanakambalaṇṇeva pilandhanamuddikaṇca dasseyyāsi”ti vatvā uyyojesi. Kumāro tāpasaṃ “idāni kiṃ karomī”ti āha. “Rukkhassa heṭṭhimasākhāya nisīditvā imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantīṃ pahara, jeṭṭhakahatthī te piṭṭhiṃ upanāpetvā upasaṅkamissati, tassa piṭṭhiyaṃ nisinnova raṭṭhaṃ gantvā rajjaṃ gaṇhāhī”ti. So mātāpitāro vanditvā tathā katvā āgatassa hatthino piṭṭhiyaṃ nisīditvā kaṇṇe mantayi - “ahaṃ kosambiyaṃ pūrantapparaṇṇo putto, pettikaṃ me rajjaṃ gaṇhitvā dehi sāmī”ti. So taṃ sutvā “anekāni hatthisahassāni sannipatantū”ti hatthiravaṃ ravi, anekāni hatthisahassāni sannipatiṃsu. Puna “jiṇṇā hatthī paṭikkamantū”ti hatthiravaṃ ravi, jiṇṇā hatthī paṭikkamiṃsu. Puna “atitaruṇā hatthī nivattantū”ti hatthiravaṃ ravi, tepī nivattiṃsu. So anekehi yūthahatthisahasseheva parivuto paccantagāmaṃ patvā “ahaṃ raṇṇo putto, sampattiṃ patthayamānā mayā saddhiṃ āgacchantū”ti āha. “Tato paṭṭhāya manussānaṃ saṅgahaṃ karonto gantvā nagaraṃ parivāretvā ‘yuddhaṃ vā me detu, rajjaṃ vā’”ti sāsanaṃ pesesi. Nāgarā āhaṃsu - “mayaṃ dvepi na dassāma. Amhākaṇhi devī garugabbhā hatthiliṅgasakuṇena nītā, tassā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā mayaṃ na jānāma. Yāva tassā pavattīṃ na suṇāma. Tāva neva yuddhaṃ dassāma, na rajja”nti. Tadā kira taṃ paveṇirajjaṃ ahoṣi. Tato kumāro “ahaṃ tassā putto”ti vatvā senāpatiādīnaṃ nāmāni kathetvā tathāpi asaddahantānaṃ kambalaṇca muddikaṇca dassesi. Te kambalaṇca muddikaṇca saṅjānitvā nikkāṅkhā hutvā dvāraṃ vivaritvā taṃ rajje abhisiṅciṃsu. Ayaṃ tāva utenassa uppatti.

Allakapparatt̃he pana dubbhikkhe jīvitum asakkonto eko kotuhaliko nāma manusso kāpiṃ nāma taruṇaputtañca kālīṃ nāma bhariyañca ādāya “kosambiṃ gantvā jīvissāmī”ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhami. “Ahivātarogena mahājane marante disvā nikkhamī”tipi vadantiyeva. Te gacchantā pātheyye parikkhīṇe khudābhibhūtā dārakaṃ vahitum nāsakkhiṃsu. Atha sāmiko pajāpatiṃ āha - “bhadde, mayaṃ jīvantā puna puttaṃ labhissāma, chaḍḍetvā naṃ gacchāmā”ti. Mātu hadayaṃ nāma mudukaṃ hoti. Tasmā sā āha - “nāhaṃ jīvantameva puttaṃ chaḍḍetum sakkhissāmī”ti. “Atha kiṃ karomā”ti? “Vārena naṃ vahāmā”ti. Mātā attano vāre pupphadāmaṃ viya naṃ ukkhipitvā ure nipajjāpetvā añkena vahitvā pituno deti. Tassa taṃ gahetvā gamanakāle chātakatopi balavatarā vedanā uppajji. So punappunaṃ āha - “bhadde, mayaṃ jīvantā puttaṃ labhissāma, chaḍḍema na”nti. Sāpi punappunaṃ paṭikkhipitvā paṭivacanaṃ nādāsi. Dārako vārena parivattiyamāno kilanto pitu hatthe niddāyi. So tassa niddāyanabhāvaṃ ñatvā mātaraṃ purato katvā ekassa gacchassa heṭṭhā paṇṇasanthare taṃ nipajjāpetvā pāyāsi. Mātā nivattitvā oloketi puttaṃ adisvā, “sāmi, kuhiṃ me putto”ti pucchi. “Ekassa me gacchassa heṭṭhā nipajjāpito”ti. “Sāmi, mā maṃ nāsaya, puttaṃ vinā jīvitum na sakkhissāmi, ānehi me putta”nti uraṃ paharitvā paridevi. Atha naṃ nivattitvā ānesi. Puttopi antarāmagge mato hoti. Iti so ettake t̃hāne puttaṃ chaḍḍetvā tassa nissandena bhavantare satta vāre chaḍḍito. “Pāpakammaṃ nāmetaṃ appaka”nti na avamaññitabbaṃ.

Te gacchantā ekaṃ gopālakulaṃ pāpuṇiṃsu. Taṃ divasañca gopālakassa dhenumaṅgalaṃ hoti. Gopālakassa gehe nibaddhaṃ eko paccekabuddho bhuñjati. So taṃ bhojetvā maṅgalamakāsi. Bahu pāyāso paṭiyatto hoti. Gopālako te āgate disvā, “kuto āgatatt̃hā”ti pucchitvā sabbaṃ pavattiṃ sutvā mudujātiko kulaputto tesu anukampaṃ katvā bahukena sappinā pāyāsaṃ dāpesi. Bhariyā “sāmi, tayi jīvante ahampi jīvāmi nāma, dīgharattaṃ ūnodarosi, yāvadatt̃haṃ bhuñjāhi”ti sappiñca dadhiñca tadabhimukhaññeva katvā attanā mandasappinā thokameva bhuñji. Itaro bahuṃ bhuñjitvā sattaṭṭhadvase chātātāya āhāratanhaṃ chinditum nāsakkhi. Gopālako tesam pāyāsaṃ dāpetvā sayam bhuñjitum ārabhi. Kotuhaliko taṃ oloketto nisīditvā heṭṭhāpīṭhe nipannāya sunakhiyā gopālakena vaḍḍhetvā diyyamānaṃ pāyāsapiṇḍaṃ disvā “puñña vatāyaṃ sunakhī, nibaddhaṃ evarūpaṃ bhojanaṃ labhati”ti cintesi. So rattibhāge taṃ pāyāsaṃ jīrāpetum asakkonto kālaṃ katvā tassā sunakhiyā kucchimhi nibbatti.

Athassa bhariyā sarīrakiccaṃ katvā tasmimyeva gehe bhatim katvā taṇḍulanāliṃ labhitvā pacitvā paccekabuddhassa patte patit̃thāpetvā, “dāsassa vo pāpuṇātū”ti vatvā cintesi - “mayā idheva vasitum vaṭṭati, nibaddhaṃ, ayyo, idhāgacchati, deyyadhammo hotu vā, mā vā, devasikaṃ vandanti veyyāvaccaṃ karonti cittaṃ pasādentī bahuṃ puññaṃ pasavissāmī”ti. Sā tattheva bhatim karonti vasi. Sāpi sunakhī chaṭṭhe vā sattame vā māse ekameva kukkuraṃ vijāyi. Gopālako tassa ekadhenuyā khīraṃ dāpesi. So na cirasseva vaḍḍhi. Athassa paccekabuddho bhuñjanto nibaddhaṃ ekaṃ bhattapiṇḍaṃ deti. So bhattapiṇḍaṃ nissāya paccekabuddhe sinehamakāsi. Gopālakopi nibaddhaṃ dve vāre paccekabuddhassupaṭṭhānaṃ yāti. Gacchantopi antarāmagge vālamigaṭṭhāne daṇḍena gacche ca bhūmiñca paharitvā “susū”ti tikkhattum saddaṃ katvā vālamige palāpeti. Sunakhopi tena saddhiṃ gacchati.

So ekadivasam paccekabuddham āha - “bhante, yadā me okāso na bhavissati, tadā imaṃ sunakhaṃ pesessāmi, tena saññāna āgaccheyyāthā”ti. Tato paṭṭhāya anokāsadvase, “gaccha, tāta, ayyaṃ ānehī”ti sunakhaṃ pesesi. So ekavacaneneva pakkhanditvā sāmikassa gacchapothanabhūmipothanaṭṭhāne tikkhattuṃ bhussitvā tena saddena vāḷamigānaṃ palātabhāvaṃ ñatvā pātova sarīrapaṭijagganaṃ katvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nisinnassa paccekabuddhassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā paṇṇasāladvare tikkhattuṃ bhussitvā attano āgatabhāvaṃ jānāpetvā ekamante nipajjati, paccekabuddhe velaṃ sallakkhetvā nikkhante bhussanto purato gacchati. Antarantarā paccekabuddho taṃ vīmaṃsanto aññaṃ maggaṃ paṭipajjati. Athassa purato tiriyaṃ ṭhatvā bhussitvā itaramaggameva naṃ āropeti. Athekadivasam aññaṃ maggaṃ paṭipajjitvā tena purato tiriyaṃ ṭhatvā vāriyamānopi anivattitvā sunakhaṃ pādena paharitvā pāyāsi. Sunakho tassa anivattanabhāvaṃ ñatvā nivāsanakaṇṇe ḍaṃsitvā ākaḍḍhanto itaramaggameva naṃ āropesi. Evaṃ so tasmim balavasinehaṃ uppādesi.

Tato aparabhāge paccekabuddhassa cīvaraṃ jīri. Athassa gopālako cīvaravatthāni adāsi. Tameṇa paccekabuddho āha - “āvuso, cīvaraṃ nāma ekakena kātuṃ dukkaraṃ, phāsukaṭṭhānaṃ gantvā kāressāmī”ti. “Idheva, bhante, karoṭhā”ti. “Na sakkā, āvuso”ti. “Tena hi, bhante, mā ciraṃ bahi vasitthā”ti. Sunakho tesam kathaṃ suṇantova aṭṭhāsi, paccekabuddhopi “tiṭṭha, upāsakā”ti gopālakaṃ nivattāpetvā vehāsaṃ abbhuggantvā gandhamādanābhimukho pāyāsi. Sunakhassa taṃ ākāsenā gacchantaṃ disvā bhukkaritvā ṭhitassa tasmim cakkhupathaṃ vijahante hadayaṃ phalitvā mato. Tiracchānā kira nāmete ujujātikā honti akuṭṭilā. Manussā pana aññaṃ hadayena cintenti, aññaṃ mukhena kathenti. Tenevāha - “gahanañhetam, bhante, yadidaṃ manussā, uttānakañhetam, bhante, yadidaṃ pasavo”ti.

Iti so tāya ujucittatāya akuṭṭilatāya kālaṃ katvā tāvatimsabhavane nibbatto accharāsahassaparivuto mahāsampattiṃ anubhosi. Tassa kaṇṇamūle mantayantassa saddo soḷasayojanaṭṭhānaṃ pharati, pakatikathāsaddo pana sakalaṃ dasayojanasahassaṃ devanagaraṃ chādeti. Tenevassa “ghosakadevaputto”ti nāmaṃ ahosi. “Kissa panesa nissando”ti. Paccekabuddhe pemena bhukkaraṇassa nissando. So tattha na ciraṃ ṭhatvā cavi. Devalokato hi devaputtā āyukkhayena puññakkhayena āhārakkhayena kopenāti catūhi kāraṇehi cavanti.

Tattha yena bahuṃ puññakammaṃ kataṃ hoti, so devaloke uppajjitvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā uparūpari nibbattati. Evaṃ āyukkhayena cavati nāma. Yena parittaṃ puññaṃ kataṃ hoti, tassa rājakotṭhāgāre pakkhittaṃ ticatunāḷimattaṃ dhaññaṃ viya antarāva taṃ puññaṃ khīyati, antarāva kālaṃ karoti. Evaṃ puññakkhayena cavati nāma. Aparopi kāmaguṇe paribhuñjamāno satisammosena āhāraṃ aparibhuñjitvā kilantakāyo kālaṃ karoti. Evaṃ āhārakkhayena cavati nāma. Aparopi parassa sampattiṃ asahanto kujjhitvā kālaṃ karoti. Evaṃ kopena cavati nāma.

Ayaṃ pana kāmaguṇe paribhuñjanto muṭṭhassati hutvā āhārakkhayena cavi, cavitvā ca pana kosambiyaṃ nagarasobhiniyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. Sāpi jātadvase “kiṃ eta”nti dāsiṃ pucchitvā, “putto, ayye”ti vutte - “handā, je, imaṃ dāraṃ kattarasuppe āropetvā saṅkārakūṭe chaḍḍehī”ti chaḍḍāpesi. Nagarasobhiniyo hi dhītaraṃ paṭijagganti, na puttaṃ. Dhītārā hi tāsam paveṇī ghaṭiyati. Dāraṃ kākāpi sunakhāpi parivāretvā nisīdimsu. Paccekabuddhe sinehappabhavassa bhukkaraṇassa nissandena ekopi upagantuṃ na visahi. Tasmim khaṇe eko manusso bahi nikkhanto taṃ kākasaṇṇakhasannipātaṃ disvā, “kiṃ nu kho eta”nti gantvā dāraṃ disvā

puttasinehaṃ paṭilabhitvā “putto me laddho”ti gehaṃ nesi. Tadā kosambakasetṭhi rājakulaṃ gacchanto rājanivesanato āgacchantaṃ purohitaṃ disvā, “kiṃ, ācariya, ajja te tithikaraṇanakkhattayogo olokito”ti pucchi. “Āma, mahāsetṭhi, amhākaṃ kiṃ aññaṃ kiccanti? Janapadassa kiṃ bhavissatī”ti? “Aññaṃ natthi, imasmiṃ pana nagare ajja jātadārako jeṭṭhakasetṭhi bhavissatī”ti. Tadā setṭhino bhariyā garugabbhā hoti. Tasmā so sīghaṃ gehaṃ purisaṃ pesesi - “gaccha bhaṇe, jānāhi naṃ vijātā vā, no vā”ti. “Na vijāyatī”ti sutvā rājānaṃ disvāva vegena gehaṃ gantvā kālīṃ nāma dāsīṃ pakkositvā sahaṃsaṃ datvā, “gaccha je, imasmiṃ nagare upadhāretvā sahaṃsaṃ datvā ajja jātadārakaṃ gaṇhitvā ehī”ti. Sā upadhārentī taṃ gehaṃ gantvā dārakaṃ disvā, “ayaṃ dārako kadā jāto”ti gahapatāniṃ pucchitvā “ajja jāto”ti vutte, “imaṃ mayhaṃ dehī”ti ekakahāpaṇaṃ ādiṃ katvā mūlaṃ vaḍḍhentī sahaṃsaṃ datvā taṃ ānetvā setṭhino dassesi. Setṭhi “sace me dhītā vijāyissati, tāya naṃ saddhiṃ nivesetvā setṭhiṭṭhānassa sāmikaṃ karissāmi. Sace me putto vijāyissati, māressāmi na”nti cintetvā taṃ gehe kāresi.

Athassa bhariyā katipāhaccayena puttaṃ vijāyi. Setṭhi “imasmiṃ asati mama puttova setṭhiṭṭhānaṃ labhissati, idāneva taṃ māretuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā kālīṃ āmantetvā, “gaccha, je, vajato gunnaṃ nikkhamanavelāya vajadvāramajjhe imaṃ tiriyaṃ nipajjāpehi, gāviyo naṃ madditvā māressanti, madditāmadḍitabhāvaṃ panassa ṇatvā ehī”ti āha. Sā gantvā gopālakena vajadvāre vivaṭamatteyyeva taṃ tathā nipajjāpesi. Gogaṇajetṭhako usabho aññaṃ kiṃ kāle sabbapacchā nikkhamantopi taṃ divasaṃ sabbapaṭṭhaṃ nikkhamitvā dārakaṃ catunnaṃ pādānaṃ antare katvā aṭṭhāsi. Anekaṣaṭṭhagāviyo usabhassa dve passāni ghaṃsantiyo nikkhamiṃsu. Gopālakopi “ayaṃ usabho pubbe sabbapacchā nikkhamati, ajja pana sabbapaṭṭhaṃ nikkhamitvā vajadvāramajjhe niccalova ṭhito, kiṃ nu kho eta”nti cintetvā gantvā tassa heṭṭhā nipannaṃ dārakaṃ disvā puttasinehaṃ paṭilabhitvā, “putto me laddho”ti gehaṃ nesi.

Kālī gantvā setṭhinā pucchitā tamatthaṃ ārocetvā, “gaccha, naṃ puna sahaṃsaṃ datvā ānehī”ti vuttā sahaṃsaṃ datvā puna ānetvā adāsi. Atha naṃ āha - “amma, kālī imasmiṃ nagare pañca sakaṭasatāni paccūsakāle utṭhāya vāṇijjāya gacchanti, tvaṃ imaṃ netvā cakkamagge nipajjāpehi, goṇā vā naṃ maddissanti, cakkā vā chindissanti, pavattiṃ cassa ṇatvāva āgaccheyyāsī”ti. Sā taṃ netvā cakkamagge nipajjāpesi. Tadā sākaṭikajetṭhako purato ahosi. Athassa goṇā taṃ ṭhānaṃ patvā dhuraṃ chaḍḍesum, punappunaṃ āropetvā pājiyamānāpi purato na gacchiṃsu. Evaṃ tassa tehi saddhiṃ vāyamantasseva aruṇaṃ utṭhahi. So “kiṃ nāmetaṃ goṇā karimsū”ti maggaṃ olokento dārakaṃ disvā, “bhāriyaṃ vata me kamma”nti cintetvā, “putto me laddho”ti tuṭṭhamānaso taṃ gehaṃ nesi.

Kālī gantvā setṭhinā pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, naṃ puna sahaṃsaṃ datvā ānehī”ti vuttā tathā akāsi. Atha naṃ so āha - “idāni naṃ āmakasusānaṃ netvā gacchantare nipajjāpehi, tattha sunakhādīhi vā khādito, amanussehi vā pahaṭo marissati, mātāmatabhāvañcassa jānitvāva āgaccheyyāsī”ti. Sā taṃ netvā tattha nipajjāpetvā ekamante aṭṭhāsi. Taṃ sunakho vā kāko vā amanusso vā upasaṅkamituṃ nāsakkhi. “Nanu cassa neva mātā na pitā na bhātikādīsū koci rakkhitā nāma atthi, ko taṃ rakkhatī”ti? Sunakhakāle paccekabuddhe sinehena pavattitabhukkaraṇamattameva taṃ rakkhati. Atheke ajapālako anekasaṃsaṃ ajā gocaṃ nento susānapassena gacchati. Ekā ajā paṇṇāni khādamānā gacchantaraṃ pavatṭhā dārakaṃ disvā jaṇṇukehi ṭhatvā dārakassa thanaṃ adāsi, ajapālakena “he

he”ti sadde katepi na nikkhami. So “yaṭṭhiyā naṃ paharivā nīharissāmī”ti gacchantaraṃ pavittṭho jaṇṇukehi tathā dāraṃ khīraṃ pāyantiṃ ajiṃ disvā dāraṃ puttasiṃhaṃ paṭilabhivā, “putto me laddho”ti ādāya pakkāmi.

Kālī gantvā seṭṭhinā pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, taṃ puna sahaṃsaṃ datvā ānehi”ti vuttā tathā akāsi. Atha naṃ āha - “amma kālī, imaṃ ādāya corapapātaṃ abhiruhitvā papāte khīpa, pabbatakucchiyaṃ paṭihaññaṃ khaṇḍākhāṇḍiko hutvā bhūmiyaṃ patissati, matāmatābhāvañcassa ṇatvā āgaccheyyāsi”ti. Sā taṃ tattha netvā pabbatamatthake tathā khīpi. Taṃ kho pana pabbatakucchiṃ nissāya mahāvelugumbo pabbatānusāreṇa vaḍḍhi, tassa matthakaṃ ghanajāto jīṇḍukagumbo avatthari. Dāraṃ patanto kojaveṇa viya tasmiṃ pati. Taṃ divasañca naḷakārajetṭhakassa velubali patto hoti. So puttana saddhiṃ gantvā taṃ velugumbaṃ chinditum ārabhi. Tasmiṃ calante dāraṃ saddamāsi. So “dāraṃ saddo viyā”ti ekena passena abhiruhitvā taṃ disvā, “putto me laddho”ti tuṭṭhacitto ādāya gato.

Kālī seṭṭhiṃ santikaṃ gantvā tena pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, naṃ puna sahaṃsaṃ datvā ānehi”ti vuttā tathā akāsi. Seṭṭhino idaṃcādañca karontasseva dāraṃ vaḍḍhito “ghosako”tvevassa nāmaṃ aho. So seṭṭhino akkhiṃhi kaṇṭako viya khāyī, ujukaṃ taṃ oloketumpi na visati. Athassa māraṇūpāyaṃ cintento attano sahaṃsaṃ kumbhakāraṃ santikaṃ gantvā, “kadā tvaṃ āvāpaṃ ālimpessasi”ti pucchitvā - “sve”ti vutte, “tena hi idaṃ sahaṃsaṃ gahetvā mama ekaṃ kammaṃ karohi”ti āha. “Kiṃ, sāmī”ti? “Eko me avajātaputto atthi, taṃ tava santikaṃ pesessāmi, atha naṃ gahetvā gabbhaṃ pavesetvā tikhiṇāya vāsiyā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinditvā cāṭiyaṃ pakkhipitvā āvāpe paceyyāsi, idaṃ te sahaṃsaṃ saccakārasadisāṃ. Uttariṃ pana te kattabbayuttakaṃ pacchā karissāmī”ti. Kumbhakāro “sādhū”ti sampatiṃ. Seṭṭhi punadivase ghosakaṃ pakkosivā, “hiyyo mayā kumbhakāro ekaṃ kammaṃ āṇatto, ehi, tvaṃ tassa santikaṃ gantvā evaṃ vadehi - ‘hiyyo kira me pitarā āṇattaṃ kammaṃ nipphādehi’”ti pahiṇi. So “sādhū”ti agamāsi. Taṃ tattha gacchantam itaro seṭṭhino putto dāraṃ saddhiṃ guḷaṃ kīlanto disvā taṃ pakkosivā, “kuhiṃ gacchasi bhātikā”ti pucchitvā “pitu sāsanaṃ gahetvā kumbhakāraṃ santikaṃ”nti vutte “ahaṃ tattha gamissāmi. Ime maṃ dāraṃ bahuṃ lakkhaṃ jiniṃsu, taṃ me paṭijinitvā dehi”ti āha. “Ahaṃ pitu bhāyāmi”ti. “Mā bhāyī, bhātika, ahaṃ taṃ sāsanaṃ harissāmi. Bahūhi jito, yāvāhaṃ āgacchāmi, tava me lakkhaṃ paṭijini”ti.

Ghosako kira guḷakīlāya cheko, tena naṃ evaṃ nibandhi. Sopi taṃ “tena hi gantvā kumbhakāraṃ vadehi - ‘pitarā kira me hiyyo ekaṃ kammaṃ āṇattaṃ, taṃ nipphādehi’”ti vatvā uyyojesi. So tassa santikaṃ gantvā tathā avaca. Atha naṃ kumbhakāro seṭṭhinā vuttaniyāmeṇa māretvā āvāpe khīpi. Ghosakopi divasabhāgaṃ kīlitvā sāyanhasamaye gehaṃ gantvā “kiṃ, tāta, na gataṃ”ti vutte attano agatāraṇaṃ kaniṭṭhassa gataṃ ārocesi. Taṃ sutvā seṭṭhi “ahaṃ dhī”ti mahāviraṃsaṃ viravitvā sakalasāre pakkuthitalohito viya hutvā, “ambho, kumbhakāra, mā maṃ nāsaya, mā maṃ nāsaya”ti bāhā paggayha kandanto tassa santikaṃ agamāsi. Kumbhakāro taṃ tathā āgacchantam disvā, “sāmi, mā saddaṃ kari, kammaṃ te nipphanna”nti āha. So pabbatena viya mahantena sokena avatthaṇṇa hutvā anappakaṃ dānaṃ paṭisaṃvedesi. Yathā taṃ appaduttassa padussamaṃ. Tenāha bhagavā -

“Yo daṇḍena adaṇḍesu, appaduttasū dussati;

Dasannamaññataraṃ ṭhānaṃ, khippameva nigacchati.

“Vedanaṃ pharusāṃ jāniṃ, sarīrassa ca bhedaṃ;
Garukaṃ vāpi ābādhaṃ, cittakkhepañca pāpuṇe.

“Rājato vā upasaggaṃ, abbhakkhānañca dāruṇaṃ;
Parikkhayañca ñātīnaṃ, bhogānañca pabhaṅguraṃ.

“Atha vāssa agārāni, aggi dahati pāvako;
Kāyassa bhedaṃ duppañño, nirayaṃ sopapajjati”ti.

Evaṃ santepe puna naṃ seṭṭhi ujukaṃ oloketuṃ na sakkoti. “Kinti naṃ māreyya”nti cintento, “mama gāmasate āyuttakassa santikaṃ pesetvā māressāmī”ti upāyaṃ disvā, “ayaṃ me avajātaputto, imaṃ māretvā vaccakūpe khipatu, evaṃ kate ahaṃ mātulassa kattabbayuttakaṃ pacchā jānissāmī”ti tassa paṇṇaṃ likhitvā, “tāta ghosaka, amhākaṃ gāmasate āyuttako atthi, imaṃ paṇṇaṃ haritvā tassa dehī”ti vatvā paṇṇaṃ tassa dussante bandhi. So pana akkharasamayaṃ na jānāti. Daharakālato paṭṭhāya hi naṃ mārāpentova seṭṭhi māretuṃ nāsakkihi, kiṃ akkharasamayaṃ sikkhāpessati? Iti so attano mārāpanapaṇṇameva dussante bandhitvā nikkhamanto āha - “pātheyyaṃ me, tāta, natthī”ti. “Pātheyyena te kammaṃ natthi, antarāmagge ‘asukagāme nāma mamasahāyako seṭṭhi atthi, tassa ghare pātarāsaṃ katvā purato gacchāhi”ti. So “sādhū”ti pitaraṃ vanditvā nikkhanto taṃ gāmaṃ patvā seṭṭhissa gharaṃ pucchitvā gantvā seṭṭhi jāyaṃ passi. “Tvam kuto āgatosī”ti ca vutte, “antonagarato”ti āha. “Kassa puttosi”ti? “Tumhākaṃ sahāyakaseṭṭhino, amma”ti. “Tvamsi ghosako nāmā”ti? “Āma, amma”ti. Tassā saha dassaneneva tasmīṃ puttasiheho uppajji. Seṭṭhino panekā dhītā atthi pannarasasoḷasavassuddesikā abhirūpā pāsādikā, taṃ rakkhituṃ ekameva pesanakārikaṃ dāsiṃ datvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale sirigabbhe vasāpenti. Seṭṭhidhītā tasmīṃ khaṇe taṃ dāsiṃ antarāpaṇaṃ pesesi. Atha naṃ seṭṭhi jāyā disvā, “kuhiṃ gacchasī”ti pucchitvā, “ayyadhītāya pesanenā”ti vutte “ito tāva ehi, tiṭṭhatu pesanaṃ, puttassa me pīṭhakaṃ attharitvā pāde dhovitvā telaṃ makkhitvā sayanaṃ attharitvā dehi, pacchā pesanaṃ karissasī”ti āha. Sā tathā akāsi.

Atha naṃ cirenāgataṃ seṭṭhidhītā santajjesi. Atha naṃ sā āha - “mā me kujjhi, seṭṭhiputto ghosako āgato, tassa idañcidañca katvā tattha gantvā āgatāmhi”ti. Seṭṭhidhītāya “seṭṭhiputto ghosako”ti nāmaṃ sutvāva pemaṃ chaviyādīni chinditvā atṭhimiñjaṃ āhacca ṭhitā. Kotuhalakālasmiñhi sā tassa pajāpatī hutvā nāḷikodanaṃ paccekabuddhassa adāsi, tassānubhāvenāgantvā imasmīṃ seṭṭhikule nibbattā. Iti taṃ so pubbasineho avattharitvā gaṇhi. Tenāha bhagavā -

“Pubbeva sannivāsena, paccuppannahitena vā;
Evaṃ taṃ jāyate pemaṃ, uppalaṃva yathodake”ti.

Atha naṃ pucchi - “kuhiṃ so, amma”ti? “Sayane nipanno niddāyatī”ti. “Atthi panassa hatthe kiñci”ti? “Dussante paṇṇaṃ atthī”ti. Sā “kiṃ paṇṇaṃ nu kho eta”nti tasmīṃ niddāyante mātāpitūnaṃ aññavihitatāya apassantānaṃ otaritvā samīpaṃ gantvā taṃ paṇṇaṃ mocetvā ādāya attano gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya vātapānaṃ vivaritvā akkharasamaye kusalatāya paṇṇaṃ vācetvā, “aho vata bālo, attano maraṇapaṇṇaṃ dussante bandhitvā vicarati, sace mayā na diṭṭhaṃ assa, natthissa jīvita”nti taṃ paṇṇaṃ phāletvā seṭṭhissa vacanena aparaṃ paṇṇaṃ likhi -

“ayaṃ mama putto ghoṣako nāma, gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā imassa janapadaseṭṭhino dhītārā saddhiṃ maṅgalaṃ katvā attano vasaṇagāmaṣṣa majjhe dvibhūmakāṃ gehāṃ kāretvā pākāraparikkhepena ceva purisaḡuttīyā ca susaṃvihitārakkhaṃ karotu, mayhañca ‘idañcidañca mayā kata’nti sāsanaṃ pesetu, evaṃ kate ahaṃ mātulaṣṣa kattaḡabbayuttakaṃ pacchā jānissāmi”ti, likhitvā ca pana saṅgharitvā otaritvā dussantevassa bandhi.

So divasabhāgaṃ niddāyitvā utṭhāya bhuñjitvā pakkāmi. Punadivase pātova taṃ gāmaṃ gantvā āyuttakaṃ gāmakiccaṃ karontaṃyeva passi. So taṃ disvā, “kiṃ, tātā”ti pucchi. “Pitarā me tumhākaṃ paṇṇaṃ pesita”nti. “Kiṃ paṇṇaṃ, tāta, āharā”ti paṇṇaṃ gahetvā vācetvā tuṭṭhamānaso “passatha, bho, mama sāmīno mayi sinehaṃ katvā jeṭṭhaputtassa me maṅgalaṃ karotū”ti mama santikaṃ paḡiṇi. “Sīghaṃ dāruādīni āharathā”ti gahapatike vatvā gāmamajjhe vuttapakāraṃ gehāṃ kārāpetvā gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā janapadaseṭṭhino santikā dhītaraṃ ānetvā maṅgalaṃ katvā seṭṭhissa sāsanaṃ paḡiṇi “idañcidañca mayā kata”nti.

Taṃ sutvā seṭṭhino “yaṃ kāremi, taṃ na hoti; yaṃ na kāremi, tadeva hotī”ti mahantaṃ domanassaṃ uppajji. Puttasokena saddhiṃ so soko ekato hutvā kucchiḡāhaṃ uppādetvā atisāraṃ janesi. Seṭṭhidhītāpi “sace koci seṭṭhino santikā āgacchati, mama akathetvā seṭṭhiputtassa paṭhamataraṃ mā kathayitthā”ti jane āṇāpesi. Seṭṭhipi kho “dāni taṃ duṭṭhaputtaṃ mama sāpateyyassa sāmikaṃ na karissāmi”ti cintetvā ekaṃ āyuttakaṃ āha - “mātula, puttaṃ me daṭṭhukāmomhi, ekaṃ pādāmūlikaṃ pesetvā mama puttaṃ pakkosāpehi”ti. So “sādhū”ti vatvā paṇṇaṃ datvā ekaṃ purisaṃ pesesi. Seṭṭhidhītāpi tassa āgantvā dvāre ṭhitabhāvaṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā, “kiṃ, tātā”ti pucchi. So āha - “seṭṭhi gilāno, puttaṃ passitūṃ pakkosāpesi, ayye”ti. “Kiṃ, tātā, balavā, dubbalo”ti? “Balavā tāva, āhāraṃ bhuñjatiyeva, ayye”ti. Sā seṭṭhiputtaṃ ajānāpetvāva tassa nivesanañca paribbayañca dāpetvā “mayā pesitakāle gamissasi, acchassu tāvā”ti āha. Seṭṭhi puna āyuttakaṃ avaca, “kiṃ, mātula, na te mama puttassa santikaṃ paḡita”nti? “Paḡitaṃ, sāmī, gatapuriso na tāva etī”ti. “Tena hi puna aparaṃ pesehi”ti. So pesesi. Seṭṭhidhītā tasmimpi tatheva paṭipajji. Atha seṭṭhino rogo balavā jāto, ekaṃ bhājanaṃ pavisati, ekaṃ nikkhamati. Puna seṭṭhi āyuttakaṃ pucchi - “kiṃ, mātula, na te mama puttassa santikaṃ paḡita”nti? “Paḡitaṃ, sāmī, gatapuriso na tāva etī”ti. “Tena hi puna aparaṃ pesehi”ti. So pesesi. Seṭṭhidhītā tatiyavāre āgatampi taṃ pavattiṃ pucchi. So “bāḡhagilāno, ayye, seṭṭhi āhāraṃ pacchinditvā maccuparāyaṇo jāto, ekaṃ bhājanaṃ nikkhamati, ekaṃ pavisatī”ti āha. Seṭṭhidhītā “idāni gantaṃ kālō”ti seṭṭhiputtassa “pitā te kira gilāno”ti ārocetvā “kiṃ vadesi bhadde”ti vutte “aphāsukamaṣṣa, sāmī”ti āha. “Idāni kiṃ kātabba”nti. Sāmī? “Gāmasatato vuṭṭhānakapaṇṇākāraṃ ādāya gantvā passissāma na”nti. So “sādhū”ti paṇṇākāraṃ āharāpetvā sakaṭehi ādāya pakkāmi.

Atha naṃ sā “pitā te dubbalo, ettaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā gacchantānaṃ papañco bhavissati, etaṃ nivattāpehi”ti vatvā taṃ sabbaṃ attano kulagehaṃ pesetvā puna taṃ āha - “sāmī, tvaṃ attano pitu pādapasse tiṭṭheyyāsi, ahaṃ ussīsakapasse ṭhassāmi”ti. Gehāṃ pavisamānāyeva ca “gehassa purato ca pacchato ca ārakkhaṃ gaṇhathā”ti attano purise āṇāpesi. Paviṭṭhakāle pana seṭṭhiputto pitu pādapasse aṭṭhāsi, itarā ussīsakapasse.

Tasmiṃ khaṇe seṭṭhi uttānako nipanno hoti. Āyuttako pana tassa pāde parimajjanto “putto te, sāmī, āgato”ti āha. “Kuiṃ so”ti? “Esa pādāmūle ṭhito”ti. Atha naṃ disvā

āyakammikaṃ pakkosāpetvā, “mama gehe kittakaṃ dhana”nti pucchi. “Sāmi, dhanasseva cattālīsakoṭiyo, upabhogaparibhogabhaṇḍānaṃ pana vanagāmakkhettadvipadacatuppadayānavāhanānañca ayañca ayañca paricchedo”ti vutte, “ahaṃ ettakaṃ dhanaṃ mama puttassa ghosakassa na demī”ti vattukāmo “demī”ti āha. Taṃ sutvā seṭṭhidhītā “ayaṃ puna kathento aññaṃ kiñci katheyyā”ti cintetvā sokāturā viya kese vikiritvā rodamānā “kiṃ nāmetaṃ, tāta, vadetha, idampi nāma vo vacanaṃ suṇoma, alakkhikā vatamhā”ti vatvā matthakena naṃ uramajjhe paharantī patitvā yathā puna vattuṃ na sakkoti, tathāssa uramajjhe matthakena ghaṃsentī ārodanaṃ dassesī. Seṭṭhi taṃkhaṇaṇṇeva kālamakāsi. “Seṭṭhi mato”ti gantvā utenassa rañño ārocayiṃsu. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā, “atthi panassa putto vā dhītā vā”ti pucchi. “Atthi, deva, ghosako nāma tassa putto, sabbaṃ sāpateyyaṃ tassa niyyādetvāva mato, devā”ti.

Rājā aparabhāge seṭṭhiputtaṃ pakkosāpesi. Tasmiñca divase devo vassi. Rājaṅgaṇe tattha tattha udakaṃ saṇṭhāti. Seṭṭhiputto “rājānaṃ passissāmī”ti pāyāsi. Rājā vātapānaṃ vivaritvā taṃ āgacchantaṃ olokento rājaṅgaṇe udakaṃ laṅghitvā āgacchantaṃ disvā āgantvā vanditvā ṭhitam “tvam ghosako nāma, tātā”ti pucchitvā “āma, devā”ti vutte “pitā me matoti mā soci, tava pettikaṃ seṭṭhiṭṭhānaṃ tuyhameva dassāmī”ti taṃ samassāsetvā “gaccha, tātā”ti uyyojesi. Rājā gacchantañca naṃ olokontova aṭṭhāsi. So āgamanakāle laṅghitaṃ udakaṃ gamanakāle otaritvā saṇikaṃ agamāsi. Atha naṃ rājā tatova pakkosāpetvā, “kiṃ nu kho, tātā, tvam mama santikaṃ āgacchanto udakaṃ laṅghitvā āgamma gacchanto otaritvā saṇikaṃ gacchasi”ti pucchi. “Āma, deva, ahaṃ tasmim khaṇe kumārako, kīlanakālo nāma, so idāni pana me devena ṭhānantaraṃ paṭissutaṃ. Tasmā yathā pure acaritvā idāni sannisinna hutvā carituṃ vaṭṭatī”ti. Taṃ sutvā rājā “dhitimāyaṃ puriso, idānevassa ṭhānantaraṃ dassāmī”ti pitarā bhuttaṃ bhogaṃ datvā sabbasatena seṭṭhiṭṭhānaṃ adāsi.

So rathe ṭhatvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi. Olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati. Seṭṭhidhītā kālīdāsiyā saddhiṃ mantayamānā nisinnā “amma kālī, puttassa te ettikā sampatti maṃ nissāya uppannā”ti āha. “Kiṃ kārāṇā, amma”ti? “Ayañhi attano maraṇapaṇṇaṃ dussante bandhitvā amhākaṃ gharaṃ āgato, athassa mayā taṃ paṇṇaṃ phāletvā mayā saddhiṃ maṅgalakaraṇatthāya aññaṃ paṇṇaṃ likhitvā ettakaṃ kālaṃ tattha ārakkho kato”ti. “Amma, tvam ettakaṃ passasi, imaṃ pana seṭṭhi daharakālato paṭṭhāya māretukāmo māretuṃ nāsakkhi, kevalaṃ imaṃ nissāya bahuṃ dhanaṃ khīyī”ti. “Amma, atibhāriyaṃ vata seṭṭhinā kata”nti. Nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā gehaṃ pavisantaṃ pana naṃ disvā, “ayaṃ ettikā sampatti maṃ nissāya uppannā”ti hasitaṃ akāsi. Atha naṃ seṭṭhiputto disvā, “kiṃ kārāṇā hasī”ti pucchi. “Ekaṃ kārāṇaṃ nissāyā”ti. “Kathehi na”nti? “Sā na kathesi”. So “sace na kathessasi, dvidhā taṃ chindissāmī”ti tajjetvā asiṃ nikkaḍḍhi. Sā “ayaṃ ettikā sampatti tayā maṃ nissāya laddhāti cintetvā hasita”nti āha. “Yadi mama pitarā attano santakaṃ mayhaṃ niyyāditam, tvam ettha kiṃ hosī”ti? So kira ettakaṃ kālaṃ kiñci na jānāti, tenassā vacanaṃ na saddahi. Athassa sā “tumhākaṃ pitarā maraṇapaṇṇaṃ datvā pesitā, tumhe mayā idaṇcidañca katvā rakkhitā”ti sabbaṃ kathesi. “Tvam abhūtaṃ kathesi”ti asaddahanto “mātaraṃ kālīṃ pucchissāmī”ti cintetvā “evaṃ kira, amma”ti. “Āma, tātā, daharakālato paṭṭhāya taṃ māretukāmo māretuṃ asakkaṃ taṃ nissāya bahuṃ dhanaṃ khīyi, sattuṃ ṭhānesu tvam maraṇato mutto, idāni bhogagāmato āgamma sabbasatena saddhiṃ seṭṭhiṭṭhānaṃ patto”ti. So taṃ sutvā “bhāriyaṃ vata kammaṃ, evarūpā kho pana maraṇā muttassa

mama pamādaḷivitaṃ jīvitum ayuttaṃ, appamatto bhavissāmī”ti cintetvā devasikaṃ sahaṣsaṃ vissajjetvā addhikakapaṇādīnaṃ dānaṃ paṭṭhapesi. Mitto nāmassa kuṭumbiko dānabyāvaṭo ahosi. Ayaṃ ghosakaseṭṭhino uppatti.

Tasmiṃ pana kāle bhaddavatīnagare bhaddavatiyaseṭṭhi nāma ghosakaseṭṭhino adiṭṭhapubbasahāyako ahosi. Bhaddavatīnagarato āgatānaṃ vāṇijānaṃ santike ghosakaseṭṭhi bhaddavatiyaseṭṭhino sampattiñca vayappadesaṃca sutvā tena saddhiṃ sahāyakabhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Bhaddavatiyaseṭṭhipi kosambito āgatānaṃ vāṇijānaṃ santike ghosakaseṭṭhino sampattiñca vayappadesaṃca sutvā tena saddhiṃ sahāyakabhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Evaṃ te aññaṃaññaṃ adiṭṭhapubbasahāyakā hutvā vasiṃsu. Aparabhāge bhaddavatiyaseṭṭhino gehe ahivātarogo patito. Tasmiṃ patite paṭhamam makkhikā maranti, tato anukkameneva kīṭā mūsikā kukkuṭā sūkarā gāvo dāsī dāsā sabbapacchā gharamānusakāpi maranti. Tesu ye bhittiṃ bhinditvā palāyanti, te jīvitam labhanti, tadā pana seṭṭhi ca bhariyā ca dhītā cassa tathā palāyitvā ghosakaseṭṭhiṃ passitum patthentā kosambimaggaṃ paṭipajjīṃsu. Te antarāmaggeyeva khīṇapātheyyā vātātapena ceva khuppiṇāsāhi ca kilantasarīrā kicchena kosambiṃ patvā udakaphāsukaṭṭhāne ṭhatvā nhatvā nagaradvāre ekaṃ sālāṃ pavasiṃsu.

Tato seṭṭhi bhariyaṃ āha - “bhadde, iminā nīhārena gacchantā vijātamātuyāpi amanāpā honti, sahāyako kira me addhikakapaṇādīnaṃ devasikaṃ sahaṣsaṃ vissajjetvā dānaṃ dāpesi. Tattha dhītaraṃ pesetvā āhāraṃ āharāpetvā ekāhaṃ dvīhaṃ idheva sarīraṃ santappetvā sahāyakaṃ passissāmā”ti. Sā “sādhū, sāmī”ti. Te sālāyameva vasiṃsu. Punadivase kāle ārocite kapaṇaddhikādīsu āhāratthāya gacchantesu mātāpitāro, “amma, gantvā amhākaṃ āhāraṃ āharā”ti dhītaraṃ pesayīṃsu. Mahābhogakulassa dhītā vipattiyā acchinnalajjitāya alajjamānā pātiṃ gahetvā kapaṇajanena saddhiṃ āhāratthāya gantvā “kati paṭivīse gaṇhissasi, amma”ti puṭṭhā ca pana “tayo”ti āha. Athassā tayo paṭivīse adāsī. Tāya bhatte āhaṭe tayopi ekato bhuñjitum nisīdiṃsu.

Atha mātādhītaro seṭṭhiṃ āhaṃsu - “sāmi, vipatti nāma mahākulānampi uppajjati, mā amhe oloketvā bhuñja, mā cintayī”ti. Iti naṃ nānappakārehi yācitvā bhojesum. So bhuñjitvā āhāraṃ jīrāpetum asakkonto aruṇe uggacchante kālamakāsī. Mātādhītaro nānappakārehi paridevitvā rodīṃsu. Kumārikā punadivase rodamānā āhāratthāya gantvā, “kati paṭivīse gaṇhissasi”ti vuttā, “dve”ti vatvā āhāraṃ āharitvā mātaraṃ yācitvā bhojesi. Sāpi tāya yāciyamānā bhuñjitvā āhāraṃ jīrāpetum asakkontī taṃ divasameva kālamakāsī. Kumārikā ekikāva roditvā paridevitvā tāya dukkhuppattiyā ativiya sañjātachātakadukkhā punadivase yācakehi saddhiṃ rodantī āhāratthāya gantvā, “kati paṭivīse gaṇhissasi, amma”ti vuttā “eka”nti āha. Mittakuṭumbiko taṃ tayo divase bhattaṃ gaṇhantiṃ sañjānāti, tena taṃ “apehi nassa, vasali, ajja tava kucchippamāṇaṃ aññāsī”ti āha. Hirottappasampannā kuladhītā paccorasmim sattipahāraṃ viya vaṇe khārodakasecanakaṃ viya ca patvā “kiṃ, sāmī”ti āha. “Tayā pure tayo koṭṭhāsā gahitā, hiyyo dve, ajja ekaṃ gaṇhāsī. Ajja te attano kucchippamāṇaṃ ñāta”nti. “Mā maṃ, sāmī, ‘attanova atthāya gaṇhī’ti maññitthā”ti. “Atha kasmā evaṃ gaṇhī”ti? “Pure tayo janā ahumha, sāmī, hiyyo dve, ajja ekikāva jātāmhī”ti. So “kena kāraṇenā”ti pucchitvā ādito paṭṭhāya tāya kathitaṃ sabbaṃ pavattiṃ sutvā assūni sandhāretum asakkonto sañjātabalavadomanasso hutvā,

“amma, evaṃ sante mā cintayi, tvaṃ bhaddavatiyasetṭhino dhītā ajjakālato paṭṭhāya mama dhītāyeva nāmā”ti vatvā sīse cumbitvā gharaṃ netvā attano jeṭṭhadhītuṭṭhāne ṭhapesi.

Sā dānagge uccāsaddaṃ mahāsaddaṃ sutvā, “tāta, kasmā etaṃ janaṃ nissaddaṃ katvā dānaṃ na dethā”ti āha. “Na sakkā kātuṃ, amma”ti. “Sakkā, tātā”ti. “Kathaṃ sakkā, amma”ti? “Tāta dānaggaṃ parikkhipitvā ekekasappa pavesanappamāṇena dve dvārāni yojetvā, ‘ekena dvārena pavisitvā ekena nikkhamathā’ti vadetha, evaṃ nissaddā hutvāva gaṇhissanti”ti. So taṃ sutvā, “bhaddakova, amma, upāyo”ti tathā kāresi. Sāpi pubbe sāmā nāma. Vatiyā pana kārītattā sāmāvatī nāma jātā. Tato paṭṭhāya dānagge kolāhalaṃ pacchindī. Ghosakasetṭhi pubbe taṃ saddaṃ suṇanto “mayhaṃ dānagge saddo”ti tussati. Dvīhatīhaṃ pana saddaṃ asuṇanto mittakuṭumbikaṃ attano upaṭṭhānaṃ āgataṃ pucchi - “diyyati kapaṇaddhikādīnaṃ dāna”nti? “Āma, sāmī”ti. “Atha kiṃ dvīhatīhaṃ saddo na suyyati”ti? “Yathā nissaddā hutvā gaṇhanti, tathā me upāyo kato”ti. “Atha pubbeva kasmā nākāsi”ti? “Ajānanatāya, sāmī”ti. “Idāni kathaṃ te ñāto”ti? “Dhītārā me akkhāto, sāmī”ti. Mayhaṃ aviditā “tava dhītā nāma atthī”ti. So ahivātaroguppattito paṭṭhāya sabbaṃ bhaddavatiyasetṭhino pavattiṃ ācikkhitvā tassā attano jeṭṭhadhītuṭṭhāne ṭhapitabhāvaṃ ārocesi. Atha naṃ seṭṭhi “evaṃ sante mama kasmā na kathesi, mama sahāyakassa dhītā mama dhītā nāmā”ti taṃ pakkosāpetvā pucchi - “amma, seṭṭhino dhītāsi”ti? “Āma, tātā”ti. “Tena hi mā cintayi, tvaṃ mama dhītāsi”ti taṃ sīse cumbitvā parivāratthāya tassā pañca itthisatāni datvā taṃ attano jeṭṭhadhītuṭṭhāne ṭhapesi.

Athekadivasāṃ tasmīṃ nagare nakkhattaṃ saṅghuṭṭhaṃ hoti. Tasmīṃ pana nakkhatte bahi anikkhamanakā kuladhītaroṇi attano parivārena saddhiṃ padasāva nadiṃ gantvā nhāyanti. Tasmā taṃ divasaṃ sāmāvatīpi pañcahi itthisatehi parivāritā rājaṅgaṇeneva nhāyitva agamāsi. Uteno sīhapañjare ṭhito taṃ disvā “kassimā nāṭakittiyo”ti pucchi. “Na kassaci nāṭakittiyo, devā”ti. “Atha kassa dhītaro”ti? “Ghosakasetṭhino dhītā deva, sāmāvatī nāmesā”ti. So disvāva uppannasineho seṭṭhino sāsanaṃ pāhesi - “dhītaraṃ kira me pesetū”ti. “Na pesemi, devā”ti. “Mā kira evaṃ karotu, pesetuyevā”ti. “Mayaṃ gahapatikā nāma kumārīkānaṃ pothetvā viheṭhetvā kaḍḍhanabhayena na dema, devā”ti. Rājā kujjhitvā gehaṃ lañchāpetvā seṭṭhiṇca bhariyaṇca hatthe gahetvā bahi kārāpesi. Sāmāvatī, nhāyitvā āgantvā gehaṃ pavisitva okāsaṃ alabhanti, “kiṃ etaṃ, tātā”ti pucchi. “Amma, rājā tava kārāṇā pahīni. Atha ‘na mayaṃ dassāmā’ti vutte gharaṃ lañchāpetvā amhe bahi kārāpesi”ti. “Tāta, bhāriyaṃ vo kammaṃ kataṃ, rañña nāma pahite ‘na, demā’ti avatvā ‘sace me dhītaraṃ saparivāraṃ gaṇhatha, demā’ti vattabbaṃ bhavēyya, tātā”ti. “Sādhū, amma, tava ruciya sati evaṃ karissāmī”ti rañño tathā sāsanaṃ pāhesi. Rājā “sādhū”ti sampāṭicchitvā taṃ saparivāraṃ ānetvā abhisīñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sesā tassāyeva parivāritthiyo ahesuṃ. Ayaṃ sāmāvatiyā uppatti.

Utenassa pana aparāpi vāsuladattā nāma devī ahosi caṇḍapajjotassa dhītā. Ujjeniyañhi caṇḍapajjoto nāma rājā ahosi. So ekadivasāṃ uyyānato āgacchanto attano sampattiṃ oloketvā, “atthi nu kho aññassapi kassaci evarūpā sampatti”ti vatvā taṃ sutvā manussehi “kiṃ sampatti nāmesā, kosambiyaṃ utenassa rañño atimahatī sampati”ti vutte rājā āha - “tena hi gaṇhissāma na”nti? “Na sakkā so gahetu”nti. “Kiñci katvā gaṇhissāmayevā”ti? “Na sakkā devā”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “So

hatthikantaṃ nāma sippaṃ jānāti, mantaṃ parivattetvā hatthikantavīṇaṃ vādentō nāge palāpetipi gaṇhāti. Hatthivāhanasampanno tena sadiso nāma natthī”ti. “Na sakkā mayā so gahetu”nti. “Sace te, deva, ekantena ayaṃ nicchayo, tena hi dāruhatthiṃ kāretvā tassāsannaṭṭhānaṃ pesehi. So hatthivāhanaṃ vā assavāhanaṃ vā sutvā dūrampi gacchati. Tattha naṃ āgataṃ gahetuṃ sakkā bhavissatī”ti.

Rājā “attheso upāyo”ti dārumayaṃ yantahatthiṃ kārāpetvā bahi pilotikāhi veṭhetvā katacittakammaṃ katvā tassa vijite āsannaṭṭhāne ekasmiṃ saratīre vissajjāpesi. Hatthino antokucchiyaṃ saṭṭhi purisā aparāparaṃ caṅkamanti, hatthilaṇḍaṃ āharitvā tattha tattha chaḍḍesuṃ. Eko vanacarako hatthiṃ disvā, “amhākaṃ rañño anucchaviko”ti cintetvā, gantvā rañño ārocesi - “deva, mayā sabbaseto kelāsakūṭapaṭibhāgo tumhākaññeva anucchaviko varavāraṇo diṭṭho”ti. Uteno tameva maggadesakaṃ katvā hatthiṃ abhiruyha saparivāro nikkhami. Tassa āgamaṇaṃ ñatvā carapurisā gantvā caṇḍapajjotassa ārocesuṃ. So āgantvā majjhe tucchaṃ katvā ubhosu passesu balakāyaṃ payojesi. Uteno tassāgamaṇaṃ ajānanto hatthiṃ anubandhi. Anto ṭhitamanussā vegena palāpesuṃ. Kaṭṭhahatthī rañño mantaṃ parivattetvā vīṇaṃ vādentassa tantisaddaṃ asuṇanto viya palāyatiyeva. Rājā hatthināgaṃ pāpuṇituṃ asakkonto assaṃ āruyha anubandhi. Tasmīṃ vegena anubandhante balakāyo ohīyi. Rājā ekakova ahosi. Atha naṃ ubhosu passesu payuttā caṇḍapajjotassa purisā gaṇhitvā attano rañño adamsu. Athassa balakāyo amittavasāṃ gatabhāvaṃ ñatvā bahinagareva khandhāvāraṃ nivesetvā acchi.

Caṇḍapajjotopi utenaṃ jīvaggāhameva gāhāpetvā ekasmiṃ coragehe pakkhipitvā dvāraṃ pidahāpetvā tayo divase jayapānaṃ pivi. Uteno tatiyadivase ārakkhake pucchi - “kahaṃ vo, tāta, rājā”ti? “Paccāmitto me gahito”ti jayapānaṃ pivatī”ti. “Kā nāmesā mātugāmaṣṣa viya tumhākaṃ rañño kiriyā, nanu paṭirājūnaṃ gahetvā vissajjetuṃ vā māretuṃ vā vaṭṭati, amhe dukkhaṃ nisīdāpetvā jayapānaṃ kira pivatī”ti. Te gantvā tamatthaṃ rañño ārocesuṃ. So āgantvā “saccaṃ kira tvaṃ evaṃ vadasī”ti pucchi. “Āma, mahārājā”ti. “Sādhu taṃ vissajjessāmi, evarūpo kira te manto atthi, taṃ mayhaṃ dassasī”ti. “Sādhu dassāmi, gahaṇasamaye maṃ vanditvā taṃ gaṇhāhi. Kiṃ pana tvaṃ vandissasī”ti? “Kyāhaṃ taṃ vandissāmi, na vandissāmi”ti? “Ahampi te na dassāmi”ti. “Evaṃ sante rājāṇaṃ te karissāmi”ti. “Karohi, sarīrassa me issaro, na pana cittassā”ti. Rājā tassa sūragajjitaṃ sutvā, “kathaṃ nu kho imaṃ mantaṃ gaṇhissāmi”ti cintetvā, “imaṃ mantaṃ aññaṃ jānāpetuṃ na sakkā, mama dhītaraṃ etassa santike uggaṇhāpetvā ahaṃ tassā santike gaṇhissāmi”ti. Atha naṃ āha - “aññaṣṣa vanditvā gaṇhantassa dassasī”ti. “Āma, mahārājā”ti. “Tena hi amhākaṃ ghare ekā khujjā atthi tassā antosāṇiyaṃ vanditvā nisinnāya tvaṃ bahisāṇiyaṃ ṭhitova mantaṃ vācehi”ti. “Sādhu, mahārāja, khujjā vā hotu pīṭhasappi vā, vandantiyā dassāmi”ti. Tato rājā gantvā dhītaraṃ vāsuladattaṃ āha - “amma, eko saṅkhakuṭṭhi anagghamantaṃ jānāti, taṃ aññaṃ jānāpetuṃ na sakkā. Tvaṃ antosāṇiyaṃ nisīditvā taṃ vanditvā mantaṃ gaṇha, so bahisāṇiyaṃ ṭhatvā tuyhaṃ vācessati. Tava santikā ahaṃ taṃ gaṇhissāmi”ti.

Evaṃ so tesāṃ aññaṃaññaṃ santhavakaraṇabhayena dhītaraṃ khujjaṃ, itaraṃ saṅkhakuṭṭhiṃ katvā kathesi. So tassā antosāṇiyaṃ vanditvā nisinnāya bahi ṭhito mantaṃ vācesi. Atha naṃ ekadivaṣaṃ punappunaṃ vuccamānampi mantapadaṃ vattuṃ asakkontiṃ “are khujje atibahalotṭhakapolaṃ te mukhaṃ, evaṃ nāma vadehi”ti āha. “Sā kujjhitvā are duṭṭhasaṅkhakuṭṭhi kiṃ vadesi, kiṃ mādīsā khujjā nāma hotī”ti? Sāṇikaṇṇaṃ ukkhipitvā “kāsi tva”nti vutte, “rañño dhītā vāsuladattā

nāmāha”nti āha. “Pitā te taṃ mayhaṃ kathento ‘khujjā’ti kathesī”ti. “Mayhampi kathento taṃ saṅkhakuṭṭhiṃ katvā kathesī”ti. Te ubhopi “tena hi amhākaṃ santhavakaraṇabhayena kathitaṃ bhavissatī”ti antosāṇiyaññeva santhavaṃ karimṣu.

Tato paṭṭhāya mantaggahaṇaṃ vā sippaggahaṇaṃ vā natthi. Rājāpi dhītaraṃ niccaṃ pucchati - “sippaṃ gaṇhasi, amma”ti? “Gaṇhāmi, tātā”ti. Atha naṃ ekadivasam uteno āha - “bhadde, sāmikena kattabbaṃ nāma neva mātāpitara na bhātubhaginiyo kātuṃ sakkonti, sace mayhaṃ jīvitaṃ dassasi, pañca te itthisatāni parivāraṃ datvā aggamaheṣiṭṭhānaṃ dassāmi”ti. “Sace imasmim vacane patitṭhātuṃ sakkhissatha, dassāmi vo jīvita”nti. “Sakkhissāmi, bhadde”ti. Sā “sādhū, sāmī”ti pitu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ so pucchi - “amma, niṭṭhitaṃ sippa”nti? “Na tāva niṭṭhitaṃ, tātā, sippa”nti. Atha naṃ so pucchi - “kiṃ, amma”ti? “Amhākaṃ ekaṃ dvārañca ekaṃ vāhanañca laddhuṃ vaṭṭati, tātā”ti. “Idaṃ kiṃ, amma”ti? “Tātā, rattiṃ kira tārakasaññāya mantassa upacāratthāya ekaṃ osadhaṃ gahetabbaṃ atthi. Tasmā amhākaṃ velāya vā avelāya vā nikkhamanakāle ekaṃ dvārañceva ekaṃ vāhanañca laddhuṃ vaṭṭatī”ti. Rājā “sādhū”ti sampāṭicchi. Te attano abhirucitaṃ ekaṃ dvāraṃ hatthagataṃ karimṣu. Rañño pana pañca vāhanāni ahesuṃ. Bhaddavatī nāma kareṇukā ekadivasam paññāsa yojanāni gacchati, kāko nāma dāso saṭṭhi yojanāni gacchati, celakaṭṭhi ca muñcakesī cāti dve assā yojanasataṃ gacchanti, nāḷāgiri hatthī vīsati yojanasatanti.

So kira rājā anuppanne buddhe ekassa issarassa upaṭṭhāko ahosi. Atheskadivasam issare bahinagaraṃ gantvā nhatvā āgacchante eko paccekabuddho nagaraṃ piṇḍāya pavisitvā sakalanagaravāsīnaṃ mārena āvaṭṭitattā ekaṃ bhikkhāmpi alabhitvā yathādhoteṇa pattena nikkhami. Atha naṃ nagaradvāraṃ pattakāle māro aññātakavesena upasaṅkamitvā, “api, bhante, vo kiñci laddha”nti pucchi. “Kiṃ pana me tvaṃ alabhanākāraṃ karī”ti? “Tena hi nivattitvā puna pavisatha, idāni na karissāmi”ti. “Nāhaṃ puna nivattissāmi”ti. Sace hi nivatteyya, puna so sakalanagaravāsīnaṃ sarīre adhimuñcitvā paṇiṃ paharivā hasanakeḷiṃ kareyya. Paccekabuddhe anivattitvā gate māro tattheva antaradhāyi. Atha so issaro yathādhoteṇeva pattena āgacchantaṃ paccekabuddhaṃ disvā vanditvā, “api, bhante, kiñci laddha”nti pucchi. “Caritvā nikkhantaṃhāvuso”ti. So cintesi - “ayyo, mayā pucchitaṃ akathetvā aññaṃ vadati, na kiñci laddhaṃ bhavissatī”ti. Athassa pattaṃ olovento tucchaṃ disvā gehe bhattassa niṭṭhitāniṭṭhitabhāvaṃ ajānanatāya sūro hutvā pattaṃ gahetuṃ avisahanto “thokaṃ, bhante, adhivāsethā”ti vatvā vegena gharaṃ gantvā “amhākaṃ bhattaṃ niṭṭhita”nti pucchitvā, “niṭṭhita”nti vutte taṃ upaṭṭhākaṃ āha - “tātā, añño tayā sampannavagataro nāma natthi, sīghena javena bhadantaṃ patvā ‘pattaṃ me, bhante, dethā’ti vatvā pattaṃ gahetvā vegena ehī”ti. So ekavacaneneva pakkhanditvā pattaṃ gahetvā āhari. Issaropi attano bhojanassa pattaṃ pūretvā “imaṃ sīghaṃ gantvā ayyassa sampādehi, ahaṃ te ito pattiṃ dammi”ti āha.

Sopi taṃ gahetvā javena gantvā paccekabuddhassa pattaṃ datvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, ‘velā upakaṭṭhā’ti ahaṃ atisīghena javena āgato ca gato ca, etassa me javassa phalena yojanānaṃ paññāsaṭṭhisatavīsasatagamasamatthāni pañca vāhanāni nibbattantu, āgacchantassa ca me gacchantassa ca sarīraṃ sūriyatejēna tatthaṃ, tassa me phalena nibbattanibbattaṭṭhāne āṇā sūriyatejasadisā hotu, imasmim me piṇḍapāte sāmīnā patti dinnā, tassā me nissandena tumhehi diṭṭhadhammassa bhāgī homī”ti āha. Paccekabuddho “evaṃ hotū”ti vatvā -

“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, sabbameva samijjhatu;
Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā.

“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, khippameva samijjhatu;
Sabbe pūrentu saṅkappā, maṇijotiraso yathā”ti. -

Anumodanaṃ akāsi. Paccekabuddhānaṃ kira idhāva dve gāthā anumodanagāthā nāma honti. Tattha jotirasoti sabbakāmadadaṃ maṇiratanaṃ vuccati. Idaṃ tassa pubbacaritaṃ. So etarahi caṇḍapajjoto ahosi. Tassa ca kammaṣṣa nissandena imāni pañca vāhanāni nibbattiṃsu. Athekadivasaṃ rājā uyyānakīlāya nikkhami. Uteno “ajja palāyitabba”nti mahantāmahante cammapasibbake hiraññasuvaṇṇassa pūretvā kareṇukāpiṭṭhe ṭhapetvā vāsuladattaṃ ādāya palāyi. Antepurapālakā palāyantaṃ taṃ disvā gantvā rañño ārocesuṃ. Rājā “sīghaṃ gacchathā”ti balaṃ pahiṇi. Uteno balassa pakkhandabhāvaṃ ñatvā kahāpaṇapasibbakaṃ mocetvā pātesi, manussā kahāpaṇe uccinitvā puna pakkhandiṃsu. Itaro suvaṇṇapasibbakaṃ mocetvā pātetvā nesaṃ suvaṇṇalobhena papañcentānaññeva bahi nivutṭhaṃ attano khandhāvāraṃ pāpuṇi. Atha naṃ āgacchantaṃ disvāva attano balakāyo parivāretvā nagaraṃ pavesesi. So patvāva vāsuladattaṃ abhisiñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesīti. Ayaṃ vāsuladattāya uppatti.

Aparā pana māgaṇḍiyā nāma rañño santikā aggamaheṣiṭṭhānaṃ labhi. Sā kira kururaṭṭhe māgaṇḍiyabrāhmaṇassa dhītā. Mātāpissā māgaṇḍiyāyeva nāmaṃ. Cūlapitāpissā māgaṇḍiyova, sā abhirūpā ahosi devaccharapaṭibhāgā. Pitā panassā anucchavikaṃ sāmikaṃ alabhanto mahantehi mahantehi kulehi yācitopi “na mayhaṃ dhītu tumhe anucchavikā”ti tajjetvā uyyojesi. Athekadivasaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento māgaṇḍiyabrāhmaṇassa sapajāpatikassa anāgāmaphalūpanissayaṃ disvā attano pattaḍvaramādāya tassa bahinigame aggiparicaraṇatṭhānaṃ agamāsi. So tathāgatassa rūpasobhaggappattaṃ attabhāvaṃ oloketvā, “imasmim loke iminā purisena sadiso añño puriso nāma natthi, ayaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko, imassa posāpanatthāya dhītaraṃ dassāmi”ti cintetvā, “samaṇa, ekā me dhītā atthi, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ tassā anucchavikaṃ purisaṃ na passāmi, tumhe tassā anucchavikā, sā ca tumhākaññeva anucchavikā. Tumhākañhi pādapariḍārikā, tassā ca bhattā laddhuṃ vaṭṭati, taṃ vo ahaṃ dassāmi, yāva mamāgamanā idheva tiṭṭhathā”ti āha. Satthā kiñci avatvā tuṇhī ahosi. Brāhmaṇo vegena gharaṃ gantvā, “bhoti, bhoti dhītu me anucchaviko puriso diṭṭho, sīghaṃ sīghaṃ naṃ alaṅkarohī”ti taṃ alaṅkārapetvā saddhiṃ brāhmaṇiyā ādāya satthu santikaṃ pāyāsi. Sakalanagaraṃ saṅkhubhi. Ayaṃ “ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko natthī”ti kassaci adatvā “ajja me dhītu anucchaviko diṭṭho”ti kira vadeti, “kīdiso nu kho so puriso, passissāma na”nti mahājano teneva saddhiṃ nikkhami.

Tasmim dhītaraṃ gahetvā āgacchante satthā tena vuttaṭṭhāne aṭṭhatvā tattha padacetiyaṃ dassetvā gantvā aññasmim ṭhāne aṭṭhāsi. Buddhānañhi padacetiyaṃ adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāneyeva paññāyati, na aññattha. Yesañcatthāya adhiṭṭhitaṃ hoti, teyeva naṃ passanti. Tesam pana adassanakaraṇatthaṃ hatthiādayo vā akkamantu, mahāmegho vā pavassatu, verambhavātā vā paharantu, na taṃ koci makkhetuṃ sakkoti. Atha brāhmaṇī brāhmaṇaṃ āha - “kuhiṃ so puriso”ti. “Imasmim ṭhāne tiṭṭhāhi”ti naṃ avacaṃ, kuhiṃ nu kho so gato”ti ito cito olokeno padacetiyaṃ disvā “ayamassa padavalañjo”ti āha. Brāhmaṇī salakkhaṇamantānaṃ

tiṇṇaṃ vedānaṃ paṇaṇatāya lakkhaṇamante parivattetvā padalakkhaṇaṃ
upadhāretvā, “nayaḍaṃ, brāhmaṇa, pañcakāmaguṇasevino pada”nti vatvā imaṃ
gāthamāha -

“Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava,
Duṭṭhassa hoti sahasānupīḷitaṃ;
Mūḷhassa hoti avakaḍḍhitaṃ padaṃ,
Vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada”nti.

Atha naṃ brāhmaṇo evamāha - “bhoti tvaṃ udakapātiyaṃ kumbhīlaṃ, gehamajjhe
ca pana coraṃ viya mante passanasīlā, tuṇhī hohī”ti. Brāhmaṇa, yaṃ icchasi, taṃ
vadehi, nayaḍaṃ pañcakāmaguṇasevino padanti. Tato ito cito ca olovento satthāraṃ
disvā, “ayaṃ so puriso”ti vatvā brāhmaṇo gantvā, “samaṇa, dhītaraṃ me tava
posāpanatthāya demī”ti āha. Satthā “dhītara te mayhaṃ attho atthi vā natthi vā”ti
avatvā, “brāhmaṇa, ekaṃ te kāraṇaṃ kathamī”ti vatvā, “kathehi samaṇā”ti vutte
mahābhinnikkhamanato paṭṭhāya yāva ajapālanigrodhamūlā mārena
anubaddhabhāvaṃ ajapālanigrodhamūle ca pana “atīto dāni me esa visaya”nti tassa
sokāturassa sokavūpasamanatthaṃ āgatāhi māraddhātāhi kumārīkavaṇṇādivasena
payojitaṃ palobhanaṃ ācikkhitvā, “tadāpi mayhaṃ chando nāhosī”ti vatvā -

“Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragañca,
Nāhosi chando api methunasmiṃ;
Kimevidaṃ muttakarīsapuṇṇaṃ,
Pādāpi naṃ samphusituṃ na icche”ti. -

Imaṃ gāthamāha. Gāthāpariyosāne brāhmaṇo ca brāhmaṇī ca anāgāmiphale
paṭiṭṭhahimsu. Māgaṇḍiyāpi kho “sacassa mayā attho natthi, anattikabhāvova
vattabbo, ayaṃ pana maṃ muttakarīsapuṇṇaṃ karoti, pādāpi naṃ samphusituṃ na
iccheti, hotu, attano jātikulapadesabhogayasavayasampattiṃ āgamma tathārūpaṃ
bhattāraṃ labhivā samaṇassa gotamassa kattabbayuttakaṃ jānissāmī”ti satthari
āghātaṃ bandhi. “Kiṃ pana satthā tāya attani āghātuppattiṃ jānāti, no”ti?
“Jānātiyeva. Jānanto kasmā gāthamāhā”ti? Itaresaṃ dvinnaṃ vasena. Buddhā hi
āghātaṃ agaṇetvā maggaṃ phalādhigamārahānaṃ vasena dhammaṃ desentiyeva.
Mātāpitara taṃ netvā cūḷamāgaṇḍiyaṃ kaniṭṭhaṃ paṭicchāpetvā pabbajitvā
arahattaṃ pāpuṇṇimsu. Cūḷamāgaṇḍiyopi cintesi - “mama dhītā omakasattassa na
anucchavikā, ekassa rañño va anucchavikā”ti. Taṃ ādāya kosambīṃ gantvā
sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā, “imaṃ itthirataṇaṃ devassa anucchavika”nti utenassa
rañño adāsī. So taṃ disvāva uppannabalavasineho abhisekaṃ katvā
pañcasatamātugāmaparivāraṃ datvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Ayaṃ māgaṇḍiyāya
uppatti.

Evamassa diyaḍḍhasahassanāṭakitthiparivārā tisso aggamaheṣiyo ahesuṃ. Tasmīṃ
kho pana samaye ghosakasetṭhi kukkuṭasetṭhi pāvārikasetṭhīti kosambiyaṃ tayo
setṭhino honti. Te upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya pañcasatatāpase himavantato
āgantvā nagare bhikkhāya carante disvā pasīditvā nisīdāpetvā bhojetvā paṭiññaṃ
gahetvā cattāro māse attano santike vasāpetvā puna vassāratte āgamanatthāya
paṭijānāpetvā uyyojesuṃ. Tāpasāpi tato paṭṭhāya aṭṭha māse himavante vasitvā
cattāro māse tesu santike vasiṃsu. Te aparabhāge himavantato āgacchantā
araññāyatane ekaṃ mahānigrodhaṃ disvā tassa mūle nisīdiṃsu. Tesu jeṭṭhakatāpaso
cintesi - “imasmīṃ rukkhe adhivatthā devatā oramattikā na bhavissati,

mahesakkhenevettha devarājena bhavitabbaṃ, sādhu vata sacāyaṃ isigaṇassa pāṇiyaṃ dadeyyā”ti. Sopi pāṇiyaṃ adāsi. Tāpaso nhānodakaṃ cintesi, tampi adāsi. Tato bhojanaṃ cintesi, tampi adāsi. Athassa etadahosi - “ayaṃ devarājā amhehi cintitaṃ cintitaṃ sabbaṃ deti, aho vata naṃ passeyyāmā”ti. So rukkhakkhandhaṃ padāletvā attānaṃ dassesī. Atha naṃ tāpasā, “devarāja, mahatī te sampatti, kiṃ nu kho katvā ayaṃ te laddhā”ti pucchimsu. “Mā pucchatha, ayyā”ti. “Ācikkha, devarājā”ti. So attanā katakamassa parittakattā lajjamāno kathetuṃ na visahi. Tehi punappunaṃ nippīliyamāno pana “tena hi suṇāthā”ti vatvā kathesi.

So kireko duggatamanusso hutvā bhatim̐ pariyesanto anāthapiṇḍikassa santike bhatikammaṃ labhitvā taṃ nissāya jīvikaṃ kappesi. Athekasmim̐ uposathadivase sampatte anāthapiṇḍiko vihārato āgantvā pucchi - “tassa bhatikassa ajjuposathadivasabhāvo kenaci kathito”ti? “Na kathito, sāmī”ti. “Tena hissa sāyamāsaṃ pacathā”ti. Athassa patthodanaṃ paciṃsu. So divasaṃ araṇṇe kammaṃ katvā sāyaṃ āgantvā bhatte vaḍḍhetvā dinne “chātomhī”ti sahasā abhuñjitvāva “aṇṇesu divasesu imasmim̐ gehe ‘bhattaṃ detha, sūpaṃ detha, byañjanaṃ dethā’ti mahākolāhalaṃ ahosi, ajja te sabbe nissaddā nipajjimsu, mayhameva ekassāhāraṃ vaḍḍhayimsu, kiṃ nu kho eta”nti cintetvā pucchi - “avasesā bhuñjimsu, na bhuñjimsū”ti? “Na bhuñjimsu, tātā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? Imasmim̐ gehe uposathadivasesu sāyamāsaṃ na bhuñjanti, sabbeva uposathikā honti. Antamaso thanapāyinopi dārake mukhaṃ vikkhālāpetvā catumadhuraṃ mukhe pakkhipāpetvā mahāseṭṭhi uposathike kāreti. Gandhatelappadīpe jālante khuddakamahallakadārakā sayanagatā dvattiṃsākāraṃ sajjhāyanti. Tuyhaṃ pana uposathadivasabhāvaṃ kathetuṃ satim̐ na karimhā. Tasmā taveva bhattaṃ pakkaṃ, naṃ bhuñjassūti. Sace idāni uposathikena bhavituṃ vaṭṭati, ahampi bhavēyyanti. “Idaṃ seṭṭhi jānāti”ti. “Tena hi naṃ pucchathā”ti. Te gantvā seṭṭhim̐ pucchimsu. So evamāha - “idāni pana abhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā uposathaṅgāni adhiṭṭhahanto upaḍḍhaṃ uposathakammaṃ labhissatī”ti. Itaro taṃ sutvā tathā akāsi.

Tassa sakaladivasaṃ kammaṃ katvā chātassa sarīre vātā kuppiṃsu. So yottena uraṃ bandhitvā yottakoṭiyaṃ gahetvā parivattati. Seṭṭhi taṃ pavattim̐ sutvā ukkāhi dhāriyamānāhi catumadhuraṃ gāhāpetvā tassa santikaṃ āgantvā, “kiṃ, tātā”ti pucchi. “Sāmi, vātā me kuppitā”ti. “Tena hi utṭhāya idaṃ bhesajjaṃ khādāhī”ti. “Tumhepi khādatha, sāmī”ti. “Amhākaṃ aphāsukaṃ natthi, tvaṃ khādāhī”ti. “Sāmi, ahaṃ uposathakammaṃ karonto sakalaṃ kātuṃ nāsakkhim̐, upaḍḍhakammampi me vikaḷaṃ mā ahoṣī”ti na icchi. “Mā evaṃ kari, tātā”ti vuccamānopi anicchitvā aruṇe utṭhahante milātamālā viya kālaṃ katvā tasmim̐ nigrodharukkhe devatā hutvā nibbatti. Tasmā imamatthaṃ kathetvā “so seṭṭhi buddhamāmakō, dhammamāmakō, saṅghamāmakō, taṃ nissāya katassa upaḍḍhuposathakamassa nissandenesā sampatti mayā laddhā”ti āha.

“Buddho”ti vacanaṃ sutvāva pañcasatā tāpasā utṭhāya devatāya añjaliṃ paggayha “buddhoti vadesi, buddhoti vadesi”ti pucchitvā, “buddhoti vadāmi, buddhoti vadāmi”ti tikkhattuṃ paṭijānāpetvā “ghosopi kho eso dullabho lokasmi”nti udānaṃ udānetvā “devate anekesu kappasatasahassesu asutapubbaṃ saddaṃ tayā suṇāpitamhā”ti āhaṃsu. Atha antevāsino ācariyaṃ etadavocuṃ - “tena hi satthu santikaṃ gacchāmā”ti. “Tātā, tayo seṭṭhino amhākaṃ bahūpakārā, sve tesam̐ nivesane bhikkhaṃ gaṇhitvā tesampi ācikkhitvā gamissāma, adhivāsetha, tātā”ti. Te adhivāsayimsu. Punadivase seṭṭhino yāgubhattaṃ sampādetvā āsanāni paññāpetvā

“ajja no ayyānaṃ āgamanadivaso”ti ñatvā paccuggamaṇaṃ katvā te ādāya nivesanaṃ gantvā nisīdāpetvā bhikkhaṃ adaṃsu. Te katabhattakiccā mahāseṭṭhino “mayaṃ gamissāmā”ti vadiṃsu. “Nanu, bhante, tumhehi cattāro vassike māse amhākaṃ gahitāva paṭiññā, idāni kuhiṃ gacchathā”ti? “Loke kira buddho uppanno, dhammo uppanno, saṅgho uppanno, tasmā satthu santikaṃ gamissāmā”ti. “Kiṃ pana tassa satthuno santikaṃ tumhākaññeva gantuṃ vaṭṭatī”ti? “Aññesampi avāritaṃ, āvuso”ti. “Tena hi, bhante, āgametha, mayampi gamanaparivacchaṃ katvā gacchāmā”ti. “Tumhesu parivacchaṃ karontesu amhākaṃ papañco hoti, mayaṃ purato gacchāma, tumhe pacchā āgaccheyyāthā”ti vatvā te puretaraṃ gantvā sammāsambuddhaṃ disvā abhithhavitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha nesaṃ satthā anupubbiṃ kathaṃ kathetvā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne sabbe pi saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yācivā “etha, bhikkhavo”ti vacanasamanantaraṃ yeva iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhū ahesuṃ.

Tepi kho tayo seṭṭhino pañcahi pañcahi sakaṭasatehi bhattacchādanasappimadhuphāṇitādīni dānūpakaraṇāni ādāya sāvattiṃ patvā satthāraṃ vanditvā dhammakathaṃ sutvā kathāpariyosāne sotāpatti phale paṭiṭṭhāya addhamāsamattampi dānaṃ dadamānā satthu santike vasitvā kosambiṃ āgamanatthāya satthāraṃ yācivā satthārā paṭiññāṃ dadantena “suññāgāre kho gahapatayo tathāgatā abhiraṃanti”ti vutte, “aññātaṃ, bhante, amhehi pahitasāsanena āgantuṃ vaṭṭatī”ti vatvā kosambiṃ gantvā ghosakaseṭṭhi ghositārāmaṃ, kukkuṭaseṭṭhi kukkuṭārāmaṃ, pāvārikaseṭṭhi pāvārikārāmaṃ tayo mahāvihāre kāretvā satthu āgamanatthāya sāsanaṃ paṇiṃsu. Satthā tesāṃ sāsanaṃ sutvā tattha āgamāsi. Te paccuggantvā satthāraṃ vihāraṃ pavesetvā vārena vārena paṭijagganti. Satthā devasikaṃ ekekaṃ vihāre vasati. Yassa vihāre vuṭṭho hoti, tasseeva gharadvāre piṇḍāya carati. Tesāṃ pana tiṇṇaṃ seṭṭhīnaṃ upaṭṭhāko sumano nāma mālākāro ahosi. So te seṭṭhino evamāha - “ahaṃ tumhākaṃ dīgharattaṃ upakārako, satthāraṃ bhojetukāmomhi, mayhampi ekadivasaṃ satthāraṃ dethā”ti. “Tena hi bhaṇe sve bhojehī”ti. “Sādhu, sāmī”ti so satthāraṃ nimantetvā sakkāraṃ paṭiyādesi.

Tadā rājā sāmāvatīyā devasikaṃ pupphamūle aṭṭha kahāpaṇe deti. Tassā khujjuttarā nāma dāsī sumanamālākārassa santikaṃ gantvā nibaddhaṃ pupphāni gaṇhāti. Atha naṃ tasmīṃ divase āgataṃ mālākāro āha - “mayā satthā nimantito, ajja pupphehi satthāraṃ pūjessāmi, tiṭṭha tāva, tvaṃ parivesanāya sahāyikā hutvā dhammaṃ sutvā avasesāni pupphāni gahetvā gamissasī”ti. Sā “sādhū”ti adhivāsesi. Sumano buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā anumodanakaraṇatthāya pattaṃ aggahesi. Satthā anumodanadhammadesanaṃ ārabhi. Khujjuttarāpi satthu dhammakathaṃ suṇantīyeva sotāpatti phale paṭiṭṭhahi. Sā aññesu divasesu cattāro kahāpaṇe attano gahetvā catūhi pupphāni gahetvā gacchati, taṃ divasaṃ aṭṭhahipi pupphāni gahetvā gatā. Atha naṃ sāmāvatī āha - “kiṃ nu kho, amma, ajja amhākaṃ raññā dviguṇaṃ pupphamūlaṃ dinna”nti? “No, ayye”ti. “Atha kasmā bahūni pupphāni”ti? “Aññesu divasesu ahaṃ cattāro kahāpaṇe attano gahetvā catūhi pupphāni āharāmi”ti. “Ajja kasmā na gaṇhī”ti? “Sammāsambuddhassa dhammakathaṃ sutvā dhammassa adhigatattā”ti. Atha naṃ “are, duṭṭhadāsī ettakaṃ kālāṃ tayā gahitakahāpaṇe me dehī”ti atajjetvā, “amma, tayā pivitaṃ amataṃ amhepi pāyehī”ti vatvā “tena hi maṃ nhāpehī”ti vutte soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā dve maṭṭhasāṭake dāpesi. Sā ekaṃ nivāsetvā ekaṃ ekaṃsaṃ pārupitvā āsanaṃ paññāpetvā ekaṃ bījaniṃ āharāpetvā āsane nisīditvā

citrabījaniṃ ādāya pañca mātugāmasatāni āmantetvā tāsam satthārā desitaniyāmeneva dhammaṃ desesi. Tassā dhammakathaṃ sutvā tā sabbāpi sotāpattiphale patitṭhahimsu.

Tā sabbāpi khujjuttaraṃ vanditvā, “amma, ajjato paṭṭhāya tvaṃ kiliṭṭhakammaṃ mā kari, amhākaṃ mātutṭhāne ca ācariyaṭṭhāne ca ṭhatvā satthu santikaṃ gantvā satthārā desitaṃ dhammaṃ sutvā amhākaṃ kathehi”ti vadiṃsu. Sā tathā karontī aparabhāge tipīṭakadharā jātā. Atha naṃ satthā “etadaggaṃ, bhikkhave, mama sāvikanāṃ upāsikanāṃ bahussutānaṃ dhammakathikanāṃ yadidaṃ khujjuttarā”ti etadagge ṭhapesi. Tāpi kho pañcasatā itthiyo taṃ evamāhaṃsu - “amma, satthāraṃ daṭṭhukāmāmhā, taṃ no dassehi, gandhamālādīhi taṃ pūjessāmā”ti. “Ayye, rājakulaṃ nāma bhāriyaṃ, tumhe gahetvā bahi gantuṃ na sakkā”ti. “Amma, no mā nāsehi, dasseheva amhākaṃ satthāra”nti. “Tena hi tumhākaṃ vasanagabbhānaṃ bhittīsu yattakena oloketuṃ sakkā hoti, tattakaṃ chiddaṃ katvā gandhamālādīni āharāpetvā satthāraṃ tiṇṇaṃ seṭṭhīnaṃ gharadvāraṃ gacchantaṃ tumhe tesu tesu ṭhānesu ṭhatvā oloketha ceva, hatthe ca pasāretvā vandatha, pūjetha cā”ti. Tā tathā katvā satthāraṃ gacchantañca āgacchantañca oloketvā vadiṃsu ceva pūjesuñca.

Athekadivasam māgaṇḍiyā attano pāsādatalato nikkhamitvā caṅkamamānā tāsam vasanaṭṭhānaṃ gantvā gabbhesu chiddaṃ disvā, “idaṃ ki”nti pucchitvā, tāhi tassā satthari āghātabaddhabhāvaṃ ajānantīhi “satthā imaṃ nagaraṃ āgato, mayaṃ ettha ṭhatvā satthāraṃ vandāma ceva pūjema cā”ti vutte, “āgato nāma imaṃ nagaraṃ samaṇo gotamo, idānissa kattabbaṃ jānissāmi, imāpi tassa upaṭṭhāyikā, imāsampi kattabbaṃ jānissāmi”ti cintetvā gantvā rañño ārocesi - “mahārāja, sāmāvatimissikānaṃ bahiddhā patthanā atthi, katipāheneva te jīvitaṃ māressanti”ti. Rājā “na tā evarūpaṃ karissantī”ti na saddahi. Punappunaṃ vuttepi na saddahi eva. Atha naṃ evaṃ tikkhattuṃ vuttepi asaddahantaṃ “sace me na saddahasi, tāsam vasanaṭṭhānaṃ gantvā upacārehi, mahārājā”ti āha. Rājā gantvā gabbhesu chiddaṃ disvā, “idaṃ ki”nti pucchitvā, tasmim atthe ārocite tāsam akujjhivā, kiñci avatvāva chiddāni pidahāpetvā sabbagabbhesu uddhacchiddakavātapānāni kāresi. Uddhacchiddakavātapānāni kira tasmim kāle uppannāni. Māgaṇḍiyā tāsam kiñci kātuṃ asakkuṇitvā, “samaṇassa gotamasseva kattabbaṃ karissāmi”ti nāgarānaṃ lañjaṃ datvā, “samaṇaṃ gotamaṃ antonagaraṃ pavisitvā vicarantaṃ dāsakammakaraporisehi akkosetvā paribhāsetvā palāpethā”ti āṇāpesi. Micchādiṭṭhikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraṃ pavitṭhaṃ satthāraṃ anubandhitvā, “corosi, bālosi, mūḷhosi, oṭṭhosi, goṇosi, gadrabhosi, nerayikosi, tiracchānagatosi, natthi tuyhaṃ sugati, duggatiyeva tuyhaṃ pāṭikaṅkhā”ti dasahi akkosavatthūhi akkosanti paribhāsanti.

Taṃ sutvā āyasmā ānando satthāraṃ etadavoca - “bhante, ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāmā”ti. “Kuhim, ānandoti”? “Aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tattha manussesu akkosantesu puna kattha gamissāma, ānando”ti? “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tatthāpi manussesu akkosantesu kuhim gamissāmā”ti? “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Ānanda, evaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Yattha adhikaraṇaṃ uppannaṃ, tattheva tasmim vūpasante aññattha gantuṃ vaṭṭati. Ke pana te, ānanda, akkosanti”ti? “Bhante, dāsakammakare upādāya sabbe akkosanti”ti. “Ahaṃ, ānanda, saṅgāmaṃ otiṇṇahatthisadiso, saṅgāmaṃ

otiṇṇahatthino hi catūhi disāhi āgate sare sahituṃ bhāro, tatheva bahūhi dussīlehi
kathitakathānaṃ sahanaṃ nāma mayhaṃ bhāro”ti vatvā attānaṃ ārabha
dhammaṃ desento imā nāgavagge tisso gāthā abhāsi -

“Ahaṃ nāgo va saṅgāme, cāpato patitaṃ saraṃ;
Ativākyāṃ titikkhissaṃ, dussīlo hi bahujjano.

“Dantaṃ nayanti samitiṃ, dantaṃ rājābhirūhati;
Danto seṭṭho manussesu, yotivākyāṃ titikkhati.

“Varamassatarā dantā, ājāniyā ca sindhavā;
Kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato vara”nti.

Dhammakathā sampattamahājanassa sātthikā ahosi. Evaṃ dhammaṃ desetvā mā
cintayi, ānanda, ete sattāhamattameva akkosissanti, aṭṭhame divase tuṇhī
bhavissanti, buddhānañhi uppannaṃ adhikaraṇaṃ sattāhato uttari na gacchati.
Māgaṇḍiyā satthāraṃ akkosāpetvā palāpetuṃ asakkontī, “kiṃ nu kho karissāmī”ti
cintetvā, “imā etassa upatthambhabhūtā, etāsampi byasanaṃ karissāmī”ti
ekadivasāṃ rañño surāpānaṭṭhāne upaṭṭhānaṃ karontī cūlapitu sāsanaṃ paḥiṇi
“attho me kira kukkuṭehi, aṭṭha matakukkuṭe, aṭṭha sajjivakukkuṭe ca gahetvā
āgacchatu, āgantvā ca sopānamatthake ṭhatvā āgatabhāvaṃ nivedetvā ‘pavisatū’ti
vuttepi apavisitvā paṭhamāṃ aṭṭha sajjivakukkuṭe paḥiṇatu, ‘pacchā itare’”ti.
Cūlāpaṭṭhākassa ca “mama vacanaṃ kareyyāsī”ti lañjaṃ adāsi. Māgaṇḍiyo āgantvā,
rañño nivedāpetvā, “pavisatū”ti vutte, “rañño āpānabhūmiṃ na pavisissāmī”ti āha.
Itarā cūlāpaṭṭhākāṃ paḥiṇi - “gaccha, tāta, mama cūlapitu santika”nti. So gantvā
tena dinne aṭṭha sajjivakukkuṭe ānetvā, “deva, purohitena paṇṇākāro pahito”ti āha.
Rājā “bhaddako vata no uttaribhaṅgo uppanno, ko nu kho paceyyā”ti āha.
Māgaṇḍiyā, “mahārāja, sāmāvatippamukhā pañcasatā itthiyo nikkammikā vicaranti,
tāsaṃ pesehi, tā pacitvā āharissantī”ti āha. Rājā “gaccha, tāsaṃ datvā aññassa kira
hatthe adatvā sayameva māretvā pacantū”ti pesesi. Cūlāpaṭṭhāko “sādhū devā”ti
gantvā tathā vatvā tāhi “mayaṃ pañātipātaṃ na karomā”ti paṭikkhitto āgantvā
tamatthaṃ rañño ārocesi. Māgaṇḍiyā “ditṭhaṃ te, mahārāja, idāni tāsaṃ
pañātipātaṃ karaṇaṃ vā akaraṇaṃ vā jānissasi, ‘samaṇassa gotamassa pacitvā
pesentū’ti vadehi devā”ti āha. Rājā tathā vatvā pesesi. Itaro te gahetvā gacchanto
viya hutvā gantvā te kukkuṭe purohitassa datvā matakukkuṭe tāsaṃ santikaṃ netvā,
“ime kira kukkuṭe pacitvā satthu santikaṃ paḥiṇathā”ti āha. Tā, “sāmi, āhara, idaṃ
nāma amhākaṃ kicca”nti paccuggantvā gaṇhiṃsu. So rañño santikaṃ gantvā, “kiṃ,
tātā”ti puṭṭho, “samaṇassa gotamassa pacitvā pesethāti vuttamatteyeva
paṭimaggāṃ āgantvā gaṇhiṃsū”ti ācikkhi. Māgaṇḍiyā “passa, mahārāja, na tā
tumhādisānaṃ karonti, bahiddhā patthanā tāsaṃ atthīti vutte na saddhasī”ti āha.
Rājā taṃ sutvāpi adhivāsetvā tuṇhīyeva ahosi. Māgaṇḍiyā “kiṃ nu kho karissāmī”ti
cintesi.

Tadā pana rājā “sāmāvatiyā vāsuladattāya māgaṇḍiyāya cā”ti tissannampi etāsaṃ
pāsādatale vārena vārena sattāhaṃ sattāhaṃ vītināmeti. Atha naṃ “sve vā parasuve
vā sāmāvatiyā pāsādatalaṃ gamissatī”ti ñatvā māgaṇḍiyā cūlapitu sāsanaṃ paḥiṇi -
“agadena kira dāṭhā dhovitvā ekaṃ sappamaṃ pesetū”ti. So tathā katvā pesesi. Rājā
attano gamanaṭṭhānaṃ hatthikantaviṇaṃ ādāyaveva gacchati, tassā pokkhare ekaṃ
chiddaṃ atthi. Māgaṇḍiyā tena chiddena sappamaṃ pavesetvā chiddaṃ mālāguḷena

thakesi. Sappo dvīhatīhaṃ antovīṇāyameva ahosi. Māgaṇḍiyā rañño gamanadivase “ajja katarissitthiyā pāsādaṃ gamissasi devā”ti pucchitvā “sāmāvatīyā”ti vutte, “ajja mayā, mahārāja, amanāpo supino diṭṭho. Na sakkā tattha gantum, devā”ti? “Gacchāmevā”ti. Sā yāva tatiyaṃ vāretvā, “evaṃ sante ahampi tumhehi saddhiṃ gamissāmi, devā”ti vatvā nivattiyamānāpi anivattitvā, “na jānāmi, kiṃ bhavissati devā”ti rañña saddhiṃyeva agamāsi.

Rājā sāmāvatimissikāhi dinnāni vatthapupphagandhābharaṇāni dhāretvā subhojanaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ussīsaṃ ṭhapetvā sayane nipajji. Māgaṇḍiyā aparāparaṃ vicarantī viya hutvā vīṇāchiddato pupphaguḷaṃ apanesi. Sappo dvīhatīhaṃ nirāhāro tena chiddena nikkhamitvā passasanto phaṇaṃ katvā sayanapiṭṭhe nipajji. Māgaṇḍiyā taṃ disvā, “dhī dhī, deva, sappo”ti mahāsaddaṃ katvā rājānañca tā ca akkosantī, “ayaṃ andhabālarājā alakkhiko mayhaṃ vacanaṃ na suṇāti, imāpi nissirīkā dubbinīta, kiṃ nāma rañño santikā na labhanti, kiṃ nu tumhe imasmīṃ mateyeva sukhaṃ jīvissatha, jīvante dukkhaṃ jīvatha, ‘ajja mayā pāpasupino diṭṭho, sāmāvatīyā pāsādaṃ gantum na vaṭṭatī”ti vārentiyāpi me vacanaṃ na suṇasi, devā”ti āha. Rājā sappam disvā maraṇabhayaṭṭajjito “evarūpampi nāma imā karissanti, aho pāpā, ahaṃ imāsaṃ pāpabhāvaṃ ācikkhantiyāpi imissā vacanaṃ na saddahiṃ, paṭhamam attano gabbhesu chiddāni katvā nisinnā, puna mayā pesite kukkuṭe paṭipahiṇiṃsu, ajja sayane sappam vissajjiṃsū”ti kodhena sampajjalito viya ahosi.

Sāmāvatīpi pañcannaṃ itthisatānaṃ ovādaṃ adāsi - “ammā, amhākaṃ aññaṃ paṭisaraṇaṃ natthi, narinde ca deviyā ca attani ca samameva mettacittaṃ pavattetha, mā kassaci kopam karitthā”ti. Rājā sahasasathāmaṃ siṅgadhanuṃ ādāya jiyam pothetvā visapītaṃ saram sannayhitvā sāmāvatīṃ dhure katvā sabbā tā paṭipāṭiyā ṭhapāpetvā sāmāvatīyā ure saram vissajjesi. So tassā mettānubhāvena paṭinivattitvā āgatamaggābhimukhova hutvā rañño hadayaṃ pavisanto viya aṭṭhāsi. Rājā cintesi - “mayā khitto saro silampi vinivijjhitvā gacchati, ākāse paṭihananaṭṭhānaṃ natthi, atha ca panesa nivattitvā mama hadayābhimukho jāto, ayañhi nāma nissatto nijjīvo saropi etissā guṇaṃ jānāti, ahaṃ manussabhūtopi na jānāmī”ti, so dhanuṃ chaḍḍetvā añjaliṃ paggayha sāmāvatīyā pādamaṇḍale ukkuṭikaṃ nisīditvā imaṃ gāthamāha -

“Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā;
Sāmāvatī maṃ tāyassu, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā, “sādhu, deva, maṃ saraṇaṃ gacchā”ti avatvā, “yamahaṃ, mahārāja, saraṇaṃ gatā, tameva tvampi saraṇaṃ gacchāhī”ti idaṃ vatvā sāmāvatī sammāsambuddhasāvīkā -

“Mā maṃ tvaṃ saraṇaṃ gaccha, yamahaṃ saraṇaṃ gatā;
Esa buddho mahārāja, esa buddho anuttaro;
Saraṇaṃ gaccha taṃ buddhaṃ, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti. -

Āha. Rājā tassa vacanaṃ sutvā, “idānāhaṃ atirekataraṃ bhāyāmī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

“Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā;
Sāmāvatī maṃ tāyassu, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti.

Atha naṃ sā purimanayeneva puna paṭikkhipitvā, “tena hi tvañca saraṇaṃ gacchāmi, satthārañca saraṇaṃ gacchāmi, varañca te dammi”ti vutte, “varo gahito hotu, mahārājā”ti āha. So satthāraṃ upasaṅkamitvā saraṇaṃ gantvā nimantetvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa sattāhaṃ mahādānaṃ datvā sāmāvatim āmantetvā, “uṭṭhehi, varaṃ gaṇhā”ti āha. “Mahārāja, mayhaṃ hiraññādīhi attho natthi, imaṃ pana me varaṃ dehi, tathā karohi, yathā satthā nibbaddhaṃ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ idhāgacchati, dhammaṃ suṇissāmī”ti. Rājā satthāraṃ vanditvā, “bhante, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nibbaddhaṃ idhāgacchatha, sāmāvatimissikā ‘dhammaṃ suṇissāmā’ti vadantī”ti āha. “Mahārāja, buddhānaṃ nāma ekasmiṃ thāne nibbaddhaṃ gantuṃ na vaṭṭati, mahājano satthāraṃ āgamanatthāya paccāsīsatī”ti. “Tena hi, bhante, ekaṃ bhikkhuṃ āṇāpethā”ti. Satthā ānandattheraṃ āṇāpesi. So tato paṭṭhāya pañca bhikkhusatāni ādāya nibbaddhaṃ rājakulaṃ gacchati. Tāpi deviyo nibbaddhaṃ therāṃ saparivāraṃ bhojenti, dhammaṃ suṇanti. Tā ekadivasaṃ therassa dhammakathaṃ sutvā pasīditvā, pañcahi uttarāsaṅgasatehi dhammapūjaṃ akaṃsu. Ekeko uttarāsaṅgo pañca satāni pañca satāni agghati.

Tā ekavatthā disvā rājā pucchi - “kuhiṃ vo uttarāsaṅgo”ti. “Ayyassa no dinnā”ti. “Tena sabbe gahitā”ti? “Āma, gahitā”ti. Rājā therāṃ upasaṅkamitvā vanditvā tāhi uttarāsaṅgānaṃ dinnabhāvaṃ pucchitvā tāhi dinnabhāvañca therena gahitabhāvañca sutvā, “nanu, bhante, atibahūni vatthāni, ettakehi kiṃ karissathā”ti pucchi. “Amhākaṃ pahonakāni vatthāni gaṇhitvā sesāni jiṇṇacīvarikānaṃ bhikkhūnaṃ dassāmi, mahārājā”ti. “Te attano jiṇṇacīvarāni kiṃ karissantī”ti? “Jiṇṇataracīvarikānaṃ dassantī”ti. “Te attano jiṇṇataracīvarāni kiṃ karissantī”ti? “Paccattharaṇāni karissantī”ti. “Purāṇapaccattharaṇāni kiṃ karissantī”ti? “Bhūmattharaṇāni karissantī”ti. “Purāṇabhūmattharaṇāni kiṃ karissantī”ti? “Pādapuñchanāni karissantī, mahārājā”ti. “Purāṇapādapuñchanāni kiṃ karissantī”ti? “Khaṇḍākhaṇḍikaṃ koṭṭetvā mattikāya madditvā bhittiṃ limpissantī”ti. “Bhante, ettakāni katvāpi ayyānaṃ dinnāni na nassantī”ti? “Āma, mahārājā”ti. Rājā pasanno aparānipi pañca vatthasatāni āharāpetvā therassa pādamūle ṭhapāpesi. Thero kira pañcasatagghanakāneva vatthāni pañcasatabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni pañcasatakhattuṃ labhi, saḥassagghanakāni saḥassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni saḥassakkhattuṃ labhi, sataḥassagghanakāni sataḥassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni sataḥassakkhattuṃ labhi. Ekaṃ dve tīṇi cattāri pañca dasātiādinā nayena laddhānaṃ pana gaṇanā nāma natthi. Tathāgate kira parinibbute thero sakalajambudīpaṃ vicaritvā sabbavihāresu bhikkhūnaṃ attano santakāneva pattacīvarāni adāsi.

Tadā māgaṇḍiyāpi “yamahaṃ karomi. Taṃ tathā ahutvā aññathāva hoti, idāni kiṃ nu kho karissāmī”ti cintetvā, “attheso upāyo”ti raññe uyyānakīlaṃ gacchante cūlapitu sāsanaṃ pahiṇi - “sāmāvatiyā pāsādaṃ gantvā, dussakoṭṭhāgārāni ca telakoṭṭhāgārāni ca vivarāpetvā, dussāni telacāṭṭisu temetvā temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbāpi ekato katvā dvāraṃ pidahitvā bahi yantakaṃ datvā daṇḍadīpikāhi gehe aggim dadamāno otaritvā gacchatū”ti. So pāsādaṃ abhiruyha koṭṭhāgārāni vivaritvā vatthāni telacāṭṭisu temetvā temetvā thambhe veṭhetuṃ ārabhi. Atha naṃ sāmāvatippamukhā itthiyo “kiṃ etaṃ cūlapitā”ti vadantiyo upasaṅkamimsu. “Ammā, rājā dāhikammatthāya ime thambhe telapilotikāhi veṭhāpeti, rājagehe nāma suyuttaṃ duyuttaṃ dujjānaṃ, mā me santike hotha, amma”ti evaṃ vatvā tā āgatā gabbhe pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaṃ

datvā ādito paṭṭhāya aggim dento otari. Sāmāvatī tāsam ovādam adāsi - “amhākaṃ anamatagge saṃsāre vicarantīnaṃ evameva agginā jhāyamānānaṃ attabhāvānaṃ paricchedo buddhañāṇenapi na sukaro, appamattā hothā”ti. Tā gehe jhāyante vedanāpariggahakammaṭṭhānaṃ manasikarontiyo kāci dutiyaphalaṃ, kāci tatiyaphalaṃ pāpuṇṇiṃsu. Tena vuttaṃ - “atha kho sambahulā bhikkhū pacchābhattaṃ piṇḍapāṭapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamimṃsu, upasaṅkamtivā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdimṃsu, ekamantaṃ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṃ etadavocuṃ - ‘idha, bhante, rañño utenassa uyyānagatassa antepuraṃ daḍḍhaṃ, pañca ca itthisatāni kālakatāni sāmāvatippamukhāni. Tāsam, bhante, upāsikānaṃ kā gati, ko abhisamparāyo’ti? Santettha, bhikkhave, upāsikāyo sotāpannā, santi sakadāgāmiyo, santi anāgāmiyo, sabbā tā, bhikkhave, upāsikāyo anipphalā kālakatā”ti. Atha kho bhagavā etamatthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi -

“Mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissati;
Upadhībandhano bālo, tamasā parivārito;
Sassatoriva khāyati, passato natthi kiñcana”nti.

Evañca pana vatvā, “bhikkhave, sattā nāma vaṭṭe vicarantā niccakālaṃ appamattā hutvā puññakammameva na karonti, pamādino hutvā pāpakammampi karonti. Tasmā vaṭṭe vicarantā sukhampi dukkhampi anubhavanti”ti dhammaṃ desesi.

Rājā “sāmāvatīyā gehaṃ kira jhāyati”ti sutvā vegenāgacchantopi adaḍḍhe sampāpuṇṇiṃsaṃ nāsakkhi. Āgantvā pana gehaṃ nibbāpento uppannabalavadomanasso amaccagaṇaparivuto nisīditvā sāmāvatīyā guṇe anussaranto, “kassa nu kho idaṃ kamma”nti cintetvā - “māgaṇḍiyāya kāritaṃ bhavissati”ti ñatvā, “tāsetvā pucchīyamānā na kathessati, saṅikaṃ upāyena pucchissāmi”ti cintetvā amacce āha - “ambho, ahaṃ ito pubbe utṭhāya samuṭṭhāya āsaṅkitaparisaṅkitova homi, sāmāvatī me niccaṃ otārameva gavesati, idāni pana me cittaṃ nibbutaṃ bhavissati, sukhena ca vasituṃ labhissāmi”ti, te “kena nu kho, deva, idaṃ kata”nti āhaṃsu. “Mayi sinehena kenaci kataṃ bhavissati”ti. Māgaṇḍiyāpi samīpe tṭhitā taṃ sutvā, “nāñño koci kātuṃ sakkhissati, mayā kataṃ, deva, ahaṃ cūlapitaraṃ āṇāpetvā kāresi”nti āha. “Taṃ tṭhapetvā añño mayi sineho satto nāma natthi, pasannosmi, varaṃ te dammi, attano ñātigaṇaṃ pakkosāpehi”ti. Sā ñātakānaṃ sāsanaṃ pahiṇi - “rājā me pasanno varaṃ deti, sīghaṃ āgacchantū”ti. Rājā āgatāgatānaṃ mahantaṃ sakkāraṃ kāresi. Taṃ disvā tassā aññātakāpi lañjaṃ datvā “mayam māgaṇḍiyāya ñātakā”ti āgacchīṃsu. Rājā te sabbe gāhāpetvā rājaṅgaṇe nābhīppamāṇe āvāṭe khaṇāpetvā te tattha nisīdāpetvā paṃsūhi pūretvā upari palāle vikirāpetvā aggim dāpesi. Cammassa daḍḍhakāle ayanaṅgalena kasāpetvā khaṇḍākhaṇḍaṃ hīrāhīraṃ kāresi. Māgaṇḍiyāya sarīratopi tikhiṇena satthena ghanaghanaṭṭhānesu maṃsaṃ uppāṭetvā telakapālaṃ uddhanaṃ āropetvā pūve viya pacāpetvā tameva khādāpesi.

Dhammasabhāyampi bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “ananucchavikaṃ vata, āvuso, evarūpāya saddhāya pasannāya upāsikāya evarūpaṃ maraṇa”nti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte “bhikkhave, imasmiṃ attabhāve sāmāvatippamukhānaṃ itthīnaṃ etaṃ ayuttaṃ sampattaṃ. Pubbe katakammassa pana yuttameva etāhi laddha”nti vatvā, “kiṃ, bhante, etāhi pubbe kataṃ, taṃ ācikkhathā”ti tehi yācito atītaṃ āhari -

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente rājagehe nibaddhaṃ aṭṭha paccekabuddhā bhuñjanti. Pañcasatā itthiyo te upaṭṭhahanti. Tesu satta paccekabuddhā himavantam gacchanti, eko nadītīre ekaṃ tiṇagahanaṃ atthi, tattha jhānaṃ samāpajjitvā nisīdi. Athekadivasaṃ rājā paccekabuddhesu gatesu tā itthiyo ādāya nadiyaṃ udakakīlaṃ kīlituṃ gato. Tattha tā itthiyo divasabhāgaṃ udae kīlitvā uttaritvā sītapīlītā aggim visibbetukāmā “amhākaṃ aggikaraṇaṭṭhānaṃ olokethā”ti aparāparaṃ vicarantiyo taṃ tiṇagahanaṃ disvā, “tiṇarāsī”ti saññāya taṃ parivāretvā tthitā aggim adamsu. Tiṇesu jhāyitvā patantesu paccekabuddhaṃ disvā, “naṭṭhāmhā, amhākaṃ rañño paccekabuddho jhāyati, rājā ñatvā amhe nāsessati, sudaḍḍhaṃ naṃ karissāmā”ti sabbā tā itthiyo ito cito ca dārūni āharitvā tassa upari dārurāsiṃ kariṃsu. Mahādārurāsi ahosi. Atha naṃ ālimpetvā, “idāni jhāyissatī”ti pakkamiṃsu. Tā paṭhamam asañcetanikā hutvā kammunā na bajjhiṃsu, idāni pacchā sañcetanāya kammunā bajjhiṃsu. Paccekabuddhaṃ pana antosamāpattiyaṃ sakaṭasahasseehi dārūni āharitvā ālimpentāpi usmākāramattampi gahetuṃ na sakkonti. Tasmā so sattame divase uṭṭhāya yathāsukhaṃ agamāsi. Tā tassa kammaṃsa katattā bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā tasseeva kammaṃsa vipākāvasesena attabhāvasate imināva niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiṃsu. Iduṃ etāsaṃ pubbakammanti.

Evaṃ vutte bhikkhū satthāraṃ paṭipucchiṃsu - “khujjuttarā pana, bhante, kena kammena khujjā jātā, kena kammena mahāpañña, kena kammena sotāpattiphalaṃ adhigatā, kena kammena paresaṃ pesanakāritā jātā”ti? Bhikkhave, tasseeva rañño bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karaṇakāle seeva paccekabuddho thokaṃ khujjadhātuko ahosi. Athekā upaṭṭhāyikā itthī kambalaṃ pārūpitvā suvaṇṇasaraṇaṃ gahetvā, “amhākaṃ paccekabuddho evaṇca evaṇca vicaratī”ti khujjā hutvā tassa vicaraṇākāraṃ dassesi. Tassa nissandena khujjā jātā. Te pana paccekabuddhe paṭhamadivase rājagehe nisīdāpetvā patte gāhāpetvā pāyāsassa pūretvā dāpesi. Uṇhapāyāsassa pūre patte paccekabuddhā parivattetvā parivattetvā gaṇhanti. Sā itthī te tathā karonte disvā attano santakāni aṭṭha dantavalayāni datvā, “idha tthāpetvā gaṇhathā”ti āha. Tesu tathā katvā taṃ oloketvā tthitesu tesam adhippāyaṃ ñatvā, “natthi, bhante, amhākaṃ etehi attho. Tumhākaññeva etāni pariccattāni, gahetvā gacchathā”ti āha. Te gahetvā nandamūlakapabbhāraṃ agamaṃsu. Ajjatanāpi tāni valayāni arogāneva. Sā tassa kammaṃsa nissandena idāni tipīṭakadharā mahāpañña jātā. Paccekabuddhānaṃ kataupaṭṭhānassa nissandena pana sotāpattiphalaṃ pattā. Idamassā buddhantare pubbakammaṃ.

Kassapasammāsambuddhakāle pana ekā bārāṇasisetṭhino dhītā vaḍḍhamānakacchāyāya ādāsaṃ gahetvā attānaṃ alaṅkarontī nisīdi. Athassā vissāsikā ekā khīṇāsavā bhikkhunī taṃ daṭṭhuṃ agamāsi. Bhikkhuniyo hi khīṇāsavāpi sāyanhasamaye upaṭṭhākakulāni daṭṭhukāmā honti. Tasmim pana khaṇe setṭhidhītāya santike kāci pesanakārikā natthi, sā “vandāmi, ayye, etaṃ tāva me pasādhanapeḷakaṃ gahetvā dethā”ti āha. Therī cintesi - “sacassā imaṃ gaṇhitvā na dassāmi, mayi āghātaṃ katvā niraye nibbattissati. Sace pana dassāmi, parassa pesanakārikā hutvā nibbattissati. Nirayasantāpato kho pana parassa pesanabhāvova seyyo”ti. “Sā anudayaṃ paṭicca taṃ gahetvā tassā adāsi. Tassa kammaṃsa nissandena paresaṃ pesanakārikā jātā”ti.

Atha punekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ
 “sāmāvatippamukhā pañcasatā itthiyo gehe agginā jhāyimsu, māgaṇḍiyāya ñātakā
 upari palālaggiṃ datvā ayanaṅgalehi bhinnā, māgaṇḍiyā pakkuthitatele pakkā, ke nu
 kho ettha jīvanti nāma, ke matā nāmā”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave,
 etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, ye keci
 pamattā, te vassasatam jīvantāpi matāyeva nāma. Ye appamattā, te matāpi
 jīvantiyeva. Tasmā māgaṇḍiyā jīvantīpi matāyeva nāma, sāmāvatippamukhā
 pañcasatā itthiyo matāpi jīvantiyeva nāma. Na hi, bhikkhave, appamattā maranti
 nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

21. “Appamādo amatapadam, pamādo maccuno padam;
 Appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā.
22. “Evaṃ visesato ñatvā, appamādamhi paṇḍitā;
 Appamāde pamodanti, ariyānaṃ gocare ratā.
23. “Te jhāyino sātatikā, niccaṃ dalhaparakkamā;
 Phusanti dhīrā nibbānaṃ, yogakkhemaṃ anuttara”nti.

Tattha appamādoti padam mahantaṃ atthaṃ dīpeti, mahantaṃ atthaṃ gahetvā
 tiṭṭhati. Sakalampi hi tepiṭakaṃ buddhavadānaṃ āharitvā kathiyamānaṃ
 appamādapadameva otarati. Tena vuttaṃ -

“Seyyathāpi, bhikkhave, yāni kānici jaṅgalānaṃ pāṇānaṃ padajātāni, sabbāni tāni
 hatthipade samodhānaṃ gacchanti, hatthipadam tesam aggamakkhāyati yadidaṃ
 mahantattena. Evameva kho, bhikkhave, ye keci kusalā dhammā, sabbete
 appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesam dhammānaṃ
 aggamakkhāyati”ti.

So panesa atthato satiyā avippavāso nāma. Niccaṃ upaṭṭhitāya satiyā cetaṃ nāmaṃ.
 Amatapadanti amataṃ vuccati nibbānaṃ. Tañhi ajātattā nu jīyati na mīyati, tasmā
 amatanti vuccati. Pajjanti imināti padam, amataṃ pāpuṇantīti attho. Amatassa
 padam amatapadam, amatassa adhigamūpāyoti vuttaṃ hoti, pamādoti
 pamajjanabhāvo, muṭṭhassatisaṅkhātassa satiyā vosaggassetam nāmaṃ. Maccunoti
 maraṇassa. Padanti upāyo maggo. Pamatto hi jātiṃ nātivattati, jāto jīyati ceva mīyati
 cāti pamādo maccuno padam nāma hoti, maraṇam upeti. Appamattā na mīyantīti
 satiyā samannāgatā hi appamattā na maranti. Ajarā amarā hontīti na
 sallakkhetabbaṃ. Na hi koci satto ajaro amaro nāma atthi, pamattassa pana vaṭṭam
 nāma aparicchinnaṃ, appamattassa paricchinnaṃ. Tasmā pamattā jātiādīhi
 aparimuttattā jīvantāpi matāyeva nāma. Appamattā pana appamādalakkhaṇam
 vaḍḍhetvā khippam maggaphalāni sacchikatvā dutiyatatiyaattabhāvesu na
 nibbattanti. Tasmā te jīvantāpi matāpi na mīyantiyeva nāma. Ye pamattā yathā
 matāti ye pana sattā pamattā, te pamādamaraṇena matattā, yathā hi
 jīvitindriyupacchedena matā dārukkhandhasadisā apagataviññāṇā, tatheva honti.
 Tesampi hi matānaṃ viya gahaṭṭhānaṃ tāva “dānaṃ dassāma, sīlaṃ rakkhissāma,
 uposathakammaṃ karissāmā”ti ekacittampi na uppajjati, pabbajitānampi
 “ācariyupajjhāyavattādīni pūressāma, dhutaṅgāni samādiyissāma, bhāvanaṃ
 vaḍḍhessāmā”ti na uppajjatīti matena te kiṃ nānākaraṇāva honti. Tena vuttaṃ - “ye
 pamattā yathā matā”ti.

Evam visesato ñatvāti pamattassa vaṭṭato nissaraṇaṃ natthi, appamattassa atthīti evaṃ visesatova jānitvā. Ke panetaṃ visesaṃ jānantīti? Appamādamhi paṇḍitāti ye paṇḍitā medhāvino sappaññā attano appamāde tathavā appamādaṃ vaḍḍhenti, te evaṃ visesakāraṇaṃ jānanti. Appamāde pamodantīti te evaṃ ñatvā tasmim attano appamāde pamodanti, pahaṃsitamukhā tuṭṭhapahaṭṭhā honti. Ariyānaṃ gocare ratāti te evaṃ appamāde pamodantā taṃ appamādaṃ vaḍḍhetvā ariyānaṃ buddhapacceka buddhabuddhasāvakānaṃ gocarasaṅkhāte catusatipaṭṭhānādibhede sattatim sa bodhipakkhiyadhamme navavidhalokuttaradhamme ca ratā niratā, abhiratā hontīti attho.

Te jhāyino ti te appamattā paṇḍitā aṭṭhasamāpattisaṅkhātena ārammaṇūpanijjhānena vipassanāmagga phalasaṅkhātena lakkhaṇūpanijjhānena cāti duvidhenapi jhānena jhāyino. Sātatikāti abhinikkhamanakālato paṭṭhāya yāva arahattamaggā satataṃ pavattakāyikacetasikavīriyā. Niccaṃ daḷhaparakkamāti yaṃ taṃ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṃ, na taṃ apāpuṇitvā vīriyassa saṅgāhaṃ bhavissatīti evarūpena vīriyena antarā anosakkītvā niccappavattena daḷhaparakkamena samannāgatā. Phusaṇtīti ettha dve phusaṇā ñāṇaphusaṇā ca, vipākaphusaṇā ca. Tattha cattāro maggā ñāṇaphusaṇā nāma, cattāri phalāni vipākaphusaṇā nāma. Tesu idha vipākaphusaṇā adhippetā. Ariyaphalena nibbānaṃ sacchikaronto dhīrā paṇḍitā tāya vipākaphusaṇāya phusaṇti, nibbānaṃ sacchikaronti. Yogakkhemaṃ anuttaranti ye cattāro yogā mahājānaṃ vaṭṭe osīdāpentī, tehi khemaṃ nibbhayaṃ sabbehi lokiyalokuttaradhammehi seṭṭhattā anuttaranti.

Desanāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Sāmāvatīvattu paṭhamam.

2. Kumbhaghosakaseṭṭhivatthu

24. Uṭṭhānavatoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto kumbhaghosakaṃ ārabba kathesi. Rājagahanagarasmiṃhi rājagahaseṭṭhino gehe ahivātarogo uppajji, tasmim uppanne makkhikā ādiṃ katvā yāva gāvā paṭhamam tiracchānagatā maranti, tato dāsakammakaro, sabbapacchā gehasāmikā, tasmā so rogo sabbapacchā seṭṭhiṇca jāyaṇca gaṇhi. Te rogena phuṭṭhā puttaṃ santike tṭhitaṃ oloketvā assupuṇṇehi nettehi taṃ āhaṃsu - “tāta, imasmim kira roge uppanne bhittim bhinditvā palāyantaṃ jīvitaṃ labhanti, tvaṃ amhe anoloketvā palāyitvā jīvanto punāgantvā amhākaṃ asukaṭṭhāne nāma cattālīsa dhanakoṭiyo nidahitvā tṭhapitā, tā uddharitvā jīvikaṃ kappeyyāsī”ti. So tesam vacanaṃ sutvā rudamāno mātāpitaro vanditvā maraṇabhaya bhito bhittim bhinditvā palāyitvā pabbatagahanaṃ gantvā dvādasā vassāni tattha vasitvā mātāpituvasanaṭṭhānaṃ paccāgañchi.

Atha naṃ daharakāle gantvā parūlhakesamassukāle āgatattā na koci sañjāni. So mātāpitūhi dinnasaññāvasena dhanatṭhānaṃ gantvā dhanassa arogabhāvaṃ ñatvā cintesi - “maṃ na koci sañjānāti, sacāhaṃ dhanam uddharitvā valaṇṇissāmi, ‘ekena duggatena nidhi uddhaṭo’ti maṃ gahetvā viheṭṭheyyuṃ, yaṃnūnāhaṃ bhatim katvā jīveyya”nti. Athekaṃ pilotikaṃ nivāsetvā, “atthi koci bhatakena atthiko”ti pucchanto bhatakavithim pāpuṇi. Atha naṃ bhatakā disvā, “sace amhākaṃ ekaṃ kammaṃ karissasi, bhattavetaṇaṃ te dassāmā”ti āhaṃsu. “Kiṃ kammaṃ nāmā”ti? “Pabodhanacodanakammaṃ. Sace ussahasi, pātova uṭṭhāya ‘tātā, uṭṭhahatha, sakaṭāni sannayhatha, goṇe yojetha, hatthiassānaṃ tiṇatthāya gamanavelā; amma,

tumhepi uṭṭhahatha, yāguṃ pacatha, bhattaṃ pacathā'ti vicarivā ārocehi'ti. So "sādhū'ti sampaṭicchī. Athassa vasanattāya ekaṃ gharaṃ adamsu. So devasikaṃ taṃ kammaṃ akāsi.

Athassa ekadivasaṃ rājā bimbisāro saddamassosi. So pana sabbaravaññū ahosi. Tasmā "mahādhanassa purisassesa saddo'ti āha. Athassa santike ʾti ekā paricārikā "rājā yaṃ vā taṃ vā na kathessati, idaṃ mayā ñātuṃ vaṭṭatī'ti cintetvā - "gaccha, tāta, etaṃ jānāhi'ti ekaṃ purisaṃ paṇi. So vegena gantvā taṃ disvā āgantvā, "eko bhatakānaṃ bhatikārako kapaṇamanusso eso'ti ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṇhī hutvā dutiyadivasepi tatiyadivasepi taṃ tassa saddaṃ sutvā tatheva āha. Sāpi paricārikā tatheva cintetvā punappunaṃ pesetvā, "kapaṇamanusso eso'ti vutte cintesi - "rājā 'kapaṇamanusso eso'ti vacanaṃ sutvāpi na saddahati, punappunaṃ 'mahādhanassa purisassesa saddo'ti vadati, bhavitabbamettha kāraṇena, yathāsabhāvato etaṃ ñātuṃ vaṭṭatī'ti. Sā rājānaṃ āha, "deva, ahaṃ sahasaṃ labhamānā dhītaraṃ ādāya gantvā etaṃ dhanam rājakulaṃ pavesessāmi'ti. Rājā tassā sahasaṃ dāpesi.

Sā taṃ gahetvā dhītaraṃ ekaṃ malinadhātukaṃ vatthaṃ nivāsāpetvā tāya saddhiṃ rājagehato nikkhamitvā maggapaṭipannā viya bhatakavīthiṃ gantvā ekaṃ gharaṃ pavisitvā, "amma, mayaṃ maggapaṭipannā, ekāhadvīhaṃ idha vissamitvā gamissāmā'ti āha. "Amma, bahūni gharamānusakāni, na sakkā idha vasituṃ, etaṃ kumbhaghosakassa gehaṃ tucchaṃ, tattha gacchathā'ti. Sā tattha gantvā, "sāmi, mayaṃ maggapaṭipannakā, ekāhadvīhaṃ idha vasissāmā'ti vatvā tena punappunaṃ paṭikkhittāpi, "sāmi, ajjekadivasaṃmattaṃ vasitvā pātova gamissāmā'ti nikkhamituṃ na icchi. Sā tattheva vasitvā punadivase tassa araṇṇagamanavelāya, "sāmi, tava nivāpaṃ datvā yāhi, āhāraṃ te pacissāmi'ti vatvā, "alaṃ, amma, ahameva pacitvā bhuñjissāmi'ti vutte punappunaṃ nibandhitvā tena dinne gahitamattakeyeva katvā antarāpaṇato bhājanāni ceva parisuddhataṇḍulādāni ca āharāpetvā rājakule pacananiyāmena suparisuddhaṃ odanaṃ, sādhusāni ca dve tīṇi sūpabyañjanāni pacitvā tassa araṇṇato āgatassa adāsi. Atha naṃ bhuñjitvā muducittataṃ āpannaṃ ñatvā, "sāmi, kilantamha, ekāhadvīhaṃ idheva homā'ti āha. So "sādhū'ti sampaṭicchī.

Athassa sāyampi punadivasepi madhurabhattaṃ pacitvā adāsi. Atha muducittataṃ tassa ñatvā "sāmi, katipāhaṃ idheva vasissāmā'ti. Tattha vasamānā tikhiṇena satthena tassa mañcavāṇaṃ heṭṭhāṭaniyaṃ tahaṃ tahaṃ chindi. Mañco tasmim āgantvā nisinnamatteyeve heṭṭhā olambi. So "kasmā ayaṃ mañco evaṃ chijjitvā gato'ti āha. "Sāmi, daharadārake vāretuṃ na sakkomi, ettheva sannipatanti'ti. "Amma, idaṃ me dukkhaṃ tumhe nissāya jātaṃ. Ahañhi pubbe katthaci gacchanta dvāraṃ pidahitvā gacchāmi'ti. "Kiṃ karomi, tāta, vāretuṃ na sakkomi'ti. Sā imināva niyāmena dve tayo divase chinditvā tena ujjhāyitvā khīyitvā vuccamānāpi tatheva vatvā puna ekaṃ dve rajjuke ʾthapetvā sese chindi. Taṃ divasaṃ tasmim nisinnamatteyeve sabbam vāṇaṃ bhūmiyaṃ pati, sīsaṃ jaṇṇukehi saddhiṃ ekato ahosi, so uṭṭhāya, "kiṃ karomi, idāni kuhiṃ gamissāmi, nipajjanamañcassapi tumhehi asāmiko viya katomhi'ti āha. "Tāta, kiṃ karomi, paṭivissakadārake vāretuṃ na sakkomi, hotu, mā cintayi, imāya nāma velāya kuhiṃ gamissasi'ti dhītaraṃ āmantetvā, "amma, tava bhātikassa nipajjanokāsaṃ karohi'ti āha. Sā ekapasse sayitvā "idhāgaccha, sāmi'ti āha. Itaropi naṃ "gaccha, tāta, bhaginiyā saddhiṃ nipajjā'ti vadesi. So tāya saddhiṃ ekamañce nipajjitvā taṃ divasaññeva santhavaṃ

akāsi, kumārikā parodi. Atha naṃ mātā pucchi - “kiṃ, amma, rodasī”ti? “Amma, idaṃ nāma jāta”nti. “Hotu, amma, kiṃ sakkā kātuṃ, tayāpi ekaṃ bhattāraṃ imināpekaṃ pādapariṇāmaṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti taṃ jāmātaraṃ akāsi. Te samaggavāsaṃ vasiṃsu.

Sā katipāhaccayena rañño sāsanaṃ pesesi - “bhata kavīthiyaṃ chaṇaṃ karontu. Yassa pana ghare chaṇo na karīyati, tassa ettako nāma daṇḍo ghosanaṃ kāretū”ti. Rājā tathā kāresi. Atha naṃ sassu āha - “tāta, bhata kavīthiyaṃ rājānāya chaṇo kattabbo jāto, kiṃ karomā”ti? “Amma, ahaṃ bhatiyaṃ karontopi jīvituṃ na sakkomi, kiṃ karissāmī”ti? “Tāta, gharāvāsaṃ vasantaṃ nāma iṇampi gaṇhanti, rañño āṇa akātuṃ na labbhā. Iṇato nāma yena kenaci upāyena muccituṃ sakkā, gaccha, kutoci ekaṃ vā dve vā kahāpaṇe āharā”ti āha. So ujjhāyanto khīyanto gantvā cattālīsakoṭṭidhanaṭṭhānato ekameva kahāpaṇaṃ āhari. Sā taṃ kahāpaṇaṃ rañño pesetvā attano kahāpaṇena chaṇaṃ katvā puna katipāhaccayena tatheva sāsanaṃ paṇiṇi. Puna rājā tatheva “chaṇaṃ karontu, akarontānaṃ ettako daṇḍo”ti āṇāpesi. Punapi so tāya tatheva vatvā nippīliyamāno gantvā tayo kahāpaṇe āhari. Sā tepi kahāpaṇe rañño pesetvā puna katipāhaccayena tatheva sāsanaṃ paṇiṇi - “idāni purise pesetvā imaṃ pakkosāpetū”ti. Rājā pesesi. Purisā gantvā, “kumbhaghosako nāma kataro”ti pucchitvā pariyesantaṃ taṃ disvā “ehi, bho rājā, taṃ pakkosati”ti āhaṃsu. So bhūto “na maṃ rājā jānātī”tiādīni vatvā gantuṃ na icchi. Atha naṃ balakkārena hatthādīsu gahetvā ākaḍḍhiṃsu. Sā itthi te disvā, “are, dubbinitā, tumhe mama jāmātaraṃ hatthādīsu gahetuṃ ananucchavikā”ti tajjetvā, “ehi, tāta, mā bhāyi, rājānaṃ disvā tava hatthādigāhakānaṃ hattheyeva chindāpessāmī”ti dhītaraṃ ādāya purato hutvā rājagehaṃ patvā vesaṃ parivattetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Itarampi parikaḍḍhitvā ānayaṃsuyeva.

Atha naṃ vanditvā ṭhitaṃ rājā āha - “tvam kumbhaghosako nāmā”ti? “Āma, devā”ti. “Kiṃ kāraṇaṃ mahādhanam vañcetvā khādasī”ti? “Kuto me, deva, dhanam bhatiyaṃ katvā jīvantassā”ti? “Mā evaṃ kari, kiṃ amhe vañcesī”ti? “Na vañcemi, deva, natthi me dhana”nti. Athassa rājā te kahāpaṇe dassetvā, “ime kassa kahāpaṇā”ti āha. So sañjānitvā, “aho bālomhi, katham nu kho ime rañño hatthaṃ pattā”ti ito cito ca olokento tā dvepi paṭimaṇḍitapasādhanaṃ gabbhadvāramūle ṭhitā disvā, “bhāriyaṃ vatidaṃ kammaṃ, imāhi raññaṃ payojitāhi bhavitabba”nti cintesi. Atha naṃ rājā “vadehi, bho, kasmā evaṃ karosī”ti āha. “Nissayo me natthi, devā”ti. “Mādiso nissayo bhavituṃ na vaṭṭatī”ti. “Kalyāṇaṃ, deva, sace me devo avassayo hotī”ti. “Homi, bho, kittakaṃ te dhana”nti? “Cattālīsakoṭṭiyo, devā”ti. “Kiṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti? “Sakaṭāni devā”ti? Rājā anekasatāni sakaṭāni yojāpetvā paṇiṇitvā taṃ dhanam āharāpetvā rājāṅgaṇe rāsiṃ kārapetvā rājagahavāsino sannipātāpetvā, “atthi kassaci imasmiṃ nagare “ettakaṃ dhana”nti pucchitvā “natthi, devā”ti. “Kiṃ panassa kātuṃ vaṭṭatī”ti? “Sakkāraṃ, devā”ti vutte mahantena sakkārena taṃ seṭṭhiṭṭhāne ṭhapetvā dhītaraṃ tasseva datvā tena saddhiṃ satthu santikaṃ gantvā vanditvā “bhante, passathimaṃ purisaṃ, evarūpo dhitimā nāma natthi, cattālīsakoṭṭivibhavo hontopi uppilāvitākāraṃ vā asmimānamattaṃ vā na karoti, kapaṇo viya pilotikaṃ nivāsetvā bhata kavīthiyaṃ bhatiyaṃ katvā jīvanto mayā iminā nāma upāyena ñāto. Jānitvā ca pana pakkosāpetvā sadhanabhāvaṃ sampatiṇṇāpetvā taṃ dhanam āharāpetvā seṭṭhiṭṭhāne ṭhapito, dhītā cassa mayā dinnā. Bhante, mayā ca evarūpo dhitimā na diṭṭhapubbo”ti āha.

Taṃ sutvā satthā “evaṃ jīvantassa jīvikaṃ dhammikajīvikaṃ nāma, mahārāja, corikādikammaṃ pana idhaloke ceva pīleti hiṃseti, paraloke ca, tattonidānaṃ sukhaṃ nāma natthi. Purisassa hi dhanapārijuṇṇakāle kasiṃ vā bhatiṃ vā katvā jīvikaṃ eva dhammikajīvikaṃ nāma. Evarūpassa hi vīriyasampannassa satisampannassa kāyavācāhi parisuddhakammaṃ paññāya nisammakārino kāyādīhi saññatassa dhammajīvikaṃ jīvantassa sativippavāse tṭhitassa issariyaṃ vaḍḍhatiye vā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

24. “Uṭṭhānavato satīmato,
Sukikammaṃ nisammakārino;
Saññatassa dhammajīvino,
Appamattassa yasobhivaḍḍhatī”ti.

Tattha uṭṭhānavatoti uṭṭhānavīriyavantassa. Satīmatoti satisampannassa. Sukikammassāti niddosehi niraparādhehi kāyakammādīhi samannāgatassa. Nisammakārīnoti evaṃ bhavissati, evaṃ karissāmīti vā, imasmiṃ kamme evaṃ kate idaṃ nāma bhavissatīti vā evaṃ nidānaṃ sallakkhetvā rogaticchanaṃ viya sabbakammāni nisāmetvā upadhāretvā karontassa. Saññatassāti kāyādīhi saññatassa nicchiddassa. Dhammajīvinoti agārikassa tulākūṭādīni vajjetvā kasigorakkhādīhi, anagārikassa vejjakammadūtakammādīni vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyāya jīvikaṃ kappentassa. Appamattassāti avippavutthasatino. Yasobhivaḍḍhatīti issariyabhogasampannasāṅkhāto ceva kittivaṇṇabhaṇanasāṅkhāto ca yaso abhivaḍḍhatīti.

Gāthāpariyosāne kumbhaghosako sotāpattiphale patiṭṭhahi. Aññepi bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu. Evaṃ mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Kumbhaghosakaseṭṭhivatthu dutiyaṃ.

3. Cūḷapanthakattheravatthu

25. Uṭṭhānenappamādenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto cūḷapanthakattheraṃ ārabha kathesi.

Rājagahe kira dhanaseṭṭhikulassa dhītā vayappattakāle mātāpitūhi sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale ativiya rakkiyamānā yobbanamadamattatāya purisalolā hutvā attano dāseneva saddhiṃ santhavaṃ katvā, “aññepi me idaṃ kammaṃ jāneyyu”nti bhītā evamāha - “amhehi imasmiṃ tṭhāne na sakkā vasitum. Sace me mātāpitāro imaṃ dosaṃ jānissanti, khaṇḍākhāṇḍikaṃ maṃ karissanti. Videsaṃ gantvā vasissāmā”ti. Te hatthasāraṃ gahetvā aggadvārena nikkhamitvā, “yattha vā tattha vā aññehi ajānanaṭṭhānaṃ gantvā vasissāmā”ti ubhopi agamaṃsu. Tesāṃ ekasmiṃ tṭhāne vasantānaṃ saṃvāsamanvāya tassā kucchismiṃ gabbho patiṭṭhāsī. Sā gabbhaparipākaṃ āgamma tena saddhiṃ mantesi, “gabbho me paripākaṃ gato, ñātibandhuvirahite tṭhāne gabbhavuṭṭhānaṃ nāma ubhinnampi amhākaṃ dukkhāvahaṃ, kulagehameva gacchāmā”ti. So “sacāhaṃ tattha gamissāmi, jīvitaṃ me natthi”ti bhayena “ajja gacchāma, sve gacchāmā”ti divase atikkāmesi. Sā cintesi - “ayaṃ bālo attano dosamahantatāya gantum na ussahati, mātāpitāro nāma ekantahitāva, ayaṃ gacchatu vā, mā vā, ahaṃ gamissāmī”ti. Sā tasmīṃ gehā nikkhante gehaparikkhāraṃ paṭisāmetvā attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ anantaragehavāsīnaṃ ārocetvā maggaṃ paṭipajji.

Sopi gharaṃ āgantvā taṃ adisvā paṭivissake pucchitvā, “sā kulagharaṃ gatā”ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassāpi tattheva gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. So “kiṃ idaṃ, bhadde”ti pucchi. “Sāmi, me eko putto jāto”ti. “Idāni kiṃ karissāmā”ti? “Yassatthāya mayaṃ kulagharaṃ gaccheyyāma, taṃ kammaṃ antarāmaggeva nipphannaṃ, tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattissāmā”ti dvepi ekacittā hutvā nivattiṃsu. Tassa ca dārakassa panthe jātattā panthakoti nāmaṃ kariṃsu. Tassā nacirasseva aparopi gabbho patiṭṭhahi. Sabbhaṃ purimanayeneva vitthāretabbaṃ. Tassapi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātassa mahāpanthakoti nāmaṃ katvā itarassa cūḷapanthakoti nāmaṃ kariṃsu. Te dvepi dārake gahetvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Tesam tattha vasantānaṃ mahāpanthakadārako aññe dārake “cūḷapitā mahāpitāti, ayyako ayyikā”ti ca vadante sutvā mātaraṃ pucchi - “amma, aññe dārakā ‘ayyako ayyikā’tipi, ‘mahāpitā cūḷapitā’tipi vadanti, kacci amhākaññeva ñātakā natthī”ti? “Āma, tāta, amhākaṃ ettha ñātakā natthi. Rājagahanagare pana vo dhanasetṭhi nāma ayyako, tattha amhākaṃ bahū ñātakā”ti. “Kasmā tattha na gacchatha, ammā”ti? Sā attano agamanakāraṇaṃ puttassa akathetvā puttesu punappunaṃ kathentesu sāmikaṃ āha - “ime dārakā maṃ ativiya kilamenti, kiṃ no mātāpitāro disvā maṃsaṃ khādissanti, ehi, dārakānaṃ ayyakakulaṃ dassessāmā”ti? “Ahaṃ sammukhā bhavituṃ na sakkhissāmi, te pana nayissāmi”ti. “Sādhu yena kenaci upāyena dārakānaṃ ayyakakulameva daṭṭhuṃ vaṭṭatī”ti. Dvepi janā dārake ādāya anupubbena rājagahaṃ patvā nagaradvāre ekissā sālāya pavisitvā dārakamātā dve dārake gahetvā attano āgatabhāvaṃ mātāpitūnaṃ ārocāpesi. Te taṃ sāsanaṃ sutvā, “saṃsāre vicarantānaṃ na putto na dhītā bhūtapubbā nāma natthi, te amhākaṃ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṃ cakkhupathe ṭhātuṃ, ettakaṃ nāma dhanam gahetvā dvepi janā phāsukaṭṭhānaṃ gantvā jīvantu, dārake pana idha pesentū”ti dhanam datvā dūtaṃ pāhesuṃ.

Tehi pesitaṃ dhanam gahetvā dārake āgatadūtānaññeva hatthe datvā paṇiṃsu. Dārakā ayyakakule vaḍḍhanti. Tesu cūḷapanthako atidaharo, mahāpanthako pana ayyakena saddhiṃ dasabalassa dhammakathaṃ sotuṃ gacchati. Tassa niccaṃ satthu santikaṃ gacchantassa pabbajjāya cittaṃ nami. So ayyakaṃ āha - “sace maṃ anujāneyyātha, ahaṃ pabbajeyya”nti. “Kiṃ vadesi, tāta, sakalassa lokassapi me pabbajjāto tava pabbajjā bhaddikā. Sace sakkosi pabbajjāhī”ti. Taṃ satthu santikaṃ netvā, “kiṃ, gahapati, dārako te laddho”ti vutte, “āma, bhante, ayaṃ me nattā tumhākaṃ santike pabbajitukāmo”ti āha. Satthā aññataraṃ piṇḍapātacārikaṃ bhikkhuṃ “imaṃ dārakaṃ pabbājehī”ti añāpesi. Thero tassa tacapañcakakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājesi. So bahuṃ buddhavacanaṃ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaṃ labhitvā yonisomanasikārena kammaṭṭhānaṃ karonto arahattaṃ pāpuṇi. So jhānasukhena phalasukhena vītināmento cintesi - “sakkā nu kho idaṃ sukhaṃ cūḷapanthakassa dātu”nti! Tato ayyakasetṭhissa santikaṃ gantvā evamāha - “mahāsetṭhi, sace anujāneyyātha, ahaṃ cūḷapanthakaṃ pabbājeyya”nti. “Pabbājetha, bhante”ti. Setṭhi kira sāsane ca suppasanno, “kataradhītāya vo ete puttā”ti pucchiyamāno ca “palātadhītāyā”ti vattuṃ lajjati, tasmā sukheneva tesam pabbajjaṃ anujāni. Thero cūḷapanthakaṃ pabbājetvā sīlesu patiṭṭhāpesi. So pabbajitvāva dandho ahosi.

“Padmaṃ yathā kokanadaṃ sugandhaṃ,
Pāto siyā phullamavītagandhaṃ;
Aṅgīrasaṃ passa virocamānaṃ,

Imaṃ ekaṃ gāthaṃ catūhi māsehi uggaṇhituṃ nāsakkhi. So kira kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā hutvā aññatarassa dandhabhikkhuno uddesaggahaṇakāle parihāsakeḷiṃ akāsi. So bhikkhu tena parihāsenā lajjito neva uddesaṃ gaṇhi, na sajjhāyamakāsi. Tena kammena ayaṃ pabbajitvāva dandho jāto, gahitagahitaṃ padaṃ uparūparipadaṃ gaṇhantassa nassati. Tassa imameva gāthaṃ uggaḥetuṃ vāyamantassa cattāro māsā atikkantā. Atha naṃ mahāpanthako, ''cūḷapanthaka, tvaṃ imasmiṃ sāsane abhabbo, catūhi māsehi ekaṃ gāthampi gaṇhituṃ na sakkosi, pabbajitakiccaṃ pana kathaṃ matthakaṃ pāpessasi, nikkhama ito''ti vihārā nikkadḍhi. Cūḷapanthako buddhasāsane sinehena gihibhāvaṃ na pattheti.

Tasmiṃca kāle mahāpanthako bhattuddesako ahosi. Jīvako komārabhacco bahuṃ mālāgandhavilepanaṃ ādāya attano ambavanaṃ gantvā satthāraṃ pūjetvā dhammaṃ sutvā utṭhāyāsanaṃ dasabalaṃ vanditvā mahāpanthakaṃ upasaṅkamitvā, ''kittakā, bhante, satthu santike bhikkhū''ti pucchi. ''Pañcamattāni bhikkhusatāni''ti. ''Sve, bhante, buddhappamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaṃ nivesane bhikkhaṃ gaṇhathā''ti. ''Upāsaka, cūḷapanthako nāma bhikkhu dandho aviruḷhidhammo, taṃ ṭhapetvā sesānaṃ nimantanaṃ sampatiḥchāmī''ti thero āha. Taṃ sutvā cūḷapanthako cintesi - ''thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantanaṃ sampatiḥchanta maṃ bāhiraṃ katvā sampatiḥchati, nissamsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ bhinnaṃ bhavissati, kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanaṃ, gihī hutvā dānādāni puññāni karonto jīvissāmi''ti? So punadivase pātova vibbhamituṃ pāyāsi.

Satthā paccūsakāleyeva lokaṃ volokento imaṃ kāraṇaṃ disvā paṭhamataraṃ gantvā cūḷapanthakassa gamanamagge dvārakoṭṭhake caṅkamanto aṭṭhāsi. Cūḷapanthako gacchanto satthāraṃ disvā upasaṅkamitvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā ''kuhiṃ pana tvaṃ, cūḷapanthaka, imāya velāya gacchasi''ti āha. ''Bhātā maṃ, bhante, nikkadḍhati, tenāhaṃ vibbhamituṃ gacchāmī''ti. ''Cūḷapanthaka, tava pabbajjā nāma mama santakā, bhātarā nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi, ehi, kiṃ te gihibhāvena, mama santike bhavissasi''ti cakkāṅkitatalena pāṇinā taṃ sirasi parāmasitvā ādāya gantvā gandhakuṭippamukhe nisīdāpetvā, ''cūḷapanthaka, puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ 'rajoharaṇaṃ rajoharaṇa'nti parimajjanto idheva hohī''ti iddhiyā abhisāṅkhatam parisuddhaṃ pilotikaṃ datvā kāle ārocite bhikkhusaṅghaparivuto jīvakassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Cūḷapanthakopi sūriyaṃ olokento taṃ pilotikaṃ ''rajoharaṇaṃ rajoharaṇa'nti parimajjanto nisīdi. Tassa taṃ pilotikakhaṇḍaṃ parimajjantassa kiliṭṭhaṃ ahosi. Tato cintesi - ''idaṃ pilotikakhaṇḍaṃ ativiya parisuddhaṃ, imaṃ pana attabhāvaṃ nissāya purimapakatiṃ vijahitvā evaṃ kiliṭṭhaṃ jātaṃ, aniccā vata saṅkhārā''ti khayavayaṃ paṭṭhapento vipassanaṃ vadḍhesi. Satthā ''cūḷapanthakassa cittaṃ vipassanaṃ āruḷha''nti ṇatvā, ''cūḷapanthaka, tvaṃ pilotikakhaṇḍameva saṃkiliṭṭhaṃ 'rajaṃ raja'nti mā saññaṃ kari, abbhantare pana te rāgarajādayo atthi, te harāhī''ti vatvā obhāsaṃ vissajjetvā purato nisinno viya paññāyamānarūpo hutvā imā gāthā abhāsi -

''Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati,
Rāgassetam adhivacanaṃ rajoti;
Etaṃ rajjaṃ vippajahitva bhikkhavo,

Viharanti te vigatarajassa sāsane.

“Doso rajo na ca pana reṇu vuccati,
Dosassetam adhivacanam rajoti;
Etaṃ rajam vippajahitva bhikkhavo,
Viharanti te vigatarajassa sāsane.

“Moho rajo na ca pana reṇu vuccati,
Mohassetam adhivacanam rajoti;
Etaṃ rajam vippajahitva bhikkhavo,
Viharanti te vigatarajassa sāsane”ti.

Gāthāpariyosāne cūḷapanthako saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi. Saha paṭisambhidāhiyevassa tīṇi piṭakāni āgamimṣu.

So kira pubbe rājā hutvā nagaram padakkhiṇam karonto nalāṭato sede muccante parisuddhena sātakena nalāṭantam puñchi, sātako kiliṭṭho ahosi. So “imaṃ sarīram nissāya evarūpo parisuddho sātako pakatiṃ jahitvā kiliṭṭho jāto, aniccā vata saṅkhārā”ti aniccasaññaṃ paṭilabhi. Te kāraṇenassa rajoharaṇameva paccayo jāto.

Jīvakopi kho komārabhacco dasabalassa dakkhiṇodakam upanāmesi. Satthā “nanu, jīvaka, vihare bhikkhū atthī”ti hatthena pattam pidahi. Mahāpanthako “nanu, bhante, vihare bhikkhū natthī”ti āha. Satthā “atthi, jīvaka”ti āha. Jīvako “tena hi bhaṇe gaccha, vihare bhikkhūnam atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā tvaññeva jānāhī”ti purisaṃ pesesi. Tasmim khaṇe cūḷapanthako “mayham bhātiko ‘vihāre bhikkhū natthī’ti bhaṇati, vihare bhikkhūnam atthibhāvamassa pakāsessāmī”ti sakalam ambavanam bhikkhūnaññeva pūresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammaṃ karonti, ekacce rajanakammaṃ karonti, ekacce sajjhāyaṃ karonti. Evaṃ aññaṃāññaasadisaṃ bhikkhusahassaṃ māpesi. So puriso vihare bahū bhikkhū disvā nivattitvā, “ayya, sakalam ambavanam bhikkhūhi paripuṇṇa”nti jīvakassa ārocesi. Theropi kho tattheva

-

“Sahassakkhattumattānam, nimminivāna panthako;
Nisīdambavane ramme, yāva kālappavedanā”ti.

Atha satthā tam purisaṃ āha - “vihāram gantvā ‘satthā cūḷapanthakam nāma pakkosati’ti vadehī”ti. Tena gantvā tathā vutte, “aḥam cūḷapanthako, aḥam cūḷapanthako”ti mukhasahassaṃ utṭhahi. So puriso puna gantvā, “sabbepi kira, bhante, cūḷapanthakāyeva nāmā”ti āha. “Tena hi gantvā yo ‘aḥam cūḷapanthako’ti paṭhamam vadati, tam hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissantī”ti. So tathā akāsi. Tāvadeva sahassamattā bhikkhū antaradhāyimṣu. Theropi tena purisena saddhim agamāsi. Satthā bhattakiccapariyosāne jīvakaṃ āmantesi - “jīvaka, cūḷapanthakassa pattam gaṇhāhi, ayaṃ te anumodanam karissati”ti. Jīvako tathā akāsi. Thero sīhanādam nadanto taruṇasīho viya tīhi piṭakehi saṅkhobhetvā anumodanamakāsi. Satthā utṭhāyāsanaṃ bhikkhusaṅghaparivuto vihare gantvā bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭippamukhe ṭhatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādam datvā kammaṭṭhānam kathetvā bhikkhusaṅgham uyyojetvā surabhiḡandhavāsitaṃ gandhakuṭiṃ pavisitvā dakkhiṇena passena sīhaseyyam upagato. Atha sāyanhasamaye bhikkhū ito cito ca samosaritvā rattakambalasāṇiyā parikkhittā viya nisīditvā satthu guṇakatham ārabhimṣu, “āvuso, mahāpanthako cūḷapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto catūhi

māsehi ekaṃ gāthaṃ uggaṇhāpetuṃ na sakkoti, ‘dandho aya’nti vihārā nikkadḍhi, sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya ekasmiṃyevassa antarabhatte saha paṭisambhidāhi arahattaṃ adāsi, tīṇi piṭakāni saha paṭisambhidāhiyeva āgatāni, aho buddhānaṃ balaṃ nāma mahanta’nti.

Atha bhagavā dhammasabhāyaṃ imaṃ kathāpavattiṃ ñatvā, “ajja mayā gantuṃ vaṭṭatī”ti buddhaseyyāya uṭṭhāya surattadupaṭṭaṃ nivāsetvā vijjulaṃ viya kāyabandhanaṃ bandhitvā rattakambalasadisāṃ sugatamahācivaraṃ pārūpitvā surabhigandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasīhaviyambhitavilāsena anantāya buddhalīlāya dhammasabhaṃ gantvā alaṅkatamaṇḍalamālamajjhe supaññattavarabuddhāsanaṃ abhiruyha chabbaṇṇabuddharaṃsiyo vissajjento aṇṇavakucchiṃ khobhayamāno yugandharamatthake bālasūriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammāsambuddhe pana āgatamatte bhikkhusaṅgho kathaṃ pacchinditvā tuṇhī ahosi. Satthā mudukena mettacittena paṇisaṃ oloketvā, “ayaṃ paṇisā ativiya sobhati, ekassapi hatthakukkuccaṃ vā pādakukkuccaṃ vā ukkāsitassaddo vā khipitasaddo vā natthi, sabbepe ime buddhagāravena sagāravā, buddhatejasa tajjitā. Mayi āyukappampi akathetvā nisinne paṭhamāṃ kathaṃ samuṭṭhāpetvā na kathessanti. Kathāsamuṭṭhāpanavattaṃ nāma mayāva jānitabbaṃ, ahameva paṭhamāṃ kathessāmī”ti madhurena brahmāsarena bhikkhū āmantetvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, cūḷapanthako idāneva dandho, pubbepe dandhoyeva. Na kevalaṅcassāhaṃ idāneva avassayo jāto, pubbepe avassayo ahosimeva. Pubbe paṇāhaṃ imaṃ lokiyakuṭumbassa sāmikaṃ akāsiṃ, idāni lokuttarakuṭumbassā”ti vatvā tamatthaṃ vitthārato sotukāmehi bhikkhūhi āyācito atītaṃ āhari -

“Atīte, bhikkhave, bārāṇasinagaravāsī eko māṇavo takkasilaṃ gantvā sippuggaṇatthāya disāpāmoikkhassa ācariyassa dhammantevāsiko hutvā pañcannaṃ māṇavakasatānaṃ antare ativiya ācariyassa upakārako ahosi, pādaparikkammādīni sabbakiccāni karoti. Dandhatāya pana kiñci uggaṇhituṃ na sakko”ti. Ācariyo “ayaṃ mama bahūpakāro, sikkhāpessāmi na”nti vāyamantopi kiñci sikkhāpetuṃ na sakkoti. So ciraṃ vasitvā ekagāthampi uggaṇhituṃ asakkonto ukkaṇṭhitvā “gamissāmī”ti ācariyaṃ āpucchi. Ācariyo cintesi - “ayaṃ mayhaṃ upakārako, paṇḍitabhāvamassa paccāsīsāmi, na naṃ kātuṃ sakkomi, avassaṃ mayā imassa paccupakāro kātabbo, ekamassa mantaṃ bandhitvā dassāmī”ti so taṃ araṇṇaṃ netvā “ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kārāṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmī”ti imaṃ mantaṃ bandhitvā uggaṇhāpento anekasatakkhattuṃ parivattāpetvā, “paññāyati te”ti pucchitvā, “āma, paññāyati”ti vutte “dandhena nāma vāyāmaṃ katvā paguṇaṃ kataṃ sippaṃ na palāyati”ti cintetvā maggaparibbayaṃ datvā, “gaccha, imaṃ mantaṃ nissāya jīvissasi, apalāyanatthāya paṇassa niccaṃ sajjhāyaṃ kareyyāsī”ti vatvā taṃ uyyojesi. Athassa mātā bārāṇasiyaṃ sampattakāle “putto me sippaṃ sikkhitvā āgato”ti mahāsakkārasammānaṃ akāsi.

Tadā bārāṇasirājā “atthi nu kho me kāyakammādīsu koci doso”ti paccavekkhanto attano aruccanaṃ kiñci kammaṃ adisvā “attano vajjaṃ nāma attano na paññāyati, paresaṃ paññāyati, nāgarānaṃ pariggaṇhissāmī”ti cintetvā sāyaṃ aññātakavesena nikkhamitvā, “sāyamāsaṃ bhuñjitvā nisinnamanussānaṃ kathāsallāpo nāma nānappakārako hoti, ‘sacāhaṃ adhammena rajjaṃ kāremi,

pāpena adhammikenā rañña daṇḍabaliādīhi hatamhā'ti vakkhanti. 'Sace dhammena rajjaṃ kāremi, dīghāyuko hotu no rājā'tiādīni vatvā mama guṇaṃ kathessanti'ti tesam tesam gehānaṃ bhittianusāreneva vicarati.

Tasmiṃ khaṇe umaṅgacorā dvinnaṃ gehānaṃ antare umaṅgaṃ bhindanti ekaumaṅgeneva dve gehāni pavisanatthāya. Rājā te disvā gehacchāyāya atthāsī. Tesam umaṅgaṃ bhinditvā gehaṃ pavisitvā bhaṇḍakaṃ olokitakāle māṇavo pabujjhītvā taṃ mantaṃ sajjhāyanto "ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kāraṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmi'ti āha. Te taṃ sutvā, "iminā kiramhā ñātā, idāni no nāsessatī'ti nivatthavatthānīpi chaḍḍetvā bhītā sammukhasammukhaṭṭhāneneva palāyiṃsu. Rājā te palāyante disvā itarassa ca mantasajjhāyanasaddaṃ sutvā gehaṇṇeva vavatthapetvā nāgarānaṃ pariggaṇhitvā nivesanaṃ pāvisi. So vibhātāya pana rattiyā pātovekaṃ purisaṃ pakkosītvā āha - "gaccha bhaṇe, asukavīthiyaṃ nāma yasmiṃ gehe umaṅgo bhinnō, tattha takkasīlato sippaṃ uggaṇhitvā āgata māṇavo atthi, taṃ ānehī'ti. So gantvā "rājā taṃ pakkosī'ti vatvā māṇavaṃ ānesi. Atha naṃ rājā āha - "tvaṃ, tāta, takkasīlato sippaṃ uggaṇhitvā āgata māṇavo'ti? "Āma, devā'ti. "Amhākaṃpi taṃ sippaṃ dehī'ti. "Sādhū, deva, samānāsane nisīditvā gaṇḍhāhī'ti. Rājāpi tathā katvā mantaṃ gahetvā "ayaṃ te ācariyabhāgo'ti sahasaṃ adāsi.

Tadā senāpati rañño kappakaṃ āha - "kadā rañño massuṃ karissasī'ti? "Sve vā parasuve vā'ti. So tassa sahasaṃ datvā "kiccaṃ me atthī'ti vatvā, "kiṃ, sāmī'ti vutte "rañño massukammaṃ karonto viya hutvā khuraṃ ativiya pahaṃsitvā galanāliṃ chinda, tvaṃ senāpati bhavissasi, ahaṃ rājā'ti. So "sādhū'ti sampatichitvā rañño massukammakaraṇadivase gandhodakena massuṃ temetvā khuraṃ pahaṃsitvā nalāṭante gahetvā, "khuro thokaṃ kuṇṭhadhāro, ekappahāreneva galanāliṃ chindituṃ vaṭṭatī'ti puna ekamantaṃ ṭhatvā khuraṃ pahaṃsi. Tasmiṃ khaṇe rājā attano mantaṃ saritvā sajjhāyaṃ karonto "ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kāraṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmi'ti āha. Nhāpitassa nalāṭato sedā muccīṃsu. So "jānāti mama kāraṇaṃ rājā'ti bhīto khuraṃ bhūmiyaṃ khipitvā pādamūle urena nipajji. Rājāno nāma chekā honti, tena taṃ evamāha - "are, duṭṭha, nhāpita, 'na maṃ rājā jānātī'ti saññaṃ karosī'ti. "Abhayaṃ me dehi, devā'ti. "Hotu, mā bhāyi, kathehi'ti. Senāpati me, deva, sahasaṃ datvā, "rañño massuṃ karonto viya galanāliṃ chinda, ahaṃ rājā hutvā taṃ senāpatiṃ karissāmī'ti āhāti. Rājā taṃ sutvā "ācariyaṃ me nissāya jīvitaṃ laddha'ti cintetvā senāpatiṃ pakkosāpetvā, "ambho, senāpati, kiṃ nāma tayā mama santikā na laddhaṃ, idāni taṃ daṭṭhuṃ na sakkomi, mama raṭṭhā nikkhamāhī'ti taṃ raṭṭhā pabbājetvā ācariyaṃ pakkosāpetvā, "ācariya, taṃ nissāya mayā jīvitaṃ laddha'ti vatvā mahantaṃ sakkāraṃ karitvā tassa senāpatiṭṭhānaṃ adāsi. "So tadā cūḷapanthako ahosi, satthā disāpāmokkho ācariyo'ti.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā, "evaṃ, bhikkhave, pubbepi cūḷapanthako dandhoyeva ahosi, tadāpissāhaṃ avassayo hutvā taṃ lokiyakuṭumbaṃ patitṭhāpesi'ti vatvā puna ekadivasaṃ "aho satthā cūḷapanthakassa avassayo jāto'ti kathāya samuṭṭhitāya cūḷasetṭhiyātake atītavatthūṃ kathetvā -

"Appakenāpi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo;
Samuṭṭhāpeti attānaṃ, aṇuṃ aggimva sandhama'ti. -

Gātham vatvā, “na, bhikkhave, idānevāham imassa avassayo jāto, pubbepi avassayo ahosimeva. Pubbe panāham imaṃ lokiyakuṭumbassa sāmikaṃ akāsiṃ, idāni lokuttarakuṭumbassa. Tadā hi cūḷantevāsiko cūḷapanthako ahosi, cūḷasetṭhi pana paṇḍito byatto nakkhattakovido ahamevā”ti jātakam samodhānesi.

Punekadivasam dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum, “āvuso, cūḷapanthako catūhi māsehi catuppadam gātham gahetum asakkontopi vīriyam anossajjitvāva arahatte patiṭṭhito, idāni lokuttaradhammakūṭumbassa sāmiko jāto”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mama sāsane āraddhavīriyo bhikkhu lokuttaradhammassa sāmiko hotiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

25. “Uṭṭhānenappamādena, saṃyamena damena ca;
Dīpaṃ kayirātha medhāvī, yaṃ ogho nābhikīratī”ti.

Tattha dīpaṃ kayirāthāti vīriyaśāṅkhātena uṭṭhānena, satiyā avippavāsākārasaṅkhātena appamādena, catupārisuddhisīlasaṅkhātena saṃyamena, indriyadamena cāti imehi kāraṇabhūtehi catūhi dhammehi dhammojapaṇṇāya samannāgato medhāvī imasmiṃ ativiya dullabhapatiṭṭhatāya atigambhīre saṃsārasāgare attano patiṭṭhānabhūtaṃ arahattaphalaṃ dīpaṃ kayirātha kareyya, kātum sakkuṇeyyāti attho. Kīdisaṃ? Yaṃ ogho nābhikīratīti yaṃ catubbidhopi kilesogho abhikiritum viddhamsetum na sakkoti. Na hi sakkā arahattaṃ oghena abhikiritunti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesum. Evaṃ desanā sampattaparisāya sātthikā jātāti.

Cūḷapanthakattheravatthu tatiyaṃ.

4. Bālanakkhattasaṅghuṭṭhavatthu

26-27. Pamādamanuyuñjantīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto bālanakkhattaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye sāvattiyam bālanakkhattaṃ nāma saṅghuṭṭham. Tasmiṃ nakkhatte bālā dummedhino janā chārikāya ceva gomayena ca sarīraṃ makkhetvā sattāham asabbhaṃ bhaṇantā vicaranti. Kiñci ñāti suhajjaṃ vā pabbajitaṃ vā disvā lajjantā nāma natthi. Dvāre dvāre ṭhatvā asabbhaṃ bhaṇanti. Manussā tesam asabbhaṃ sotum asakkontā yathābalaṃ aḍḍhaṃ vā pādaṃ vā kahāpaṇaṃ vā pesenti. Te tesam dvāre laddhaṃ laddhaṃ gahetvā pakkamanti. Tadā pana sāvattiyam pañca koṭimattā ariyasāvaka vasanti, te satthu santikaṃ sāsanaṃ pesayiṃsu - “bhagavā, bhante, sattāham bhikkhusaṅghena saddhiṃ nagaraṃ appavisitvā vihāreyeva hotū”ti. Tañca pana sattāham bhikkhusaṅghassa vihāreyeva yāgubhattādīni sampādetvā paṇiṃsu, sayampi gehā na nikkhamiṃsu. Te nakkhatte pana pariyosite atṭhame divase buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā nagaraṃ pavesetvā mahādānaṃ datvā ekamantaṃ nisinnā, “bhante, atidukkhena no satta divasāni atikkantāni, bālānaṃ asabbhāni suṇantānaṃ kaṇṇā bhijjanākārappattā honti, koci kassaci na lajjati, tena mayaṃ tumhākaṃ antonagaraṃ pavisitum nādamha, mayampi gehato na nikkhamimhā”ti āhaṃsu. Satthā tesam katham sutvā,

“bālānaṃ dummedhānaṃ kiriya nāma evarūpā hoti, medhāvino pana dhanasāraṃ viya appamādaṃ rakkhitvā amatamahānibbānasampattiṃ pāpuṇanti”ti vatvā imā gāthā abhāsi -

26. “Pamādamanuyuñjanti, bālā dummedhino janā;
Appamādañca medhāvī, dhanam seṭṭhaṃva rakkhati.
27. “Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmaratisanthavam;
Appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulaṃ sukha”nti.

Tattha bālāti bālyena samannāgatā idhalokaparalokatthaṃ ajānantā. Dummedhinoti nippaṇṇā. Te pamāde ādīnavaṃ apassantā pamādaṃ anuyuñjanti pavattenti, pamādena kālaṃ vītināmenti. Medhāvīti dhammojapaṇṇāya samannāgato pana paṇḍito kulavaṃsāgataṃ seṭṭhaṃ uttamaṃ sattaratanadhanaṃ viya appamādaṃ rakkhati. Yathā hi uttamaṃ dhanam nissāya “kāmaguṇasampattiṃ pāpuṇissāma, puttadāraṃ posessāma, paralokagamanamaggaṃ sodhessāmā”ti dhane ānisaṃsaṃ passantā taṃ rakkhanti, evaṃ paṇḍitopi appamatto “paṭhamajjhānādīni paṭilabhissāmi, maggaphalādīni pāpuṇissāmi, tisso vijjā, cha abhiñṇā sampādessāmi”ti appamāde ānisaṃsaṃ passanto dhanam seṭṭhaṃva appamādaṃ rakkhatīti attho. Mā pamādanti tasmā tumhe mā pamādamanuyuñjetha mā pamādena kālaṃ vītināmayittha. Mā kāmaratisanthavanti vatthukāmakilesakāmesu ratisaṅkhātaṃ taṇhāsanthavampi mā anuyuñjetha mā cintayittha mā paṭilabhittha. Appamatto hīti upaṭṭhitassatitāya hi appamatto jhāyanto puggalo vipulaṃ ulāraṃ nibbānasukhaṃ pāpuṇātīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Bālanakkhattasaṅghuṭṭhavatthu catutthaṃ.

5. Mahākassapattheravatthu

28. Pamādaṃ appamādenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahākassapattheraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṇhi divase thero pipphaliguḥāyaṃ viharanto rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ piṇḍapātapaṭikkanto ālokaṃ vaḍḍhetvā pamatte ca appamatte ca udakapathavīpabbatādīsu cavanake upapajjanake ca satte dibbena cakkhunā olokento nisīdi. Satthā jetavane nisinnakova “kena nu kho vihārena ajja mama putto kassapo viharatī”ti dibbena cakkhunā upadhārento “sattānaṃ cutūpapātaṃ olokento viharatī”ti ñatvā “sattānaṃ cutūpapāto nāma buddhañāṇenapi aparicchinnō, mātukucchiyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā mātāpitāro ajānāpetvā cavanassattānaṃ paricchedo kātuṃ na sakkā, te jānituṃ tava avisayo, kassapa, appamattako tava visayo, sabbaso pana cavante ca upapajjante ca jānituṃ passituṃ buddhānameva visayo”ti vatvā obhāsaṃ pharitvā sammukhe nisinno viya hutvā imaṃ gāthamāha -

28. “Pamādaṃ appamādena, yadā nudati paṇḍito;
Paññāpāsādamāruyha, asoko sokiniṃ pajam;
Pabbataṭṭhova bhūmaṭṭhe, dhīro bāle avekkhatī”ti.

Tattha nudatīti yathā nāma pokkharāṇiṃ pavisantaṃ navodakaṃ purāṇodakaṃ khobhetvā tassokāsaṃ adatvā taṃ attano matthakamatthakena palāyantaṃ nudati nīharati, evameva paṇḍito appamādalakkhaṇaṃ brūhento pamādassokāsaṃ adatvā yadā appamādavegena taṃ nudati nīharati, atha so panunnapamādo accuggatatthena parisuddhaṃ dibbacakkhusaṅkhātāṃ paññāpāsādaṃ tassa anucchavikaṃ paṭipadaṃ pūrento tāya paṭipadāya nisseṇiyā pāsādaṃ viya āruyha pahīnasokasallatāya asoko, appahīnasokasallatāya sokiniṃ pajaṃ sattaniḱāyaṃ cavamānañceva upapajjamānañca dibbacakkhunā avekkhati passati. Yathā kiṃ? Pabbataṭṭhova bhūmatṭheti pabbatamuddhani ṭhito bhūmiyaṃ ṭhite, uparipāsāde vā pana ṭhito pāsādapariveṇe ṭhite akicchena avekkhati, tathā sopi dhīro paṇḍito mahākhīṇāsavo asamucchinnavaṭṭabīje bāle cavante ca upapajjante ca akicchena avekkhatīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni sacchikariṃsūti.

Mahākassapaṭṭheravatthu pañcamaṃ.

6. Pamattāpamattadvesahāyakavatthu

29. Appamatto pamattesūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dve sahāyake bhikkhū ārabba kathesi.

Te kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā ārañṇakavīhāraṃ pavisiṃsu. Tesu eko kira kālasseva dārūni āharitvā aṅgārakapallaṃ sajjetvā daharasāmaṇerehi saddhiṃ sallapanto paṭhamayāmaṃ visibbamāno nisīdati. Eko appamatto samaṇadhammaṃ karonto itaraṃ ovadati, “āvuso, mā evaṃ kari, pamattassa hi cattāro apāyā sakagharasadisā. Buddhā nāma sāṭheyyena ārādhetuṃ na sakkā”ti so tassovādaṃ na suṇāti. Itaro “nāyaṃ vacanakkhamo”ti taṃ avatvā appamattova samaṇadhammamakāsi. Alasattheropi paṭhamayāme visibbetvā itarassa caṅkamtivā gabbhaṃ pavitṭhakāle pavisitvā, “mahākusīta, tvaṃ nipajjitvā sayanattāya arañṇaṃ pavitṭhosi, kiṃ buddhānaṃ santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā uṭṭhāya samaṇadhammaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti vatvā attano vasanaṭṭhānaṃ pavisitvā nipajjitvā supati. Itaropi majjhimayāme vissamitvā pacchimayāme paccuṭṭhāya samaṇadhammaṃ karoti. So evaṃ appamatto viharanto na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Itaro pamādeneva kālaṃ vītināmesi. Te vuṭṭhavassā satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Satthā tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā, “kacci, bhikkhave, appamattā samaṇadhammaṃ karittha, kacci vo pabbajitakiccaṃ matthakaṃ patta”nti pucchi. Paṭhamamā pamatto bhikkhu āha - “kuto, bhante, etassa appamādo, gatakalato paṭṭhāya nipajjitvā niddāyanto kālaṃ vītināmesi”ti. “Tvaṃ pana bhikkhū”ti. “Ahaṃ, bhante, kālasseva dārūni āharitvā aṅgārakapallaṃ sajjetvā paṭhamayāme visibbento nisīditvā aniddāyantova kālaṃ vītināmesi”nti. Atha naṃ satthā “tvaṃ pamatto kālaṃ vītināmetvā ‘appamattomhī’ti vadasi, appamattaṃ pana pamattaṃ karosī”ti āha. Puna pamāde dose, appamāde ānisaṃse pakāsetuṃ, “tvaṃ mama puttassa santike javacchinno dubbalasso viya, esa pana tava santike sīghajavasso viyā”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

29. “Appamatto pamattesu, suttesu bahujāgaro;
Abalassaṃva sīghasso, hitvā yāti sumedhaso”ti.

Tattha appamattoti sativapullappattatāya appamādasampanne khīṇāsavo.

Pamattesūti sativosagge ðhitesu sattesu. Suttēsūti satijāgariyābhāvena sabbiriyāpathesu niddāyantesu. Bahujāgaroti mahante sativepulle jāgariye ðhito. Abalassaṃvāti kuṇṭhapādaṃ chinnaṃavaṃ dubbalassaṃ sīghajavo sindhavājānīyo viya. Sumedhasoti uttamapaṇṇo. Tathārūpaṃ puggalaṃ āgamenapi adhigamenapi hitvā yāti. Mandapaṇṇasmiṇhi ekaṃ suttaṃ gahetuṃ vāyamanteyeva sumedhaso ekaṃ vaggāṃ gaṇhāti, evaṃ tāva āgadena hitvā yāti. Mandapaṇṇe pana rattitṭhānadivāṭṭhānāni kātuṃ vāyamanteyeva kammaṭṭhānaṃ uggahetvā sajjhāyanteyeva ca sumedhaso pubbabhāgepi parena kataṃ rattitṭhānaṃ vā divāṭṭhānaṃ vā pavisitvā kammaṭṭhānaṃ sammāsanto sabbakilese khepetvā neva lokuttaradhamme hatthagata karoti, evaṃ adhigamenapi hitvā yāti. Vaṭṭe pana naṃ hitvā chaḍḍetvā vaṭṭato nissaranto yātiyevāti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Pamattāpamattadvesahāyakavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Maghavatthu

30. Appamādena maghavāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā vesāliyaṃ upanissāya kūtāgārasālāyaṃ viharanto sakkaṃ devarājānaṃ ārabba kathesi.

Vesāliyaṇhi mahāli nāma licchavī vasati, so tathāgatassa sakkapaṇhasuttantadesanaṃ sutvā “sammāsambuddho sakkasampattiṃ mahatiṃ katvā kathesi, ‘disvā nu kho kathesi, udāhu adisvā. Jānāti nu kho sakkaṃ, udāhu no’ti pucchissāmi na’nti cintesi. Atha kho, mahāli, licchavī yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ nisinno kho, mahāli, licchavī bhagavantaṃ etadavoca - “diṭṭho kho, bhante, bhagavatā sakko devānamindo’ti? “Diṭṭho kho me, mahāli, sakko devānamindo’ti. “So hi nuna, bhante, sakkapatirūpako bhavissati. Duddaso hi, bhante, sakko devānamindo’ti. “Sakkaṇca khvāhaṃ, mahāli, pajānāmi sakkakaraṇe ca dhamme, yesaṃ dhammānaṃ samādinnaṃ sakko sakkattaṃ ajjhagā, taṇca pajānāmi”.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno magho nāma māṇavo ahoṣi, tasmā “maghavā’ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno pure dānaṃ adāsi, tasmā “purindado’ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno sakkaccaṃ dānaṃ adāsi, tasmā “sakko’ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno āvasathaṃ adāsi, tasmā “vāsavo’ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo sahasampi atthaṃ muhuttaṃ cinteti, tasmā “sahasakkho’ti vuccati.

Sakkassa, mahāli, devānamindassa sujā nāma asurakaṇṇā, pajāpati, tasmā “sujampatī’ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo devānaṃ tāvatimsānaṃ issariyādhipaccaṃ rajjaṃ kāreti, tasmā “devānamindo’ti vuccati.

Sakkassa, mahāli, devānamindassa pubbe manussabhūtassa satta vatapadāni

samattāni samādinnaṇi ahesuṃ, yesaṃ samādinnaṭṭā sakko sakkattaṃ ajjhagā.
Katamāni satta vatapadāni? Yāvajīvaṃ mātāpettibharo assaṃ, yāvajīvaṃ kule
jeṭṭhāpacāyī assaṃ, yāvajīvaṃ saṇhavāco assaṃ, yāvajīvaṃ apisuṇavāco assaṃ,
yāvajīvaṃ vigatamalamaccherena cetasā agāraṃ ajjhāvaseyyaṃ, muttacāgo
payatapāṇi vosaggarato yācayogo dānaṃvibhāgarato assaṃ. Yāvajīvaṃ saccavāco
assaṃ, yāvajīvaṃ akkodhano assaṃ, “sacepi me kodho uppajjeyya, khippameva na
paṭivineyya”nti. Sakkassa, mahāli, devānamindassa pubbe manussabhūtaṃ imāni
satta vatapadāni samattāni samādinnaṇi ahesuṃ, yesaṃ samādinnaṭṭā sakko
sakkattaṃ ajjhagāti.

“Mātāpettibharaṃ jantaṃ, kule jeṭṭhāpacāyinaṃ;
Saṇhaṃ sakhilasambhāsaṃ, pesuṇeyyappahāyinaṃ.

“Maccheravinaye yuttaṃ, saccaṃ kodhābhibhuṃ naraṃ;
Taṃ ve devā tāvatiṃsā, āhu sappuriso itī”ti. -

Idaṃ, mahāli, sakkena maghamāṇavakāle katakammanti vatvā puna tena “kathaṃ,
bhante, maghamāṇavo paṭipajjī”ti? Tassa paṭipattiṃ vitthārato sotukāmena puṭṭho
“tena hi, mahāli, suṇāhi”ti vatvā atītaṃ āhari -

Atīte magadharatṭhe macalagāme magho nāma māṇavo gāmakammakaraṇatṭhānaṃ
gantvā attano ṭhitatṭhānaṃ pādantena paṃsuṃ viyūhitvā ramaṇīyaṃ katvā atṭhāsi.
Aparo taṃ bāhunā paharivā tato apanetvā sayaṃ tattha atṭhāsi. So tassa
akujjhivāva aññaṃ ṭhānaṃ ramaṇīyaṃ katvā ṭhito. Tatopi naṃ añño āgantvā
bāhunā paharivā apanetvā sayaṃ atṭhāsi. So tassapi akujjhivāva aññaṃ ṭhānaṃ
ramaṇīyaṃ katvā ṭhito, iti taṃ gehato nikkhantā nikkhantā purisā bāhunā paharivā
ṭhitatṭhānato apanesum. So “sabbepete maṃ nissāya sukhitaṃ jātā, iminā
kammena mayhaṃ sukhadāyakena puññakammena bhavitabba”nti cintetvā,
punadivase kudālaṃ ādāya khalamaṇḍalamattaṃ ṭhānaṃ ramaṇīyaṃ akāsi. Sabbe
gantvā tattheva atṭhaṃsu. Atha nesaṃ sītasamaye aggīṃ katvā adāsi, gimhakāle
udakaṃ. Tato “ramaṇīyaṃ ṭhānaṃ nāma sabbesaṃ piyaṃ, kassaci appiyaṃ nāma
natthi, ito paṭṭhāya mayā maggaṃ samaṃ karontena vicarituṃ vaṭṭatī”ti cintetvā,
pātova nikkhamitvā, maggaṃ samaṃ karonto chinditvā, haritabbayuttakā
rukkhasākhā haranto vicarati. Atha naṃ aparo disvā āha - “samma, kiṃ karosī”ti?
“Mayhaṃ saggagāminaṃ maggaṃ karomi, sammā”ti. “Tena hi ahampi te sahāyo
homī”ti. “Hohi, samma, saggo nāma bahūnampi manāpo sukhabahulo”ti. Tato
paṭṭhāya dve janā ahesuṃ. Te disvā tattheva pucchitvā ca sutvā ca aparopi tesāṃ
sahāyo jāto, evaṃ aparopi aparopīti sabbepi tettiṃsa janā jātā. Te sabbepi
kudālādihatthā maggaṃ samaṃ karontā ekayojanadvijojanamattatṭhānaṃ
gacchanti.

Te disvā gāmaabhojako cintesi - “ime manussā ayoge yuttā, sace ime araṇṇato
macchamaṃsādīni vā āhareyyuṃ. Surāṃ vā katvā piveyyuṃ, aññaṃ vā tādisaṃ
kammaṃ kareyyuṃ, ahampi kiñci kiñci labheyya”nti. Atha ne pakkosāpetvā pucchi -
“kiṃ karontā vicarathā”ti? “Saggamaggaṃ, sāmī”ti. “Gharāvāsaṃ vasantehi nāma
evaṃ kātuṃ na vaṭṭati, araṇṇato macchamaṃsādīni āharituṃ, surāṃ katvā pātuṃ,
nānappakāre ca kammante kātuṃ vaṭṭatī”ti. Te tassa vacanaṃ paṭikkhipiṃsu, evaṃ
punappunaṃ vuccamānāpi paṭikkhipiṃsueva. So kujjhivā “nāsessāmi ne”ti raṇṇo
santikaṃ gantvā, “core te, deva, vaggabandhanena vicarante passāmi”ti vatvā,

“gaccha, te gahetvā ānehi”ti vutte tathā katvā sabbe te bandhitvā ānetvā rañño dassesi. Rājā avīmaṃsitvāva “hatthinā maddāpethā”ti āṇāpesi. Magho sesānaṃ ovādamadāsi - “sammā, t̥hapetvā mettaṃ añño amhākaṃ avassayo natthi, tumhe katthaci kopāṃ akatvā raññe ca gāmaḥojake ca maddanahatthimhi ca attani ca mettacittena samacittāva hothā”ti. Te tathā kariṃsu. Atha nesaṃ mettānubhāvena hatthī uppasaṅkamtumpi na visahi. Rājā tamatthaṃ sutvā bahū manusse disvā maddituṃ na visahissati? “Gacchatha, ne kilañjēna paṭicchādetvā maddāpethā”ti āha. Te kilañjēna paṭicchādetvā maddituṃ pesiyamānopi hatthī dūratova paṭikkami.

Rājā taṃ pavattiṃ sutvā “kāraṇenettha bhavitabba”nti te pakkosāpetvā pucchi - “tātā, maṃ nissāya tumhe kiṃ na labhathā”ti? “Kiṃ nāmetāṃ, devā”ti? “Tumhe kira vaggabandhanena corā hutvā araññe vicarathā”ti? “Ko evamāha, devā”ti? “Gāmaḥojako, tātā”ti. “Na mayaṃ, deva, corā, mayaṃ pana attano saggamaggaṃ sodhentā idaṇcīdaṇca karoma, gāmaḥojako amhe akusalakiriyāya niyojetvā attano vacanaṃ akaronte nāsetukāmo kujjhitvā evamāhā”ti. Atha rājā tesāṃ kathaṃ sutvā somanassappatto hutvā, “tātā, ayaṃ tiracchāno tumhākaṃ guṇe jānāti, ahaṃ manussabhūto jānituṃ nāsakkhiṃ, khamatha me”ti. Evañca pana vatvā saputtadāraṃ gāmaḥojakaṃ tesāṃ dāsaṃ, hatthiṃ ārohaniyaṃ, tañca gāmaṃ yathāsukhaṃ paribhogaṃ katvā adāsi. Te “idheva no katapuññassānisāṃso diṭṭho”ti bhiyyosomattāya pasannamānasā hutvā taṃ hatthiṃ vārena vārena abhiruyha gacchantā mantayiṃsu “idāni amhehi atirekataraṃ puññaṃ kātappaṃ, kiṃ karoma? Catumahāpathe thāvaram katvā mahājanassa vissamanasālaṃ karissāmā”ti. Te vaḍḍhakiṃ pakkosāpetvā sālāṃ paṭṭhapesuṃ. Mātugāmesu pana vigatacchandatāya tassā sālāya mātugāmānaṃ pattiṃ nādaṃsu.

Maghassa pana gehe nandā, cittā, sudhammā, sujāti catasso itthiyo honti. Tāsu sudhammā vaḍḍhakinā saddhiṃ ekato hutvā, “bhātika, imissā sālāya maṃ jeṭṭhikaṃ karohi”ti vatvā lañjaṃ adāsi. So “sādhū”ti sampaṭicchitvā paṭhamameva kaṇṇikatthāya rukkaṃ sukkhāpetvā tacchetvā vijjhitvā kaṇṇikaṃ niṭṭhāpetvā, “sudhammā nāma ayaṃ sālā”ti akkharāni chinditvā vatthēna paliveṭhetvā t̥hapesi. Atha ne vaḍḍhakī sālāṃ niṭṭhāpetvā kaṇṇikāropanadivase “aho, ayyā, ekaṃ karaṇīyaṃ na sarimhā”ti āha. “Kiṃ nāma, bho”ti? “Kaṇṇika”nti. “Hotu taṃ āharissāmā”ti. “Idāni chinnarukkheṇa kātuṃ na sakkā, pubbeyeva taṃ chinditvā tacchetvā vijjhitvā t̥hapitakaṇṇikā laddhuṃ vaṭṭati”ti. “Idāni kiṃ kātappa”nti? “Sace kassaci gehe niṭṭhāpetvā t̥hapitā vikkāyikakaṇṇikā atthi, sā pariyesitabbā”ti. Te pariyesantā sudhammāya gehe disvā sahasaṃ datvāpi mūlena na labhiṃsu. “Sace maṃ sālāya pattiṃ karoṭha, dassāmī”ti vutte pana “mayaṃ mātugāmānaṃ pattiṃ na dammā”ti āhaṃsu.

Atha ne vaḍḍhakī āha - “ayyā, tumhe kiṃ kathetha, t̥hapetvā brahmalokaṃ aññaṃ mātugāmarahitaṭṭhānaṃ nāma natthi, gaṇhatha kaṇṇikaṃ. Evaṃ sante amhākaṃ kammaṃ niṭṭhaṃ gamissatī”ti. Te “sādhū”ti kaṇṇikaṃ gahetvā sālāṃ niṭṭhāpetvā tidhā vibhajiṃsu. Ekasmim koṭṭhāse issarānaṃ vasanaṭṭhānaṃ kariṃsu, ekasmim duggatānaṃ, ekasmim gilānānaṃ. Tettiṃsa janā tettiṃsa phalakāni paññāpetvā hatthissa saññaṃ adaṃsu - “āgantuko āgantvā yassa atthataphalake nisīdati, taṃ gahetvā phalakasāmikasseva gehe patiṭṭhāpehi, tassa pādaparikammaṇiṭṭhiparikammaṇiṭṭhādanīyabhojanīyasayanāni sabbāni phalakasāmikasseva bhāro bhavissatī”ti. Hatthī āgatāgataṃ gahetvā phalakasāmikasseva gharaṃ neti. So tassa taṃ divasaṃ kattappaṃ karoti. Magho

sālāya avidūre koviḷārarukkhaṃ ropetvā tassa mūle pāsāṇaphalakam atthari. Sālaṃ pavittḥapavittḥā janā kaṇṇikam oloketvā akkharāni vācetvā, “sudhammā nāmesā sālā”ti vadanti. Tettiṃsajanānaṃ nāmaṃ na paññāyati. Nandā cintesi - “ime sālaṃ karontā amhe apattikā karimṣu, sudhammā pana attano byattatāya kaṇṇikam katvā pattikā jātā, mayāpi kiñci kātum vaṭṭati, kiṃ nu kho karissāmī”ti? Athassā etadahosi - “sālaṃ āgatāgatānaṃ pānīyañceva nhānodakañca laddhum vaṭṭati, pokkharaṇiṃ khaṇāpessāmī”ti. Sā pokkharaṇiṃ kāresi. Cittā cintesi - “sudhammāya kaṇṇikā dinnā, nandāya pokkharaṇi kārītā, mayāpi kiñci kātum vaṭṭati, kiṃ nu kho karissāmī”ti? Athassā etadahosi - “sālaṃ āgatāgatehi pānīyaṃ pivitvā nhatvā gamanakālepi mālaṃ pilandhitvā gantum vaṭṭati, pupphārāmaṃ kārāpessāmī”ti. Sā ramaṇīyaṃ pupphārāmaṃ kāresi. Yebhuyyena tasmim ārāme “asuko nāma pupphūpagaphalūpagarukkho natthī”ti nāhosi.

Sujā pana “ahaṃ maghassa mātuladhītā ceva pādapariṇāṇikā ca, etena kataṃ kammaṃ mayhameva, mayā kataṃ etassevā”ti cintetvā, kiñci akatvā attabhāvameva maṇḍayamānā kālaṃ vītināmesi. Maghopi mātāpituupattḥānaṃ kule jeṭṭhāpacāyanakammaṃ saccavācaṃ apharusavācaṃ api, suṇavācaṃ maccheravinayaṃ akkodhananti imāni satta vatapadāni pūretvā -

“Mātāpettibharaṃ jantum, kule jeṭṭhāpacāyinaṃ;
Saṇhaṃ sakhilasambhāsaṃ, pesuṇeyyappahāyinaṃ.

“Maccheravinaye yuttaṃ, saccaṃ kodhābhibhum naraṃ;
Taṃ ve devā tāvatimsā, āhu ‘sappuriso’itī”ti. -

Evam pasamsiyabhāvaṃ āpajjitvā jīvitapariyosāne tāvatimsabhavane sakko devarājā hutvā nibbatti, tepissa sahāyakā tattheva nibbattiṃsu, vaḍḍhakī vissakammadevaputto hutvā nibbatti. Tadā tāvatimsabhavane asurā vasanti. Te “abhinavā devaputtā nibbattā”ti dibbapānaṃ sajjayiṃsu. Sakko attano parisāya kassaci apivanatthāya saññamadāsi. Asurā dibbapānaṃ pivitvā majjiṃsu. Sakko “kiṃ me imehi sādharmaṇena rajjenā”ti attano parisāya saññaṃ datvā te pādesu gāhāpetvā mahāsamudde khīpāpesi. Te avamsirā samudde patiṃsu. Atha nesaṃ puññānubhāvena sineruno heṭṭhimatale asuravimānaṃ nāma nibbatti, cittapāṭali nāma nibbatti.

Devāsurasāṅgāme pana asuresu parājitesu dasayojanasahassaṃ tāvatimsadevanagaraṃ nāma nibbatti. Tassa pana nagarassa pācīnapacchimadvārānaṃ antarā dasayojanasahassaṃ hoti, tathā dakkhiṇuttaradvārānaṃ. Taṃ kho pana nagaraṃ dvārasahassayuttaṃ ahosi ārāmapokkharaṇipaṭimaṇḍitaṃ. Tassa majjhe sālāya nissandena tiyojanasatubbedhehi dhajehi paṭimaṇḍito sattaratanamayo sattayojanasatubbedho vejayanto nāma pāsādo uggañchi. Suvaṇṇayaṭṭhīsu maṇidhajā ahesum, maṇiyaṭṭhīsu suvaṇṇadhajā; pavāḷayaṭṭhīsu muttadhajā, muttayaṭṭhīsu pavāḷadhajā; sattaratanamayāsu yaṭṭhīsu sattaratanadhajā, majjhe thito dhajo tiyojanasatubbedho ahosi. Iti sālāya nissandena yojanasahassubbedho pāsādo sattaratanamayova hutvā nibbatti, koviḷārarukkhaṃ nissandena samantā tiyojanasataparimaṇḍalo pāricchattako nibbatti, pāsāṇaphalakassa nissandena pāricchattakamūle dīghato saṭṭhiyojanā puthulato paṇṇāsajyojanā bahalato pañcadasajyojanā jayasumanarattakambalavaṇṇā paṇḍukambalasilā nibbatti. Tattha nisinnakāle upaḍḍhakāyo pavisati, utṭhitakāle ūnaṃ paripūrati.

Hatthī pana erāvaṇo nāma devaputto hutvā nibbatti. Devalokasmiñhi tiracchānagatā na honti. Tasmā so uyyānakīlāya nikkhamanakāle attabhāvaṃ vijahitvā diyaḍḍhayaḥjanasatikā erāvaṇo nāma hatthī ahosi. So tettiṃsajanānaṃ atthāya tettiṃsa kumbhe māpesi āvaṭṭena tigāvutaḍḍhayaḥjanappamāṇe, sabbesaṃ majjhe sakkassa atthāya sudassanaṃ nāma tiṃsayojanikaṃ kumbhaṃ māpesi. Tassa upari dvādasayaḥjaniko ratanamaṇḍapo hoti. Tattha antarantarā sattaratanamayā yojanubbedhā dhajā utṭhahanti. Pariyante kiṅkiṇikajālaṃ olambati. Yassa mandavāteritassa pañcaṅgikatūriyasaddasaṃmisso dibbagītasaddo viya ravo niccharati. Maṇḍapamajjhe sakkassatthāya yojaniko maṇipallaṅko pañṇatto hoti, tattha sakko nisīdi. Tettiṃsa devaputtā attano kumbhe ratanapallaṅke nisīdiṃsu. Tettiṃsāya kumbhānaṃ ekekasmīṃ kumbhe satta satta dante māpesi. Tesu ekeko paṇṇāsayaḥjanāyāmo, ekekasmīñcettha dante satta satta pokkharāṇiyo honti, ekekāya pokkharāṇiyā satta satta paduminīgacchāni, ekekasmīṃ gacche satta satta pupphāni honti, ekekasmīṃ pupphe satta satta pattāni, ekekasmīṃ patte satta satta devadhītaro naccanti. Evaṃ samantā paṇṇāsayaḥjanaṭṭhānesu hatthidantesuyeva naṭasamajjā honti. Evaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto sakko devarājā vicarati.

Sudhammāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti. Tassā sudhammā nāma nava yojanasatikā devasabhā nibbatti. Tato ramaṇiyataraṃ kira aññaṃ ṭhānaṃ nāma natthi, māsassa aṭṭha divase dhammassavanaṃ tattheva hoti. Yāvajjatanā aññataraṃ ramaṇiyaṃ ṭhānaṃ disvā, “sudhammā devasabhā viyā”ti vadanti. Nandāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti, tassā pañcayoḥjanasatikā nandā nāma pokkharāṇī nibbatti. Cittāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti, tassāpi pañcayoḥjanasatikā cittalatāvanaṃ nāma nibbatti, tattha uppannapubbanimitte devaputte netvā mohayamānā vicaranti. Sujā pana kālaṃ katvā ekissā girikandarāya ekā bakasakuṇikā hutvā nibbatti. Sakko attano paricārikā olokento “sudhammā idheva nibbattā, tathā nandā ca cittā ca, sujā nu kho kuhiṃ nibbattā”ti cintento taṃ tattha nibbattaṃ disvā, “bālā kiñci puññaṃ akatvā idāni tiracchānayaṇiyaṃ nibbattā, idāni pana taṃ puññaṃ kāretvā idhānetuṃ vaṭṭatī”ti attabhāvaṃ vijahitvā aññātakavesena tassā santikaṃ gantvā, “kiṃ karontī idha vicarasi”ti pucchi. “Ko pana tvaṃ, sāmī”ti? “Ahaṃ te sāmiko magho”ti. “Kuhiṃ nibbattosi, sāmī”ti? “Ahaṃ tāvatīṃsadevaloke nibbatto”. “Tava sahāyikānaṃ pana nibbattaṭṭhānaṃ jānāsī”ti? “Na jānāmi, sāmī”ti. “Tāpi mameva santike nibbattā, passissasi tā sahāyikā”ti. “Kathāhaṃ tattha gamissāmi”ti? Sakko “ahaṃ taṃ tattha nessāmi”ti vatvā hatthatale ṭhapetvā devalokaṃ netvā nandāya pokkharāṇiyā tīre vissajjetvā itarāsaṃ tissannaṃ ārocesi - “tumhākaṃ sahāyikaṃ sujaṃ passissathā”ti. “Kuhiṃ sā, devā”ti? “Nandāya pokkharāṇiyā tīre ṭhitā”ti āha. Tā tissopi gantvā, “aho ayyāya evarūpaṃ attabhāvamaṇḍanassa phalaṃ, idānissā tuṇḍaṃ passatha, pāde passatha, jaṅghā passatha, sobhati vatassā attabhāvo”ti keḷiṃ katvā pakkamiṃsu.

Puna sakko tassā santikaṃ gantvā, “diṭṭhā te sahāyikā”ti vatvā “diṭṭhā maṃ uppaṇḍetvā gatā, tattheva maṃ nehī”ti vutte taṃ tattheva netvā udaye vissajjetvā, “diṭṭhā te tāsāṃ sampattī”ti pucchi. “Diṭṭhā, devā”ti? “Tayāpi tattha nibbattanūpāyaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. “Kiṃ karomi, devā”ti? “Mayā dinnāṃ ovādaṃ rakkhissasi”ti. “Rakkhissāmi, devā”ti. Athassā pañca sīlāni datvā, “appamattā rakkhāhi”ti vatvā pakkāmi. Sā tato paṭṭhāya sayamaṃmatamacchakeyeva pariyesitvā khādāti. Sakko katipāhaccayena tassā vīmaṃsanatthāya gantvā, vālukāpiṭṭhe matamacchako viya hutvā uttāno nipajji. Sā taṃ disvā “matamacchako”ti saññāya

aggahesi. Maccho gilanakāle naṅguṭṭhaṃ cālesi. Sā “sajīvamacchako”ti udake vissajjesi. So thokaṃ vītināmetvā puna tassā purato uttāno hutvā nipajji. Puna sā “matamacchako”ti saññāya gahetvā gilanakāle agganaṅguṭṭhaṃ cālesi. Taṃ disvā “sajīvamaccho”ti vissajjesi. Evaṃ tikkhattuṃ vīmaṃsitvā “sādhukaṃ sīlaṃ rakkhatī”ti attānaṃ jānāpetvā “ahaṃ tava vīmaṃsanatthāya āgato, sādhukaṃ sīlaṃ rakkhasi, evaṃ rakkhamānā na cirasseva mama santike nibbattissasi, appamattā hohī”ti vatvā pakkāmi.

Sā tato paṭṭhāya pana sayammatamacchaṃ labhati vā, na vā. Alabhamānā katipāhaccayeneva sussitvā kālaṃ katvā tassa sīlassa phalena bārāṇasiyaṃ kumbhakārassa dhītā hutvā nibbatti. Athassā pannarasasoḷasavassuddesikakāle sakko “kuhiṃ nu kho sā nibbattā”ti āvajjento disvā, “idāni mayā tattha gantuṃ vaṭṭatī”ti eḷālukavaṇṇena paññāyamānehi sattahi ratanehi yānakaṃ pūretvā taṃ pājento bārāṇasiṃ pavisitvā, “ammatātā, eḷālukāni gaṇhatha gaṇhathā”ti ugghosento vīthiṃ paṭipajji. Muggamāsādīni gahetvā āgate pana “mūlena na demī”ti vatvā, “kathaṃ desī”ti vutte, “sīlarakkhikāya itthiyā dammī”ti āha. “Sīlaṃ nāma, sāmi, kīdisaṃ, kiṃ kālāṃ, udāhu nīlādivaṇṇa”nti? “Tumhe ‘sīlaṃ kīdisa’ntipi na jānātha, kimeva naṃ rakkhissatha, sīlarakkhikāya pana dassāmī”ti. “Sāmi, esā kumbhakārassa dhītā ‘sīlaṃ rakkhāmī’ti vicarati, etissā dehī”ti. Sāpi naṃ “tena hi mayhaṃ dehi, sāmī”ti āha. “Kāsi tva”nti? “Ahaṃ avijahitapañcasīlā”ti. “Tuyhamevetāni mayā ānītānī”ti yānakaṃ pājento tassā gharaṃ gantvā aññehi anāhariyaṃ katvā eḷālukavaṇṇena devadattiyaṃ dhanam datvā attānaṃ jānāpetvā, “idaṃ te jīvitavuttiyaṃ dhanam, pañcasīlāni akhaṇḍādīni katvā rakkhāhī”ti vatvā pakkāmi.

Sāpi tato cavitvā asurabhavane asurajetṭhakassa dhītā hutvā sakkassa verighare nibbatti. Dvīsu pana attabhāvesu sīlassa surakkhitattā abhirūpā ahosi suvaṇṇavaṇṇā asādhāraṇāya rūpasiriyā samannāgatā. Vepacittiasurindo āgatāgatānaṃ asurānaṃ “tumhe mama dhītu anucchavikā na hothā”ti taṃ kassaci adatvā, “mama dhītā attanāva attano anucchavikaṃ sāmikaṃ gahessatī”ti asurabalaṃ sannipātāpetvā, “tuyhaṃ anucchavikaṃ sāmikaṃ gaṇhā”ti tassā, hatthe pupphadāmaṃ adāsi. Tasmīṃ khaṇe sakko tassā nibbattaṭṭhānaṃ olokento taṃ pavattiṃ ṇatvā, “idāni mayā gantvā taṃ ānetuṃ vaṭṭatī”ti mahallakaasuravaṇṇaṃ nimminivā gantvā parisapariyante aṭṭhāsi. Sāpi ito cito ca oloketi taṃ diṭṭhamattāva pubbasannivāsavasena uppanna pemena mahogheneva ajjhotthaṭṭhādayā hutvā, “eso me sāmiko”ti tassa upari pupphadāmaṃ khipi. Asurā “amhākaṃ rājā ettakaṃ kālaṃ dhītu anucchavikaṃ alabhitvā idāni labhi, ayamevassa dhītu pitāmahato mahallako anucchaviko”ti lajjamānā apakkamiṃsu. Sakkopi taṃ hatthe gahetvā “sakkohamasmi”ti naditvā ākāse pakkhandi. Asurā “vañcitamhā jarasakkenā”ti taṃ anubandhiṃsu. Mātali, saṅgāhako vejayantarathaṃ āharitvā antarāmagge aṭṭhāsi. Sakko taṃ tattha āropetvā devanagarābhimukho pāyāsi. Athassa sippalivaṇṇaṃ sampattakāle rathasaddaṃ sutvā bhītā garuḷapotakā viraviṃsu. Tesam saddaṃ sutvā sakko mātaliṃ pucchi - “ke ete viravanti”ti? “Garuḷapotakā, devā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Rathasaddaṃ sutvā maraṇabhayenā”ti. “Maṃ ekaṃ nissāya ettako dijo rathavegena vicuṇṇito mā nassi, nivattehi ratha”nti. Sopi sindhavasahassassa daṇḍakasaññaṃ datvā rathaṃ nivattesi. Taṃ disvā asurā “jarasakko asurapurato paṭṭhāya palāyanto idāni rathaṃ nivattesi, addhā tena upatthambho laddho bhavissatī”ti nivattetvā āgamanamaggeneva asurapuraṃ pavisitvā puna sīsaṃ na ukkhipiṃsu.

Sakkopi sujaṃ asurakaññaṃ devanagaraṃ netvā adḍhateyyānaṃ accharākoṭīnaṃ jetṭhikaṭṭhāne ṭhapesi. Sā sakkam varam yāci - “mahārāja, mama imasmiṃ devaloke mātāpitāro vā bhātikabhaginiyo vā natthi, yattha yattha gacchasi, tattha tattha maṃ gahetvāva gaccheyyāsi”ti. So “sādhū”ti tassā paṭiññaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya cittapāṭaliyā pupphitāya asurā “amhākaṃ nibbattaṭṭhāne dibbapāricchattakassa pupphanakālo”ti yuddhatthāya saggaṃ abhiruhanti. Sakko heṭṭhāsamudde nāgānaṃ ārakkhaṃ adāsi, tato supaṇṇānaṃ, tato kumbhaṇḍānaṃ, tato yakkhānaṃ. Tato catunnaṃ mahārājānaṃ. Sabbūpari pana upaddavanivattanatthāya devanagaradvāresu vajirahatthā indapaṭimā ṭhapesi. Asurā nāgādayo jinitvā āgatāpi indapaṭimā dūrato disvā “sakko nikkhanto”ti palāyanti. Evaṃ, mahāli, magho māṇavo appamādapaṭipadaṃ paṭipajji. Evaṃ appamatto panesa evarūpaṃ issariyaṃ patvā dvīsu devalokesu rajjaṃ kāresi. Appamādo nāmesa buddhādīhi pasattho. Appamādañhi nissāya sabbesampi lokiya lokuttarānaṃ visesānaṃ adhigamo hotīti vatvā imaṃ gāthamāha -

30. “Appamādena maghavā, devānaṃ seṭṭhataṃ gato;
Appamādaṃ pasaṃsanti, pamādo garahito sadā”ti.

Tattha appamādenāti macalagāme bhūmippadesasodhanaṃ ādiṃ katvā katena appamādena. Maghavāti idāni “maghavā”tipaññāto magho māṇavo dvinnaṃ devalokānaṃ rājabhāvena devānaṃ seṭṭhataṃ gato. Pasaṃsanti buddhādayo paṇḍitā appamādameva thomenti vaṇṇayanti. Kiṃ kāraṇā? Sabbesaṃ lokiya lokuttarānaṃ visesānaṃ paṭilābhakāraṇattā. Pamādo garahito sadāti pamādo pana tehi ariyehi niccaṃ garahito nindito. Kiṃ kāraṇā? Sabbavipattīnaṃ mūlabhāvato. Manussadobhaggaṃ vā hi apāyuppatti vā sabbā pamādamūlikāyevāti.

Gāthāpariyosāne mahāli licchavī sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattaparisiyāpi bahū sotāpannādayo jātāti.

Maghavatthu sattamaṃ.

8. Aññatarabhikkhuvatthu

- 31.** Appamādarato bhikkhūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi.

So kira satthu santike yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā araññaṃ pavisitvā ghaṭento vāyamanto arahattaṃ pattuṃ nāsakkhi. So “vīsesetvā kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmī”ti tato nikkhamitvā satthu santikaṃ āgacchanto antarāmagge mahantaṃ dāvaggiṃ utṭhitaṃ disvā vegena ekaṃ muṇḍapabbatamatthakaṃ abhiruyha nisinno araññaṃ ḍayhamānaṃ aggim disvā ārammaṇaṃ gaṇhi - “yathā ayaṃ aggi mahantāni ca khuddakāni ca upādānāni ḍahanto gacchati, evaṃ ariyamaggañāṇaggināpi mahantāni ca khuddakāni ca saṃyojanāni ḍahantena gantabbaṃ bhavissatī”ti. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinno tassa cittācāraṃ ñatvā, “evameva, bhikkhu, mahantānipi khuddakānipi upādānāni viya imesaṃ sattānaṃ abbhantare uppajjamānāni aṇuṃthūlāni saṃyojanāni, tāni ñāṇagginā jhāpetvā abhubbupattikāni kātuṃ vaṭṭatī”ti vatvā obhāsaṃ vissajjetvā tassa bhikkhuno abhimukhe nisinno viya paññāyamāno imaṃ obhāsagāthamāha -

31. “Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;
Saṃyojanaṃ aṇuṃ thūlaṃ, ḍahaṃ aggīva gacchatī”ti.

Tattha appamādaratoti appamāde rato abhirato, appamādena vītināmentoti attho. Pamāde bhayadassi vāti nirayuppatiādikaṃ pamāde bhayaṃ bhayato passanto, tāsam vā uppattīnaṃ mūlattā pamādaṃ bhayato passanto. Saṃyojananti vaṭṭadukkhena saddhiṃ yojanaṃ bandhanaṃ pajānaṃ vaṭṭe osīdāpanasamatthaṃ dasavidhaṃ saṃyojanaṃ. Aṇuṃ thūlanti mahantañca khuddakañca. Ḍahaṃ aggīva gacchatīti yathā ayaṃ aggī etaṃ mahantañca khuddakañca upādānaṃ ḍahantova gacchati. Evameso appamādarato bhikkhu appamādādhigatena ñāṇagginā etaṃ saṃyojanaṃ ḍahanto abhabbuppattikaṃ karonto gacchatīti attho.

Gāthāpariyosāne so bhikkhu yathānisinnova sabbasaṃyojanāni jhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā ākāsenāgantvā tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ thometvā vaṇṇetvā vandamānova pakkāmiti.

Aññatarabhikkhuvatthu aṭṭhamaṃ.

9. Nigamavāsītissattheravatthu

32. Appamādaratoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto nigamavāsītissattheraṃ nāma ārabba kathesi.

Ekasmiñhi sāvattitho avidūre nigamagāme jātasamvaḍḍho eko kulaputto satthu sāsane pabbajitvā laddhūpasampado “nigamavāsītissatthero nāma appiccho santuṭṭho pavivitto āraddhavīriyo”ti paññāyi. So nibaddhaṃ ñātigāmeyeva piṇḍāya vicarati. Anāthapiṇḍikādīsu mahādānāni karontesu, pasenadikosale asadisadānaṃ karontepi sāvattiṃ nāgacchati. Bhikkhū “ayaṃ nigamavāsītissatthero uttāya samuṭṭhāya ñātisaṃsaṭṭho viharati, anāthapiṇḍikādīsu mahādānādīni karontesu, pasenadikosale asadisadānaṃ karontepi neva āgacchatī”ti kathaṃ samuṭṭhāpetvā satthu ārocayīmsu. Satthā taṃ pakkosāpetvā, “saccaṃ kira tvaṃ, bhikkhu, evaṃ karosī”ti pucchitvā, “natthi, bhante, mayhaṃ ñātisaṃsaggo, ahaṃ ete manusse nissāya ajjhoharaṇīyamattaṃ āhāraṃ labhāmi lūke vā paṇīte vā. Yāpanamatte laddhe puna kiṃ āhārapariyesanena na gacchāmi, ñātīhi pana me saṃsaggo nāma natthi, bhante”ti vutte satthā pakatiyāpi tassa ajjhāsayaṃ vijānanto - “sādhū sādhū, bhikkhū”ti tassa sādhuḥkāraṃ datvā, “anacchariyaṃ kho panetaṃ bhikkhu, yaṃ tvaṃ mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appiccho ahoṣi. Ayañhi appicchatā nāma mama tanti, mama pavenī”ti vatvā bhikkhūhi yācito atītaṃ āhari -

Atīte himavante gaṅgātīre ekasmiṃ udumbaravane anekasahassā suvā vasiṃsu. Tatreko suvarājā attano nivāsarukkhassa phalesu khīṇesu yaṃ yadeva avasiṭṭhaṃ hoti aṅkuro vā pattaṃ vā taco vā, taṃ taṃ khādītva gaṅgāyaṃ pānīyaṃ pivītva paramappiccho santuṭṭho hutvā aññattha na gacchati. Tassa appicchasantuṭṭhabhāvaguṇena sakkassa bhavanaṃ kampi. Sakko āvajjamāno taṃ disvā tassa vīmaṃsanatthaṃ attano ānubhāvena taṃ rukkaṃ sukkhāpesi. Rukkho obhaggo khāṇumatto chiddāvachiddova hutvā vāte paharante ākoṭito viya saddaṃ nicchārento aṭṭhāsi. Tassa chiddehi cuṇṇāni nikkhamanti. Suvarājā tāni khādītva gaṅgāyaṃ pānīyaṃ pivītva aññattha agantvā vātātaṃ agaṇetvā udumbarakhānumatthake nisīdati. Sakko tassa paramappicchabhāvaṃ ñatvā, “mittadhammaguṇaṃ kathāpetvā varamassa datvā udumbaraṃ amataphalaṃ katvā āgamissāmī”ti eko haṃsarājā hutvā sujaṃ asurakaññaṃ purato katvā udumbaravanaṃ gantvā avidūre ekassa rukkhassa sākāya nisīditvā tena saddhiṃ kathento imaṃ gāthamāha -

“Santi rukkhā haripattā, dumānekaphalā bahū;
Kasmā nu sukkhe koḷāpe, suvassa nirato mano”ti.

Sabbaṃ suvajātakaṃ navakanipāte āgatanayeneva vitthāretabbaṃ. Aṭṭhuppattiyeva hi tattha ca idha ca nānā, sesaṃ tādiseva. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “tadā sakko ānando ahosi, suvarājā ahamevā”ti vatvā, “evaṃ, bhikkhave, appicchatā nāmesā mama tanti, mama paveṇī, anacchariyā mama puttassa nigamavāsītissassa mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appicchatā, bhikkhunā nāma nigamavāsītissena viya appiccheneva bhavitabbaṃ. Evarūpo hi bhikkhu abhabbo samathavipassanādharmehi vā maggaphalehi vā parihānāya, aññadatthu nibbānasseva santike hotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha -

32. “Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;
Abhabbo parihānāya, nibbānasseva santike”ti.

Tattha abhabbo parihānāyāti so evarūpo bhikkhu samathavipassanādharmehi vā maggaphalehi vā parihānāya abhabbo, nāpi pattehi parihāyati, na appattāni na pāpuṇāti. Nibbānasseva santiketi kilesaparinibbānassapi anupādāparinibbānassapi santikeyevāti.

Gāthāpariyosāne nigamavāsītissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Aññepi bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Nigamavāsītissattheravatthu navamaṃ.

Appamādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Duttiyo vaggo.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 02. Σχόλια για τη διδασκαλία σε στίχους. 2. Το κεφάλαιο για τη προσεκτικότητα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org